

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

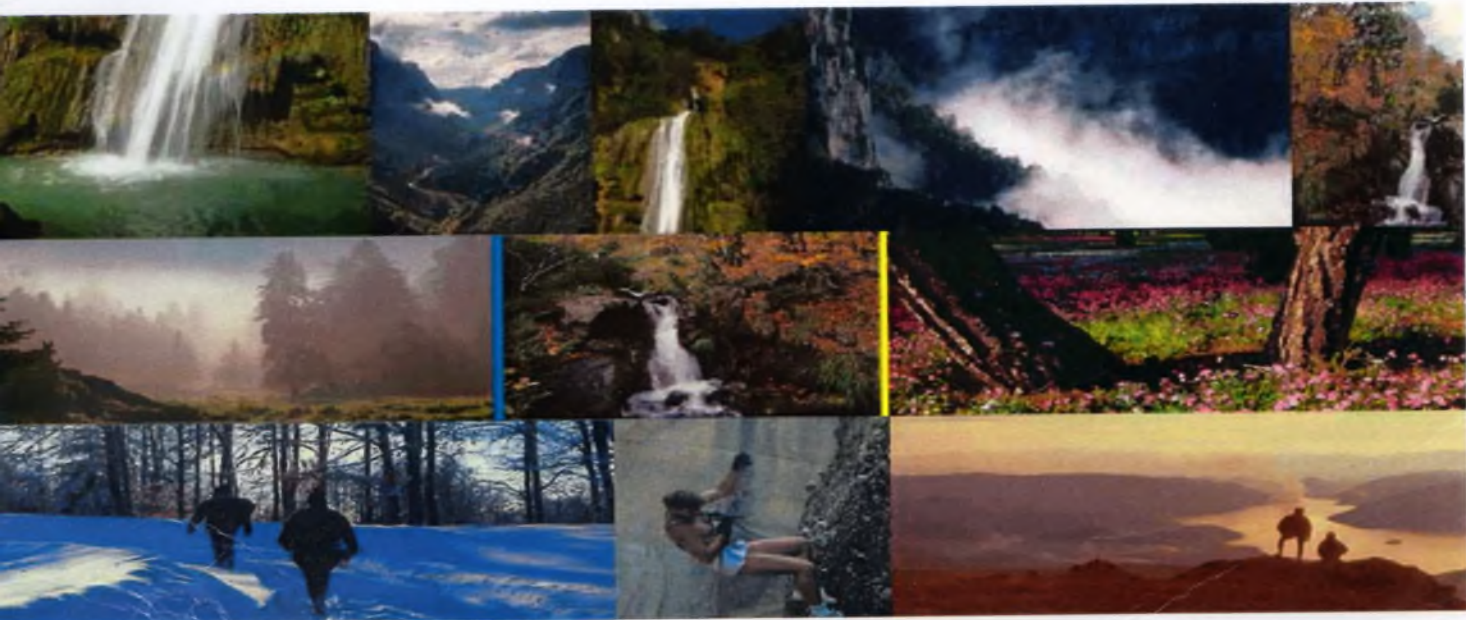
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΦΟΙΤΗΤΗΣ : ΒΟΥΛΕΛΛΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ : ΟΛΓΑ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΜΑΡΙ ΝΟΕΛ ΝΤΥΚΕΝ

ΘΕΜΑ: «ΧΡΗΣΗ ΔΕΙΚΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΑΕΙΦΟΡΟΥ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΕ ΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ»

ΒΟΛΟΣ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2006

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 5012/1
Ημερ. Εισ.: 09-10-2006
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΜΧΠΠΑ
2006
ΒΟΥ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι ορεινές περιοχές ονομάζονται ειδικές περιοχές λόγω του ιδιαίτερης προστασίας που απαιτείτε στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλοντος τους. Οι περιοχές αυτές επενδύουν στη τουριστική ανάπτυξη η οποία είναι οικονομικά αναγκαία για την ζωτικότητα της περιοχής. Από την άλλη όμως η προστασία του περιβάλλοντος είναι ο πρωταρχικός σκοπός . Τα δύο παραπάνω επιτυγχάνονται με την Αειφορία.

Στην παρούσα εργασία γίνεται μελέτη της Αειφόρου Τουριστικής Ανάπτυξης των ορεινών περιοχών και με την βοήθεια ενός μαθηματικού υποδείγματος και την χρήση δεικτών αειφορίας .

Στο μαθηματικό υπόδειγμα προσδιορίζονται κάποιοι δείκτες, όπως π.χ. υπάρχουσες τουριστικές υποδομές, ο αριθμός κλινών ανά άτομο, κτλ., όπου ο υπολογισμός τους μας δίνει το όριο μέσα στο οποίο πρέπει να κινηθεί η τουριστική ανάπτυξη έτσι ώστε να είναι αειφόρος.

Abstract:

Mountainous areas are considered special areas for the reason that although Touristic Development is strongly desirable, the protection of the environment is still a first priority. Sustainability comes up to both expectations! (But it is not easy to achieve)

This study examines the general elements of Sustainable Touristic Development in mountainous areas and additionally, it presents a mathematical model which evaluates the potentials of an individual area by estimating the growth of tourism and its needs.

In the mathematical models, certain financial and environmental indicators of an area are evaluated, and in the end, special econometrical analysis elaborates an equalization that gives the potentiality of sustainable development in the area.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη.....	1
Abstract.....	1
Πίνακας Περιεχομένων.....	2
Κατάλογος Πινάκων.....	4
Κατάλογος Σχεδιαγραμμάτων.....	4
Ευχαριστίες.....	5
Εισαγωγή.....	6
Μεθοδολογία.....	10
Κεφάλαιο 1 : «Τουρισμός και Αειφορία σε ορεινές Περιοχές».....	13
1.1. Τουρισμός.....	13
1.1.1. Ορισμοί.....	13
1.1.2. Ιστορικά Στοιχεία.....	14
1.2. Τουριστική ανάπτυξη.....	17
1.2.1. Παράμετροι διαμόρφωσης τουριστικής ανάπτυξης.....	19
1.2.2. Στάδια Τουριστικής ανάπτυξης.....	23
1.2.3. Σχεδιασμός τουριστικής ανάπτυξης.....	26
1.2.4. Επιπτώσεις Τουριστικής ανάπτυξης.....	33
1.3. Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού.....	44
1.4. Τουρισμός και Marketing.....	59
1.5. Χωροταξική και διαχρονική εξέλιξη ενός τουριστικού προορισμού.....	64

Κεφάλαιο 2 : «Αειφορία και ανάπτυξη».....	66
2.1..Σύνδεση αειφορίας με την τουριστική ανάπτυξη σε ορεινές περιοχές.....	70
2.2. Παραδείγματα περιοχών με αειφόρο τουριστική ανάπτυξη.....	72
2.3. Πολιτικές Αειφόρου Τουριστικής Ανάπτυξης.....	77
Κεφάλαιο 3 : «Χρήση δεικτών αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης».....	81
3.1 Έννοια και χρησιμότητα ενός δείκτη.....	81
3.2.Δείκτες αειφόρου Τουρισμού.....	82
3.2.1.Διεθνής Εμπειρία.....	100
3.2.2 Ιδανικό Μοντέλο και μαθηματικοί υπολογισμοί των δεικτών..	101
3.2.3.Προβλήματα – Συμπεράσματα.....	111
3.3. Η Φέρουσα ικανότητα της τουριστικής ανάπτυξης.....	112
Κεφάλαιο 4: «ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ».....	123
Βιβλιογραφία	131
Παράρτημα.....	133
• Παγκόσμιος κώδικας ηθικών αρχών για τον τουρισμό.....	134

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΘΕΜΑ	αρ.σελ.
Διεθνείς αφίξεις και εισπράξεις 1950 - 1995	19
Δείκτες Αειφορίας (Visit)	86-99
Βασικοί δείκτες	102,103

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΘΕΜΑ	αρ.σελ.
Ταξινόμηση ταξιδιωτών	16
Παράμετροι διαμόρφωσης της τουριστικής ανάπτυξης	22
Διαδικασίες της τουριστικής ανάπτυξης	28,29,30
Επίπεδα σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης	31
Αειφόρος τουριστική ανάπτυξη	70
Σχέσεις μεταξύ φέρουσας ικανότητας και σεναρίων ανάπτυξης	118

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αισθάνομαι την υποχρέωση να ευχαριστήσω θερμά όλους τους ανθρώπους που μου παρείχαν την πολύτιμη βοήθειά τους, κατά την διάρκεια εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Ιδιαίτερα ευχαριστώ τις επιβλέποντες και υπεύθυνες καθηγήτριες της διπλωματικής μου εργασίας, κ. Όλγα Χριστοπούλου, και κ. Μαρί Νοέλ Ντυκέν, για τη συνεχή και αμέριστη βοήθειά τους, των οποίων η συμβολή ήταν πολύτιμη καθ' όλη τη διάρκεια της μελέτης.

Ακόμη ιδιαίτερες ευχαριστίες εκφράζω στη κ. Γιάννα Φαρσάρη σύμβουλο του Ινστιτούτου Περιφερειακής Ανάλυσης για τις συνεχείς παρατηρήσεις της πάνω στους δείκτες αειφορίας. Καθώς και τον κ.Βογιατζίδη Νικόλαο διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για την σωστή τοποθέτηση του πάνω στο Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου (EMAS).

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερω τον πολύ καλό μου φίλο Χαρίση Στεφόπουλο και την σύζυγό του Έλενα Πατεινάρη, Εκπαιδευτικό, η οποία με ιδιαίτερη προσοχή ανέλαβε την διόρθωση των συντακτικών λαθών του κειμένου, καθώς και την κ. Ειρήνη Ρούσου, για την θερμή φιλοξενία τους και την συνεχή ηθική υποστήριξη κατά την διάρκεια των σπουδών μου.

Ιδιαίτερα ευγνώμων είμαι στους γονείς μου και τη γιαγιά μου που με στήριξαν ηθικά και οικονομικά όλο το διάστημα των σπουδών μου.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω την σύζυγό μου Ισμήνη Γρίβα , Φοιτήτρια της Ιατρικής Σχολής Αθηνών, για την συνεχή συμπαράσταση και τη μεγάλη υπομονή που επέδειξε καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Πάνω απ' όλους και απ' όλα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Θεό που μου έδωσε υγεία και δύναμη να φτάσω στο επιθυμητό αποτέλεσμα, την απόκτηση του διπλώματός μου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι ορεινές περιοχές ως η πλέον πρωτογενής και αδιάσπαστη ενότητα της φυσικής και της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας αποτέλεσαν, ιστορικά, πεδία αρμονικής, ειρηνικής και δημιουργικής συνύπαρξης του ανθρώπου με τη φύση. Η έννοια, το περιεχόμενο και η ουσία της «κοινότητας» παίρνει διαμέσου των αιώνων ιδιαίτερο νόημα κι έχει ξεχωριστή και εξαιρετικά βαρύνουσα σημασία στις ορεινές περιοχές. (Λέγκας,2004)

Έτσι, η φιλοσοφία ζωής στις ορεινές περιοχές αποκτά χαρακτηριστικά μιας πρωτότυπης μορφής δυναμικής για την ολοκληρωμένη ανάπτυξή της. Οι θεμελιακές αξίες μιας τέτοιας ανάπτυξης, αυτονόητα βρίσκονται στον αντίποδά της κυριαρχίας του ανταγωνισμού που διέπει τις επικρατούσες αντιλήψεις για κάθε είδους «ανάπτυξη», ακόμη και για εκείνες της φερόμενης ως «βιώσιμης» ή «αειφόρου». Οι ορεινές περιοχές σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης έχουν ακόμα από τη φύση τους ή αποκτούν λόγω της θέσης, της γεωμορφολογίας, και /ή των φυσικών διαθεσίμων τους, στρατηγικού χαρακτήρα, γεωπολιτική σημασία, τόσο στις διεθνείς σχέσεις όσο και στις σχέσεις, αλλά και τις ένοπλες συγκρούσεις ομόρων κρατών, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες. Σήμερα, με βάση τα στατιστικά στοιχεία διεθνών οργανισμών, το 80% των κατοίκων των ορεινών περιοχών του πλανήτη μας που υπολογίζεται σε περίπου 500 εκατομμύρια, διαβίωναν κάτω από το όριο της φτώχειας ενώ πολύτιμα φυσικά διαθέσιμά τους (νερό, ενέργεια, ξυλεία, μεταλλεύματα, κλπ), προϊόντα διατροφής (γεωργικά και κτηνοτροφικά) και φαρμακευτικά φυτά, στηρίζουν, (ορισμένα μάλιστα όπως το νερό απολύτως χωρίς καμία αποζημίωση) την οικονομική και την κοινωνική ζωή των κατοίκων των πεδινών περιοχών. (Ρόκος,1998)

Παρά τη σπουδαιότητά τους, υπάρχει μέχρι σήμερα μια σύγχυση σχετικά με τον ορισμό και την οριοθέτηση των ορεινών περιοχών. Με βάση το κοινοτικό Δίκαιο και λόγω της μη αναγνώρισης των ιδιαιτεροτήτων της, η ορεινή περιοχή δεν έχει κατασταθεί πραγματικά κοινοτική έννοια. Όσον αφορά τα κριτήρια που θέτουν τα κράτη –μέλη διαπιστώνονται αρκετές διαφοροποιήσεις, που είναι απόλυτα δικαιολογημένες (υψόμετρο, κλίσεις, κλίμα). Δύο περιοχές με το ίδιο υψόμετρο ενδέχεται να εμφανίζουν διαφορετικές πραγματικότητες από άποψη κλίματος και βλάστησης. Έτσι, στην Ισπανία οι ορεινές περιοχές χαρακτηρίζονται από υψόμετρο άνω των

1.000μ ενώ στη Γαλλία και τη Γερμανία οι κλίσεις δεν λαμβάνονται υπόψη. Οι οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης οριοθετούν τις ορεινές περιφέρειες με κριτήριο τα βασικά τους γνωρίσματα. Με βάση τις οδηγίες του Υπουργείου Γεωργίας (1997) για την ένταξη των Δήμων, Κοινοτήτων και Οικισμών της χώρας στις περιοχές τις Οδηγίας 75/268/ΕΟΚ, ισχύουν τα εξής (Ρόκος,1998): Ορεινές περιοχές (Άρθρο 3, Παρ. 3). Στις περιοχές αυτές εντάσσονται οι Δήμοι, Κοινότητες και Οικισμοί που έχουν τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

- i. Η κτηματική τους έκταση βρίσκεται σε υψόμετρο πάνω από 800 μέτρα.
- ii. Η κτηματική τους έκταση βρίσκεται μεταξύ 600-800 μέτρων και οι κλίσεις του εδάφους είναι τουλάχιστον 16%.
- iii. Η κτηματική τους έκταση βρίσκεται σε υψόμετρο κάτω από 600 μέτρα με κλίσεις εδάφους τουλάχιστον 20%. Εάν ένας Δήμος, Κοινότητα ή Οικισμός έχει μία από τις παραπάνω περιπτώσεις σε ποσοστό κτηματικής έκτασης τουλάχιστον 80% ή το άθροισμα και των τριών περιπτώσεων, είναι τουλάχιστον 80% επί του συνόλου της κτηματικής έκτασης, τότε είναι δυνατόν να προταθεί για ένταξη στις ορεινές περιοχές.

Προβληματικές περιοχές (Άρθρο 3, Παρ. 4). Εντάσσονται πολλοί Δήμοι, Κοινότητες και Οικισμοί που αποτελούν ομοιογενείς ζώνες και χαρακτηρίζονται από χαμηλή πυκνότητα πληθυσμού, άγονο έδαφος και χαμηλό εισόδημα.

Ειδικότερα θα πρέπει:

- i. Η πυκνότητα του πληθυσμού να είναι μέχρι 45 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο.
- ii. Το γεωργικό εισόδημα να είναι μικρότερο του 80% του μέσου όρου της χώρας.
- iii. Οι αποδόσεις των κυριότερων καλλιεργειών να είναι μέχρι 80% του μέσου όρου της χώρας.

Με βάση λοιπόν και τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης προκύπτει ότι οι ορεινές περιοχές είναι συχνά και μειονεκτικές. Αξίζει να σημειωθεί πως η

πλειοψηφία των ορεινών περιοχών της Ελλάδας εντάσσεται στις μειονεκτικές περιοχές με όλα τα αρνητικά χαρακτηριστικά που τις συνοδεύουν. Οι εξαιρέσεις δυστυχώς είναι ελάχιστες στη χώρα μας. Για το λόγο αυτό άλλωστε η επίτευξη της αιφόρου ανάπτυξης κρίνεται ικανή και αναγκαία συνθήκη για την επιβίωση των ορεινών περιοχών. Ακολουθεί μια συνοπτική παρουσίαση των βασικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι ορεινές περιοχές.

Προβλήματα ορεινών περιοχών (Fennell,2000):

1. Φυσικά Μειονεκτήματα:

α) Το μεγάλο υψόμετρο το οποίο επηρεάζει τη βλαστική περίοδο και συνεπώς τις αποδόσεις και τα εισοδήματα των κατοίκων τις περιοχής.

β) Οι μεγάλες κλίσεις εδάφους οι οποίες εμποδίζουν την εκμηχάνιση και την αποδοτική αξιοποίηση της αγροτικής γης.

2. Φυσικές καταστροφές

Ένα μεγάλο μέρος των ορεινών περιοχών υφίσταται ταυτόχρονα τις συνέπειες, τόσο των ιδιαίτερα συχνών φυσικών καταστροφών(π.χ. πυρκαγιές, πλημμύρες κτλ) οι οποίες σε σημαντικό βαθμό έχουν πλέον τις αιτίες τους στις κλιματικές μεταβολές που προκαλούν η υπερπαραγωγή και η υπερκατανάλωση των «ανεπτυγμένων» χωρών, όσο και των τοπικών εντάσεων ιδιαίτερα στις περιοχές συνόρων. (Λέγκας,2004)

Επιπλέον το υποβαθμισμένο & διαβρωμένο έδαφος, απαιτεί πρόσθετες δαπάνες για συντήρηση και καλλιέργεια.

3. Δραματική μείωση του πληθυσμού και αύξηση της γήρανσης του πληθυσμού.

Το αίσθημα της απομόνωσης, η ανάγκη εντονότερης κοινωνικοποίησης καθώς και η αδυναμία των ορεινών περιοχών να δημιουργήσουν για τους κατοίκους τους ένα πιο έντονα πολιτισμικό περιβάλλον, οδήγησε στην φυγή πολλών κατοίκων, κυρίως μικρής ηλικίας, από τις ορεινές περιοχές προς την πόλη. Ένα όλο και αυξανόμενο ποσοστό των κατοίκων των ορεινών περιοχών, έχουν ξεκινήσει να κατεβαίνουν προς τις πόλεις όπου υπάρχουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης για τις οικογένειες τους. Αυτοί είναι κυρίως μικρής ηλικίας οι οποίοι θέλουν να εγκατασταθούν σε μέρη όπου θα αυξηθεί

το εισόδημά τους και θα έχουν την δυνατότητα να εκπληρώσουν τις καταναλωτικές επιθυμίες τους.

Έτσι το ενεργό τμήμα του πληθυσμού φεύγει από την περιοχή αφήνοντας πίσω του το περασμένης ηλικίας τμήμα του πληθυσμού.

4. Οικονομία της περιοχής

Η οικονομία των ορεινών περιοχών στηρίζεται βασικά στο πρωτογενή τομέα, στη γεωργία και στη κτηνοτροφία. Η έλλειψη όμως εκσυγχρονισμού αλλά και η δυσκολία των κατοίκων να ακολουθήσουν τις νέες μεθόδους καλλιέργειας καθιστούν την γεωργία σε πολύ χαμηλά επίπεδα παραγωγικότητας. Το αρνητικό αυτό κλίμα έχει διορθωθεί κατά ένα μέρος, με τις διάφορες χρηματοδοτήσεις της Ευρωπαϊκής ένωσης μέσω διαφόρων προγραμμάτων εξυγίανσης και προώθησης καινοτομιών στη καλλιέργεια.

Σε αυτό το οικονομικό αδιέξοδο των ορεινών περιοχών, έδωσε σε ένα σημαντικό ποσοστό λύση η ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή. Ο Τουρισμός ως ένας από τους κυρίαρχους κλάδους του τριτογενή τομέα, είναι αυτός που έχει ξεκινήσει να κυριαρχεί στις ορεινές περιοχές εκμεταλλευόμενος το συγκριτικό πλεονέκτημα κάθε περιοχής.

Η κυριαρχία του τουρισμού στις ορεινές περιοχές μπορεί να αποτελεί θετικό στοιχείο για την οικονομία των περιοχών, παρόλα αυτά δεν συμβαίνει το ίδιο στο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον τους. Η ανάγκη να τεθούν όρια στην έντονη τουριστική ανάπτυξη ώστε να μην παραβιάζεται ο τοπικός χαρακτήρας της κάθε περιοχής είναι πλέον απαίτηση των τοπικών κοινωνιών. Έτσι η ομαλή συνύπαρξη του τρίπτυχου οικονομία – κοινωνία – περιβάλλον είναι αναγκαία ώστε η ανάπτυξη του τουρισμού να γίνεται με τρόπο αειφόρο.

- Η αειφόρος τουριστική ανάπτυξη σε ορεινές περιοχές είναι και το θέμα με το οποίο θα ασχοληθούμε στην παρούσα εργασία, ενώ με την βοήθεια ενός μαθηματικού υποδείγματος και την χρήση δεικτών αειφόρου τουρισμού, θα γίνει εκτίμηση της δυνατότητας ανάπτυξης αειφόρου τουρισμού σε ορεινές περιοχές. Η διαμόρφωση ενός μηχανισμού παρακολούθησης της τουριστικής δραστηριότητας, μέσω ενός συστήματος δεικτών, μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό εργαλείο για τους τοπικούς και περιφερειακούς φορείς, έτσι ώστε να είναι σε θέση να παρεμβαίνουν εν καιρώ και να οδηγούν την τουριστική ανάπτυξη σε αειφορία (Ζαναπαλίδου, 2004).

Μεθοδολογία

Στην παρούσα εργασία έγινε προσπάθεια εκτίμησης της αιιφόρου Τουριστικής ανάπτυξης.

Σε ότι αφορά το πρώτο σκέλος της εργασίας που είναι ο τουρισμός, δόθηκαν τα βασικά στοιχεία που τον συνθέτουν ,τα προβλήματα που υπάρχουν στον μαζικό τουρισμό και ιδιαίτερα την ανάγκη ένταξης του στις αρχές της αιιφορίας. Σε ό,τι αφορά τα προβλήματα, βάρος δόθηκε σε αυτά που αφορούν τις ορεινές περιοχές αλλά παρ' όλα αυτά αρκετά από τα προβλήματα εμφανίζονται σε αρκετές άλλες περιοχές ανεξάρτητα από το χαρακτήρα τους. Επίσης στο σκέλος αυτό γίνεται λεπτομερής αναφορά για το Τουρισμό στις ορεινές περιοχές και για τις φάσεις ανάπτυξης του. Δίνονται τα στάδια τουριστικής ανάπτυξης καθώς και οι επιπτώσεις της έντασης του τουρισμού που οδηγούν στην αναζήτηση ορίων προστασίας των ορεινών περιοχών από τα προβλήματα που δημιουργούνται από τον τουρισμό στις περιοχές αυτές. Σε αυτό το μέρος παρουσιάζονται λεπτομερώς οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού οι οποίες εκτός του ότι δίνουν λύση στο μεγάλο πρόβλημα της εποχικότητας του τουρισμού συμβάλλουν και στην αλλαγή του χαρακτήρα του, δηλαδή από τον μαζικό στον αιιφόρο. Ακόμη δίνετε η εθνική και κοινοτική πρωτοβουλία, που αφορά την χρηματοδότηση σε έργα ανάπτυξης συμβατά με τον αιιφόρο τουρισμό. Τέλος γίνεται αναφορά στη χωροταξική και διαχρονική εξέλιξη ενός τουριστικού προορισμού μέσω διαφόρων μοντέλων ανάπτυξης που έχουν προτείνει στον 20 αιώνα διάφοροι ερευνητές.

Εδώ οι βιβλιογραφικές αναφορές είναι μοιρασμένες τόσο σε ελληνικές όσο και ξένες. Ιδιαίτερα σημαντική και ουσιώδης ήταν η ιστοσελίδα του παγκόσμιου οργανισμού τουρισμού, απ' όπου βρέθηκαν τα περισσότερα στατιστικά στοιχεία, διαγράμματα ,πληροφορίες για την παγκόσμια πορεία του τουρισμού καθώς και τα προβλήματα που εμφανίζονται από την μαζικοποίηση του τουριστικού προϊόντος.

Το δεύτερο σκέλος ήταν αυτό της αιιφόρου ανάπτυξης, μιας έννοιας που κυριαρχεί στα περισσότερα επιστημονικά και ερευνητικά κείμενα με αντικείμενο το περιβάλλον και το τουρισμό. Ο σκοπός ήταν να γίνει στον

αναγνώστη κατανοητή η έννοια αυτή της αειφορίας καθώς και το πώς η ομαλή συνύπαρξη του τρίπτυχου κοινωνία- περιβάλλον- οικονομία μπορεί να οδηγήσει μια περιοχή σε ανάπτυξη. Για να στηριχτεί το παραπάνω δόθηκαν παραδείγματα από περιοχές που έχουν εφαρμόσει αειφόρο τουρισμό. Τέλος έγινε αναφορά των πολιτικών αειφόρου τουρισμού σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Στο τρίτο και τελευταίο σκέλος παρουσιάζονται οι δείκτες αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης, η χρήση τους και η εφαρμογή τους. Έμφαση δίνεται στην παρουσίαση των δεικτών αειφορίας και τους λόγους επιλογής τους για την εκτίμηση του αειφόρου τουρισμού. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι δείκτες αυτοί είναι κοινωνικοί, περιβαλλοντικοί, οικονομικοί. Οι δείκτες αυτοί βρέθηκαν από βιβλιογραφικές αναφορές, στοιχεία του Εθνικού Κέντρου Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης, από την οδηγία Visit της ευρωπαϊκής ένωσης, από στοιχεία της Eurostat καθώς και από την επεξεργασία διαφόρων στοιχείων της παρούσας εργασίας.

Επιπλέον μέσα από την διεθνή βιβλιογραφία δίνονται οι τρόποι εκτίμησης του αειφόρου τουρισμού μέσω μαθηματικού υποδείγματος. Στην συνέχεια δίνονται οι μαθηματικοί τύποι των δεικτών όπου ο υπολογισμός τους μας δίνει το ιδανικό υπόδειγμα υπολογισμού της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης. Το τελευταίο και το πιο σημαντικό κομμάτι του τρίτου μέρους αφορά τη φέρουσα ικανότητα της τουριστικής ανάπτυξης των ορεινών περιοχών, που αποτελεί και το όριο που τίθεται σε μία περιοχή κατά την διάρκεια της τουριστικής της ανάπτυξης.

Τέλος δίνονται κάποια συμπεράσματα και προτάσεις που αφορούν κυρίως την δυσκολία υπολογισμού των δεικτών αειφορίας.

Στο τελευταίο μέρος της διπλωματικής εργασίας δίνονται τα συνολικά συμπεράσματα και οι προτάσεις για το μέλλον του αειφόρου τουρισμού σε ορεινές περιοχές.

Η δυσκολία στο σκέλος αυτό ήταν ότι για τον υπολογισμό των δεικτών και μέσω αυτών της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης μιας ορεινής περιοχής, χρειαζόταν ένα πλήθος από διάφορα δεδομένα. Δυστυχώς η έλλειψη δεδομένων καθώς και η δυσκολία πρόσβασης σε αξιόπιστα στοιχεία δεν επέτρεπε τον υπολογισμό πολλών δεικτών. Για την αποφυγή αυτού του προβλήματος έγινε προσπάθεια δημιουργίας υποκατάστατων δεικτών, δηλαδή δεικτών που ανήκουν στην ίδια κατηγορία με τους πρώτους και

υπάρχουν επαρκή στοιχεία για τον υπολογισμό τους. Στην συνέχεια δόθηκαν οι μαθηματικοί τύποι υπολογισμού των δεικτών αυτών μέσω των οποίων γίνεται και ο υπολογισμός της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης.

Πρέπει να σημειωθεί πως το σκέλος αυτό στηρίχτηκε σχεδόν εξ' ολοκλήρου σε διεθνή βιβλιογραφία αφού οι αναφορές στο θέμα των δεικτών από Έλληνες ερευνητές είναι ελάχιστες.

Τέλος πρέπει να σημειωθεί πως όπου γίνεται αναφορά σε περιοχές εννοούμε τις ορεινές περιοχές.

Κεφάλαιο 1 : «Τουρισμός και Αειφορία σε ορεινές Περιοχές»

1.1. Τουρισμός

1.1.1. Ορισμοί

Η έννοια του τουρισμού εμφανίζεται σε πολλές βιβλιογραφικές αναφορές με διαφορετικούς ορισμούς ορισμένοι από τους οποίους παρατίθενται στο παρακάτω πλαίσιο.

1. Ως ένα σύστημα αλληλεξαρτώμενων στοιχείων το οποίο μοιάζει με τον ιστό της αράχνης –όπου ο επηρεασμός ενός σημείου αντανakλα΄σε ολόκληρο τον ιστό. Το σύστημα περιλαμβάνει τέσσερα επιμέρους στοιχεία την αγορά, το ταξίδι, τον προορισμό και το μάρκετινγκ. (Mill και Morrison, 1985)
2. Ως ένα αλληλοσυνδεδεμένο σύστημα, που περιλαμβάνει τους τουρίστες και όλες τις υπηρεσίες που τους παρέχονται και χρησιμοποιούν για την άνετη μετακίνηση τους και διαμονή.(Fennell, 1994)
3. Ως μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες του κόσμου η οποία πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα σύστημα πέντε βασικών στοιχείων που δρουν μέσα στο ευρύτερο περιβάλλον. Αυτά τα στοιχεία αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό, την περιοχή προέλευσης, μια ενδεχόμενη ενδιάμεση περιοχή, τις περιοχές προορισμού ή περιοχές υποδοχής καθώς και την ίδια την τουριστική βιομηχανία .

Πρέπει να σημειωθεί πως το να δοθεί ένας συγκεκριμένος ορισμός για το τι είναι τουρισμός θα ήταν λίγο έως και πολύ ουτοπικό, μιας και η έννοια του τουρισμού είναι πολυσύνθετη και εγκολπώνει μέσα της χρόνο με τον χρόνο όλο και περισσότερους κλάδους της οικονομίας όπως είναι το μάρκετινγκ, το δίκαιο, η ψυχολογία, η κοινωνιολογία, η γεωγραφία κ.α.

Ο τουρισμός είναι ένας κλάδος οικονομικής δραστηριότητας και ίσως ο πιο δυναμικός τις τελευταίες δυο δεκαετίες, ο οποίος προσφέρει ένα πλέγμα υπηρεσιών αναψυχής και διασκέδασης. Ο τουρισμός αποτελείται από κάποια βασικά στοιχεία τα οποία αλληλοσυνδέονται και αλληλοσυσχετίζονται. Τέτοια

στοιχεία είναι ο τουρίστας, τα καταλύματα, οι χώροι εστίασης, τα αξιοθέατα, οι χώροι διασκέδασης και ψυχαγωγίας και το φυσικό περιβάλλον της περιοχής.

1.1.2. Ιστορικά Στοιχεία

Ο τουρισμός ως δραστηριότητα του ανθρώπου δεν συνέβη τυχαία αλλά εμφανίστηκε σαν αναγκαία συνέπεια του τρόπου ζωής του στις μεγάλες πόλεις. Οι άνθρωποι των πόλεων έχοντας το αίσθημα της φυγής από την «anxious society» της πόλης ακολούθησαν δρόμους που οδηγούσαν σε πρόσκαιρες παραδεισένιες τοποθεσίες αναψυχής. Έτσι στις μεγάλες πόλεις της αρχαιότητας πχ στη Ρώμη του Αυτοκράτορα Αυγούστου που είχε πληθυσμό 1 εκατομμύριο κατοίκους εμφανίστηκε το φαινόμενο οι εύποροι Ρωμαίοι να δραπετεύουν την περίοδο του καλοκαιριού στις κοντινές παραθαλάσσιες περιοχές ή στις εξοχικές κατοικίες τους, στο βουνό.(Μπεριάτος 2003:)

Σύμφωνα με μαρτυρίες κλασικών λόγιων, βασικός προορισμός των εύπορων Ελλήνων και Ρωμαίων για καλοκαιρινές διακοπές αποτελούσε η Αίγυπτος, ενώ ιδιαίτερα συνηθισμένο φαινόμενο ήταν οι επισκέψεις σε ιαματικές πηγές πρωτίστως για ψυχαγωγικούς αλλά και για θεραπευτικούς λόγους (Morrison, 1999). Ο τουρισμός ως περιήγηση – γνωριμία με πολιτιστικές και κοινωνικές αξίες άλλων λαών, υπήρχε πάντα από την αρχαιότητα και στη μορφή του αυτή οφείλονται πλήθος ταξιδιωτικές, ιστορικές και γεωγραφικές πληροφορίες από ταξιδιώτες άλλων εποχών. Επίσης θρησκευτικά εμπορικά και πνευματικά κέντρα, κέντρα διοργάνωσης αθλητικών αγώνων της αρχαιότητας οδήγησαν στις πρώτες ειδικές μορφές τουρισμού που χάνονται στα βάθη των αιώνων.

Για πρώτη φορά ο τουρισμός εμφανίζεται μαζικός το 16^ο αιώνα στην Αγγλία, όπου και χαρακτηρίζεται με την λέξη 'touring' δηλαδή «περιέρχεσθαι». Μεγάλη απήχηση αποκτάει ο τουρισμός στα νεαρά μέλη αριστοκρατορικών οικογενειών με ταξίδια εκπαιδευτικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος, γνωστά και ως Grand Tours κατά την διάρκεια του 17^{ου} και 18^{ου} αιώνα (Townper,1995). Αργότερα όμως λόγω σημαντικών κοινωνικοοικονομικών αλλαγών στην Κεντρική και Δυτική Ευρώπη που αφορούσαν την αύξηση του ελεύθερου χρόνου λόγω μείωσης των ωρών εργασίας, την ανάπτυξη των

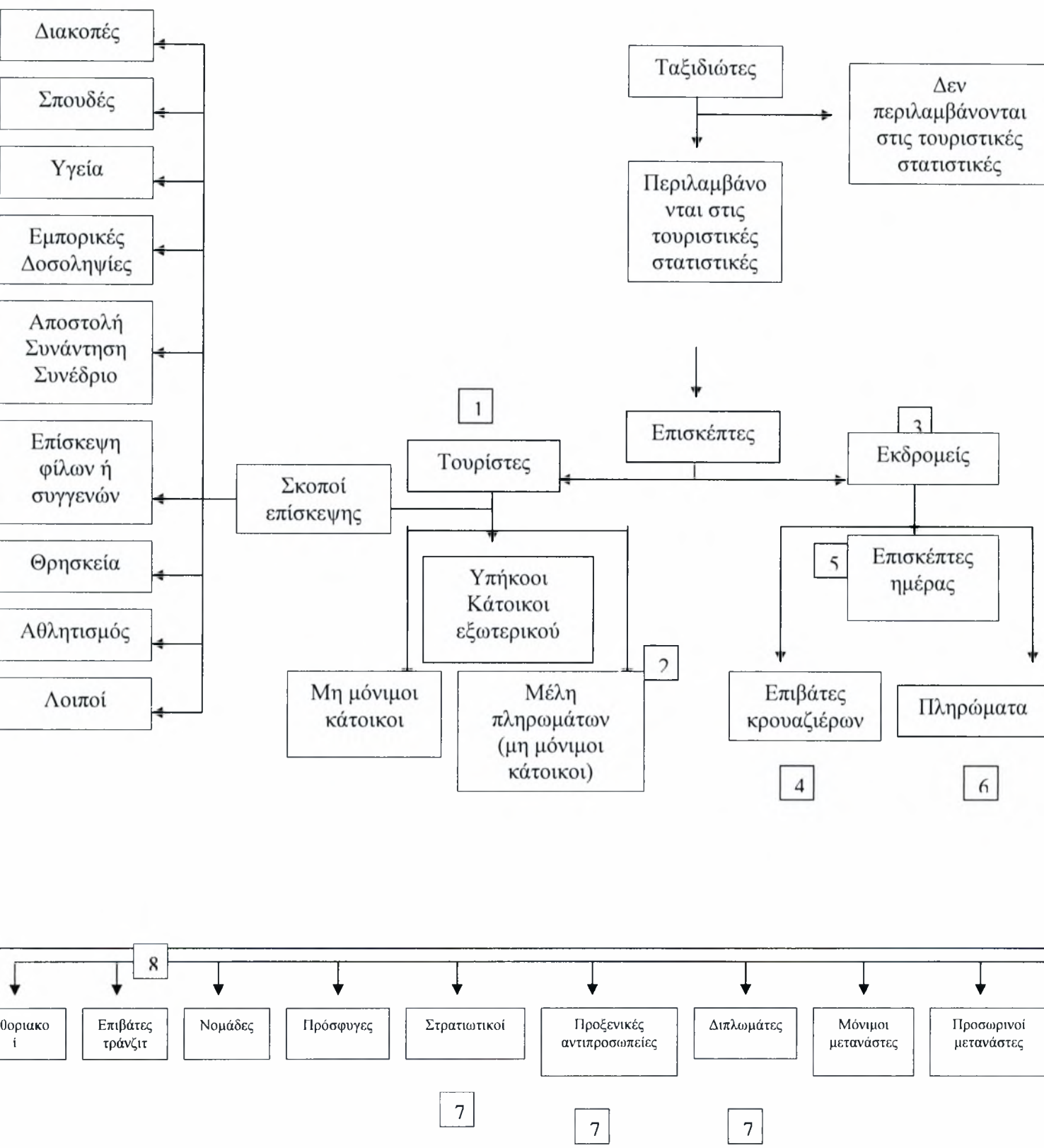
μέσων μαζικής μεταφοράς και την ευρύτερη χρησιμοποίηση οχημάτων ιδιωτικής χρήσης είχε ως αποτέλεσμα οι τουριστικές δραστηριότητες πλέον να μην αποτελούν αποκλειστικό προνόμιο των πλουσίων και να εξαπλώνονται και στα υπόλοιπα κοινωνικά στρώματα (Morrison, 1999).

Ταυτόχρονα η βιομηχανική επανάσταση διαμόρφωσε νέες συνθήκες, με την μηχανοποίηση της παραγωγής και την αύξηση της παραγωγικότητας, ενώ οδήγησε στην παραγωγή νέων προϊόντων και την διεύρυνση των εθνικών αγορών.

Στον 20^ο και 21^ο αιώνα πλέον ένας συνεχώς αυξανόμενος αριθμός ανθρώπων συμμετέχει σε είδη πολιτιστικού τουρισμού (τέχνες και πολιτιστική κληρονομιά). Ο τουρισμός και ο πολιτισμός δεν περιορίζονται μόνο σε κάποια 'elite'. Οι πολιτιστικού ενδιαφέροντος εκδρομές ήταν μάλιστα, η πιο διαδεδομένη μορφή ταξιδιού σύμφωνα με το Specialty Travel Index 1988. Μετά το 1950 ο τουρισμός αρχίζει να αναπτύσσεται με εντυπωσιακούς ρυθμούς που φανερώνουν τόσο οι δείκτες κίνησης των τουριστών, όσο και οι οικονομικοί και αναπτυξιακοί δείκτες. Έτσι θα λέγαμε πως η μελλοντική κυριαρχία του φαινομένου του τουρισμού είναι αναμενόμενη και ταυτόχρονα πιεστική ως προς την ζήτηση αλλά και την απαίτηση από τους χρήστες ως προς την ποιότητα του τουρισμού ως βιομηχανία ψυχαγωγίας και ξεκούρασης από την «anxious society» της πόλης.

Παρακάτω δίνεται σχεδιάγραμμα για τις μετακινήσεις των διαφόρων ταξιδιωτών στον 20^ο και 21^ο αιώνα.

Διάγραμμα : Η Ταξινόμηση των ταξιδιωτών

Πηγή : Τσάρτας, 1999

1. Επισκέπτες που περνούν τουλάχιστον μια νύκτα στον τόπο που επισκέπτονται
2. Αλλοδαπά πληρώματα αεροπλάνων ή πλοίων ελλιμενισμένων ή σε 'lay over' που κάνουν χρήση καταλυμάτων της χώρας που επισκέπτονται
3. Επισκέπτες που περνούν τουλάχιστον μια νύχτα στη χώρα που επισκέπτονται παρ' όλο ότι μπορεί να επισκέπτονται κατά την διάρκεια μιας ημέρας ή και περισσότερων ακόμα, αλλά επιστρέφουν στο πλοίο ή το τρένο με το οποίο ταξιδεύουν για να κοιμηθούν.
4. Συνήθως συμπεριλαμβάνονται στους εκδρομείς. Παρ' όλα αυτά προτιμάται η χωριστή κατάταξη των επισκεπτών αυτών.
5. Επισκέπτες που έρχονται και φεύγουν την ίδια ημέρα, δηλαδή που δεν διανυκτερεύουν.
6. Πληρώματα που δεν είναι κάτοικοι της χώρας που επισκέπτονται και μένουν σε αυτήν ολόκληρη την ημέρα χωρίς να διανυκτερεύσουν.
7. Όταν ταξιδεύουν από τη χώρα προέλευσης τους στη χώρα που σταθμεύει η υπηρεσία τους κι αντίστροφα.
8. Που δεν εγκαταλείπουν την «τράνσιτ» περιοχή του αερολιμένα ή του λιμανιού σε ορισμένες χώρες.
9. Κύριοι σκοποί επίσκεψης όπως καθορίστηκαν στη διάσκεψη της Ρώμης το 1963.
10. Λοιποί λόγοι επίσκεψης (π.χ. πολιτιστικοί, ειδικά ενδιαφέροντα)

1.2. Τουριστική ανάπτυξη

Όπως προελέχθη ο τουρισμός από το 1950 και μετά (μεταπολεμική περίοδο), αποτελεί τον δυναμικότερο και ταχύτερα αναπτυσσόμενο τομέα της παγκόσμιας οικονομίας. Αυτό αποδεικνύεται από :

1. Τις εξελίξεις στα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού των αναπτυσσόμενων χωρών, που αναμένεται να ενισχύσουν περισσότερο τον καταναλωτή τουριστικών προϊόντων τα επόμενα χρόνια: αύξηση του μέσου όρου ζωής, δυναμικότερη παρουσία των ατόμων τρίτης ηλικίας στον τουρισμό, περισσότερες εργαζόμενες γυναίκες, καλύτερη πληροφόρηση και εκπαίδευση,

μείωση των ωρών εργασίας, αύξηση του αριθμού των εβδομάδων αδείας με αποδοχές.

2. Την ύπαρξη τουριστικών πόρων και τη συνεχή εκμετάλλευσή τους σε διάφορες εγχώριες περιοχές.
3. Την καθιέρωση του τουριστικού ταξιδιού ως κοινωνικό αγαθό, το οποίο κάνει την παρουσία του σταθερή ως μορφή δαπάνης στον οικογενειακό προϋπολογισμό ευρύτατων κοινωνικών στρωμάτων.
4. Την επιλογή του τομέα του τουρισμού από πολλές χώρες ως κυρίαρχου άξονα ανάπτυξής τους.
5. Τη δυνατότητα που εμφανίζει ο τουριστικός τομέας να παράγει νέους προορισμούς, αλλά και να κατασκευάζει ειδικά τουριστικά προϊόντα, με αποτέλεσμα αφενός να προσελκύει όλο και περισσότερες ομάδες καταναλωτών τουριστών και αφετέρου να επιτρέπει την εμπλοκή όλο και περισσότερων χωρών και περιφερειών του κόσμου στις διαδικασίες τουριστικής ανάπτυξης.
6. Την έντονη ανάπτυξη του τουρισμού στις χώρες της Ε.Ε., αφού υπολογίζεται ότι το 64% του παγκόσμιου τουρισμού και το 75% της παγκόσμιας τουριστικής δαπάνης ενεργοποιείται στην Ε.Ε. Επιπλέον σύμφωνα με τις προβλέψεις του WTO, οι ίδιοι ρυθμοί ανάπτυξης σε ό,τι αφορά τις αφίξεις και εισπράξεις στον τουρισμό, (3% μέχρι 4,5% σε ετήσια βάση) θα συνεχιστούν έως το 2010, και αναμένεται οι αφίξεις να φθάσουν τα 1018 εκατομμύρια, ενώ οι εισπράξεις τα 1500 δισεκατομμύρια.

Παρακάτω παρατίθεται πίνακας με τις διεθνείς αφίξεις και εισπράξεις κατά την περίοδο 1950-1995

ΠΙΝΑΚΑΣ: Διεθνείς αφίξεις και εισπράξεις 1950-1995

	1950	1960	1970	1980	1990	1995
Διεθνείς αφίξεις (σε εκατομμύρια)	25,3	69,3	165,8	287,8	455,6	567,4
Διεθνείς εισπράξεις (σε δισεκατομμύρια)	2,1	11,6	17,9	102	255,1	372,6

Πηγή : WTO, 1992,1996.

Στα παραπάνω μπορούμε να προσθέσουμε ότι η δυναμική πορεία του τουρισμού οδήγησε στην διαμόρφωση πολλών και διαφορετικών προτύπων τουριστικής ανάπτυξης στον κόσμο ως αποτέλεσμα των παραμέτρων που διαμορφώνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της. Παρακάτω επισημαίνονται οι

1.2.1. Παράμετροι διαμόρφωσης τουριστικής ανάπτυξης

1. Χαρακτηριστικά της τουριστικής ζήτησης

Η τουριστική ζήτηση είναι άμεσα συνδεδεμένη με την τουριστική ανάπτυξη, γιατί όσο μεγάλη είναι η ζήτηση του τουριστικού προϊόντος μιας περιοχής τόσο θα πρέπει να μεγαλώσει και η προσφορά. Αυτό σημαίνει βέβαια ότι στην περιοχή αυτή θα έχουμε αύξηση του συνολικού εισοδήματος όσων εργάζονται στον τουρισμό και μελλοντική επένδυση σε τομείς που έχουν να κάνουν με αυτόν. Οπότε θα έχουμε νέες θέσεις εργασίας στον τομέα του τουρισμού και άρα ανάπτυξη σε όλη την περιοχή. Αξίζει να πούμε πως αυτή η τουριστική ζήτηση προκάλεσε την ανάπτυξη των πρώτων ορεινών θέρετρων καθώς και των ιαματικών λουτροπόλεων. Σε αυτήν επίσης οφείλεται η τάση ανάπτυξης περιοχών με παραθεριστικές κατοικίες αλλά και η τάση κατάταξης σε ζώνες της παγκόσμιας προσφοράς με βάση τα χαρακτηριστικά της ζήτησης. Η ζήτηση αυτή οδήγησε και στην εξειδίκευση των τουριστικών υπηρεσιών και προϊόντων που προσφέρονται σε μια περιοχή με τουριστική ανάπτυξη.

2. Τουριστικοί πόροι της χώρας, εθνικοί ή περιοχής

Στους τουριστικούς πόρους μιας χώρας ή μιας περιοχής περιλαμβάνονται :α) οι φυσικοί πόροι, που είναι το κλίμα, το φυσικό περιβάλλον , η ύπαρξη στοιχείων φυσικού κάλλους σε μια περιοχή, οι προστατευόμενες περιοχές κ.τ.λ., β) οι πολιτιστικοί πόροι που είναι η παράδοση, πολιτιστικές εκδηλώσεις, τοπικά ήθη και έθιμα, αρχαιολογικοί χώροι κ.τ.λ. γ) οι υποδομές και οι υπηρεσίες που άμεσα ή έμμεσα συμβάλλουν στην τουριστική ανάπτυξη και αφορούν ξενοδοχεία, πρακτορεία, μεταφορικά και επικοινωνιακά δίκτυα, κ.τ.λ. Είναι γεγονός ότι μετά το 1990 παρατηρείται σε παγκόσμια κλίμακα μια δυναμική τάση ανάπτυξης τεχνολογικά κατασκευασμένων τουριστικών πόρων όπως θεματικά πάρκα, χώροι τουρισμού και αναψυχής.

3. Φορείς, οργανισμοί και κοινωνικό-επαγγελματικές ομάδες που εμπλέκονται στη διαδικασία τουριστικής ανάπτυξης.

Η συνεχόμενη και αλματώδης ανάπτυξη του τουρισμού επέφερε διάφορες επιπτώσεις στην οικονομία, στην κοινωνία και στο περιβάλλον των τουριστικών χωρών, με αποτέλεσμα τη δημιουργία πολλών φορέων και οργανισμών. Αυτοί κινούνται σε διεθνές, εθνικό και τοπικό επίπεδο και ασχολούνται με την πολιτική, την έρευνα, τον προγραμματισμό και τη διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης. Οι φορείς αυτοί αποσκοπούν στο να ασκούν πιέσεις έτσι ώστε να υπάρχει ισορροπία ανάμεσα στο τρίπτυχο κοινωνία, περιβάλλον και οικονομία. Τέτοιοι φορείς είναι η WWF, Οικολογικοί οργανισμοί, τουριστικοί οργανισμοί κτλ. (Κοκκώσης-Τσάρτας,2001)

4. Τουριστικές επιχειρήσεις

Είναι γεγονός ότι η διεθνοποίηση του τουρισμού και η επικράτησή του, ως ένας από τους πιο βασικούς τομείς της οικονομίας, ανέδειξε τις μεγάλες τουριστικές επιχειρήσεις , οι οποίες θεωρούνται και υπαίτιες της έντονης τουριστικής ζήτησης που υπάρχει σε χώρες με τουριστική ανάπτυξη. Αυτές είναι που επενδύουν σε μια περιοχή και την οδηγούν σε ανάπτυξη. Πολλές από αυτές τις επιχειρήσεις χρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση έτσι ώστε να ενταχθούν σε περιβαλλοντικά προγράμματα. Ανάλογα με το μέγεθος των δραστηριοτήτων τους εξαρτάται και η κινητικότητα εργασίας στην

περιοχή καθώς και η αύξηση του τουριστικού προϊόντος της. (Κοκκώσης-Τσάρτας,2001)

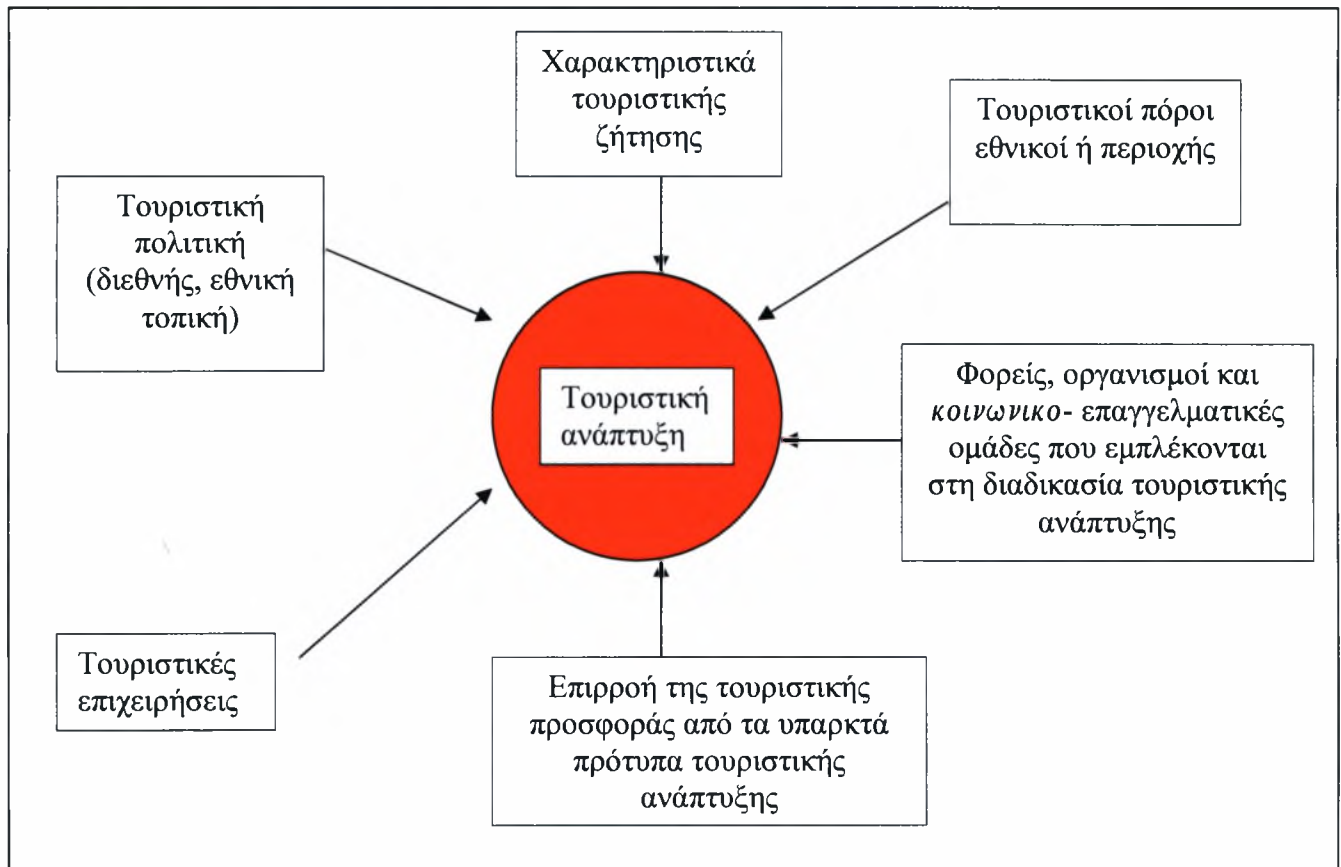
5. Τουριστική πολιτική (διεθνής, εθνική, τοπική)

Από το 1970 και μετά παρατηρείται μια αύξηση των πολιτικών προγραμματισμού και διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης. Ένα μέρος από τις πολιτικές αυτές προέρχεται από διεθνείς οργανισμούς και ένα άλλο από ανεπτυγμένες τουριστικά χώρες. Οι πολιτικές της Ε.Ε. επηρεάζουν την αναπτυξιακή πορεία των ορεινών περιοχών και μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες: α) Ως μέτρα στο πλαίσιο της ΚΑΠ, β) Ως μέτρα στο πλαίσιο λειτουργίας των διορθωτικών ταμείων, γ) Κοινοτικές Πρωτοβουλίες.

Σε ότι αφορά τις τελευταίες πρέπει να σημειωθεί ότι εφαρμόστηκαν σε πολλές ορεινές περιοχές. Η σημαντικότερη ήταν και είναι η πρωτοβουλία LEADER, η οποία άρχισε να εφαρμόζεται το 1991. Μέσω αυτής της πρωτοβουλίας σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν αναπτυξιακά προγράμματα διαφοροποίησης των τοπικών οικονομιών, με βάση την αρχή της εταιρικής και της προσέγγισης εκ των κάτω προς τα πάνω (bottom-up). Μια άλλη πρωτοβουλία, το πρόγραμμα INTERREG, αποσκοπούσε στην ενίσχυση της διασυνοριακής συνεργασίας και στην αναβίωση των οικονομιών συνοριακών περιοχών της κοινότητας. Επίσης η Πρωτοβουλία REGIS, στόχευσε στην κοινωνικο-οικονομική ολοκλήρωση των πλέον απομακρυσμένων περιοχών της κοινότητας, ενώ η πρωτοβουλία ENVIREG, αποσκοπούσε στη βελτίωση του περιβάλλοντος. Τέλος αρκετές καινοτόμες δράσεις όπως πιλοτικά έργα, τεχνική βοήθεια, μελέτες βιωσιμότητας,, κ.λ.π. προωθήθηκαν με βάση το άρθρο 8 του κανονισμού 4256/88. (Μπεριάτος, 2005)

Το παρακάτω σχεδιάγραμμα δίνει τους παραμέτρους οι οποίοι διαμορφώνουν την τουριστική ανάπτυξη:

Σχεδιάγραμμα : Παράμετροι διαμόρφωσης της τουριστικής ανάπτυξης

Πηγή : (Κοκκώσης -Τσάρτας,2001)

1.2.2. Στάδια Τουριστικής ανάπτυξης

Σύμφωνα με τους Κοκκώση και Τσάρτα,2001, " ο όρος «στάδια» χρησιμοποιείται για να περιγράψει τις διαδοχικές φάσεις της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής, στην κάθε μια από τις οποίες διαμορφώνονται συγκεκριμένα χαρακτηριστικά σε ό,τι αφορά την κοινωνικό-οικονομική δομή και στον τύπο των τουριστικών υποδομών και υπηρεσιών.

Σε διάφορες βιβλιογραφικές αναφορές τα στάδια εξέλιξης της τουριστικής ανάπτυξης είναι τρία, τέσσερα ή πέντε χωρίς όμως να αλλάζουν ουσιαστικά τα εξελικτικά χαρακτηριστικά της ανάπτυξής τους.

Σημαντική έννοια στο ζήτημα των σταδίων της τουριστικής ανάπτυξης είναι αυτή του κύκλου ζωής του τουριστικού προϊόντος που ξεκινάει από την παραγωγή τους μέχρι την τέλεια κατανάλωσή του ή ανανέωση του. Παρακάτω θα γίνει περιγραφή του εξελικτικού μοντέλου των τριών σταδίων ανάπτυξης, στο οποίο οι παράμετροι που λαμβάνονται υπόψη είναι οι ακόλουθες ανά στάδιο: α)αλλαγές στην τοπική κοινωνικό-οικονομική δομή, β)οι παράγοντες που κατά κύριο λόγο συμβάλλουν σε αυτές τις αλλαγές, γ) τα χαρακτηριστικά της τουριστικής ανάπτυξης. (Δαουτόπουλος, 1989)

Προτιμήθηκε αυτό το μοντέλο μιας και μεταξύ των άλλων αφορά αγροτικές κοινότητες που έχουν πλούσιο φυσικό περιβάλλον.

1^ο Στάδιο Ανάπτυξης

Το 1^ο στάδιο ανάπτυξης αφορά περιοχές που ανακαλύπτονται από τουρίστες ή ντόπιους επιχειρηματίες από άλλη περιοχή της χώρας. Στις περιοχές αυτές παρατηρείται σταδιακή και αργή αλλαγή των παραγωγικών δομών τους με στροφή προς της υπηρεσίες. Στο στάδιο αυτό παρατηρούνται οι πρώτες ενδείξεις αστικοποίησης σε σημαντική μερίδα του πληθυσμού.

Σε ό,τι αφορά την κοινωνική συμπεριφορά των κατοίκων της περιοχής, οι τουρίστες αντιμετωπίζονται ως φιλοξενοούμενοι από τους ντόπιους ή ως φορείς διαφορετικών αντιλήψεων με αποτέλεσμα να υπάρχει μια δημιουργική συνύπαρξη με ανταλλαγή πολιτισμικών ιδεών από τη μια περιοχή στην άλλη.

Οι παράγοντες που συμβάλλουν στις αλλαγές της τοπικής κοινωνικό-οικονομικής δομής της περιοχής στο 1^ο στάδιο ανάπτυξης είναι :α) οι ντόπιοι επιχειρηματίες της περιοχής, β) οι νέοι της περιοχής, γ) οι τουρίστες αλλοδαποί, δ) το πρόγραμμα τουριστικής ανάπτυξης τοπικής ή εθνικής

εμβέλειας και ε) η προβολή κάποιου ειδικού τουριστικού πόρου (ποτάμι, λίμνη, παραδοσιακός οικισμός, κ.λ.π.)

Τα χαρακτηριστικά της τουριστικής ανάπτυξης σε αυτό το 1^ο στάδιο ανάπτυξης φανερώνονται με την πρώτη υποτυπώδη υποδομή (καταλύματα, πανδοχεία) σε ξενοδοχεία και επιχειρήσεις εστίασης (εστιατόρια). Επιπλέον ένας μικρός αριθμός από τουρίστες ταξιδεύουν αυτόνομα και επιθυμούν τη διαμονή σε περιοχές ήσυχες, με καθαρό φυσικό περιβάλλον. Ένα άλλο χαρακτηριστικό του 1^ο σταδίου ανάπτυξης είναι η έλλειψη διαφημιστικής εικόνας στις τουριστικές αγορές του μαζικά οργανωμένου τουρισμού καθώς και οι πρώτες μικρής εμβέλειας τουριστικές επενδύσεις που έχουν ξεκινήσει να υφίστανται στην περιοχή. (Κοκκώσης-Τσάρτας,2001)

2^ο Στάδιο Ανάπτυξης

Στο 2^ο στάδιο ανάπτυξης, έχουμε ταχύτατες αλλαγές στην κοινωνική και παραγωγική δομή, όπου παρουσιάζεται το φαινόμενο της εγκατάλειψης όλων των κλάδων και στροφή στην απασχόληση (άμεση ή έμμεση) στον τουρισμό . Επιπλέον παρατηρείται έντονη επαγγελματική και κοινωνική κινητικότητα (ιδιαίτερα από νέους και γυναίκες) με στόχο τα τουριστικά επαγγέλματα καθώς και υιοθέτηση των καταναλωτικών και κοινωνικών προτύπων των αστικών κέντρων από μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού. Τέλος οι σχέσεις των τουριστών με τους ντόπιους γίνονται σταδιακά σχέσεις «εμπορικής συναλλαγής» χάνοντας το παραδοσιακό αίσθημα της φιλοξενίας του 1^{ου} σταδίου ανάπτυξης. (Κοκκώσης-Τσάρτας,2001)

Οι παράγοντες που συμβάλλουν στις αλλαγές της τοπικής κοινωνικό-οικονομικής δομής της περιοχής στο 2^ο στάδιο ανάπτυξης είναι: α) οι τουριστικές επιχειρήσεις εθνικής εμβέλειας (πρακτορεία, ξενοδοχεία), β) ντόπιοι και αλλοδαποί επιχειρηματίες που επενδύουν στην περιοχή, γ) Τουριστικές επιχειρήσεις διεθνούς εμβέλειας, δ)το κράτος με προγράμματα ανάπτυξης και προβολής της περιοχής, ε) οι εργαζόμενοι στις τουριστικές επιχειρήσεις, στ) οι ντόπιοι μετανάστες που επιστρέφουν στην περιοχή.

Τα χαρακτηριστικά της τουριστικής ανάπτυξης στο 2^ο στάδιο είναι η δημιουργία μιας σύνθετης τουριστικής υποδομής με ταβέρνες, μεγάλα ξενοδοχεία, μπαρ, πρακτορεία, κ.λ.π. Επιπλέον, υπάρχουν μεγάλης

εμβέλειας επενδύσεις από το κράτος και γίνονται οι πρώτες σημαντικές επενδύσεις από ιδιώτες στην περιοχή. Ακόμη γίνονται σημαντικές αλλαγές στη χωρική και λειτουργική οργάνωση της περιοχής έτσι ώστε να εξυπηρετούνται καλύτερα οι τουρίστες. Στο στάδιο αυτό εμφανίζονται οι πρώτες ομάδες οργανωμένου τουρισμού που ταξιδεύουν χρησιμοποιώντας της υπηρεσίες που προσφέρονται από τον τριτογενή τομέα της οικονομίας. Τέλος η περιοχή αποκτά για πρώτη φορά διαφημιστική «εικόνα» που είναι μεν υποτυπώδης, παρόλα αυτά μπαίνουν τα πρώτα θεμέλια του τουρισμού με το marketing. (Morrison, 1999)

3^ο Στάδιο Ανάπτυξης

Στο τρίτο και τελευταίο στάδιο ανάπτυξης έχουμε αστικοποίηση των κοινωνικών χαρακτηριστικών της περιοχής καθώς και «τριτογενοποίηση» της παραγωγικής δομής της περιοχής με κυριαρχία του τουρισμού. Επιπλέον αλλάζουν οι ρυθμοί της ζωής, τα καταναλωτικά πρότυπα και οι αξίες της πλειοψηφίας των κατοίκων καθώς και οι σχέσεις των τουριστών με τους ντόπιους που γίνονται πλέον απρόσωπες και περιορίζονται στις εμπορικές συναλλαγές και μόνο σε αυτές.

Οι παράγοντες που συμβάλλουν στις αλλαγές της τοπικής κοινωνικό-οικονομικής δομής της περιοχής στο 3^ο στάδιο ανάπτυξης είναι: α) οι τουριστικές επιχειρήσεις διεθνούς εμβέλειας, β) οι αλλοδαποί επενδυτές, γ) η διεθνής, εθνική και περιφερειακή πολιτική, δ) οι ντόπιοι επενδυτές της περιοχής, ε) οι τουριστικές επιχειρήσεις εθνικής εμβέλειας.

Τα χαρακτηριστικά της τουριστικής ανάπτυξης στο 3^ο στάδιο είναι η οργανωμένη μαζική υποδομή που αφορά τον τομέα του τουρισμού καθώς και η αύξηση του αριθμού των υπηρεσιών και δραστηριοτήτων για την εξυπηρέτηση των τουριστών. Επιπλέον η περιοχή μετατρέπεται σε τουριστικό προορισμό με διεθνείς προδιαγραφές, ενώ οι τουρίστες που έρχονται σε αυτούς τους προορισμούς χρησιμοποιούν οργανωμένα πακέτα τουρισμού διακοπών μέσω των «tour-operators».

Τέλος στο 3^ο αυτό στάδιο ανάπτυξης η διαφημιστική εικόνα της περιοχής διεθνοποιείται και συμβάλλει στην μαζική προσέλευση τουριστών. Επιτυγχάνεται ο τελικός σκοπός της προώθησης του τουριστικού προϊόντος μέσω της επιστήμης του marketing. (Mill και Morrison, 1985)

Συμπερασματικά θα λέγαμε πως στα τρία αυτά στάδια εμπίπτουν όλες οι περιοχές ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξής τους. Δηλαδή όσο αναπτυγμένη είναι μια περιοχή τόσο πιο πολύ συγκλίνει προς το τρίτο στάδιο ανάπτυξης, όπου ο τουρίστας και ο ντόπιος αποκτούν πελατειακές σχέσεις, όπου το τουριστικό προϊόν της περιοχής έχει τη μέγιστη κατανάλωση.

Το προσδοκόμενο όμως σε μια περιοχή δεν είναι μόνο η δυναμική ανάπτυξη του τουρισμού αλλά και η διατήρηση της πολιτισμικής ταυτότητας της περιοχής.

Αυτό λοιπόν που προτείνεται είναι η εναρμόνιση και των τριών σταδίων έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η αειφορία στην περιοχή.

1.2.3. Σχεδιασμός τουριστικής ανάπτυξης

Η ύπαρξη σωστού σχεδιασμού για την ανάπτυξη του τουρισμού καθίσταται αναγκαία αφού η ανάπτυξη του στις ορεινές περιοχές έχει αρχίσει να δημιουργεί προβλήματα στην κοινωνία και το περιβάλλον των περιοχών αυτών.

Ο σχεδιασμός πρέπει να κινείται προς τη κατεύθυνση της αειφόρου ανάπτυξης του τουρισμού. Δηλαδή να ικανοποιεί την οικονομία, το περιβάλλον και την κοινωνία της περιοχής.

Τα στοιχεία στα οποία ο σχεδιασμός πρέπει να στηριχθεί, αναφέρονται παρακάτω(<http://www.netcoast.nl/coastlearn/website/gr/tourism-gr/index.html>):

α) Στους τουριστικούς πόρους της περιοχής:

Η αξιοποίησή τους προσδίδει στην περιοχή ανάπτυξη κυρίως εάν προβληθεί σωστά το συγκριτικό πλεονέκτημα που έχει η περιοχή σε κάποιους τουριστικούς πόρους.

β) Στις τουριστικές υποδομές και υπηρεσίες:

Σ' αυτές περιλαμβάνονται τα ξενοδοχεία, εστιατόρια, πρακτορεία, τουριστικά γραφεία, κέντρα εξυπηρέτησης πολιτών, κ.λ.π.

Οι υπηρεσίες που προσφέρονται πρέπει να είναι εξυπηρέτησης και ανήκουν τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Επιπλέον, σημαντικό είναι η ύπαρξη στην περιοχή, νοσοκομείων ή κλινικών, φαρμακείων κ.α. Το να υπάρχει σε μια περιοχή ένας μεγάλος αριθμός από υποδομές και υπηρεσίες ,

προσδίδει σε αυτήν κύρος και αίσθημα ασφάλειας και εμπιστοσύνης σε όσους την επισκέπτονται.

γ) Στο σχεδιασμό, ο οποίος πρέπει να στηριχθεί πάνω στο γενικό θεσμικό πλαίσιο τουριστικής ανάπτυξης, το οποίο περιλαμβάνει επενδύσεις, χωροταξική και περιβαλλοντική πολιτική, εκπαίδευση, πολιτικούς φορείς και οργανισμούς που εμπλέκονται στις διαδικασίες σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης.

δ) Στην Ευρωπαϊκή χρηματοδότηση:

Πολύ σημαντικό είναι κατά το σχεδιασμό να μελετηθεί η περίπτωση της ύπαρξης χρηματοδότησης από κοινοτικά ταμεία για διάφορα έργα τα οποία θα αφορούν τις υποδομές, τις υπηρεσίες προστασίας του περιβάλλοντος καθώς και την καινοτομία και που θα αποσκοπούν στην ανάπτυξη της περιοχής.

ε) Στις έρευνες αγοράς και μελέτες σχετικά με την ζήτηση της περιοχής.

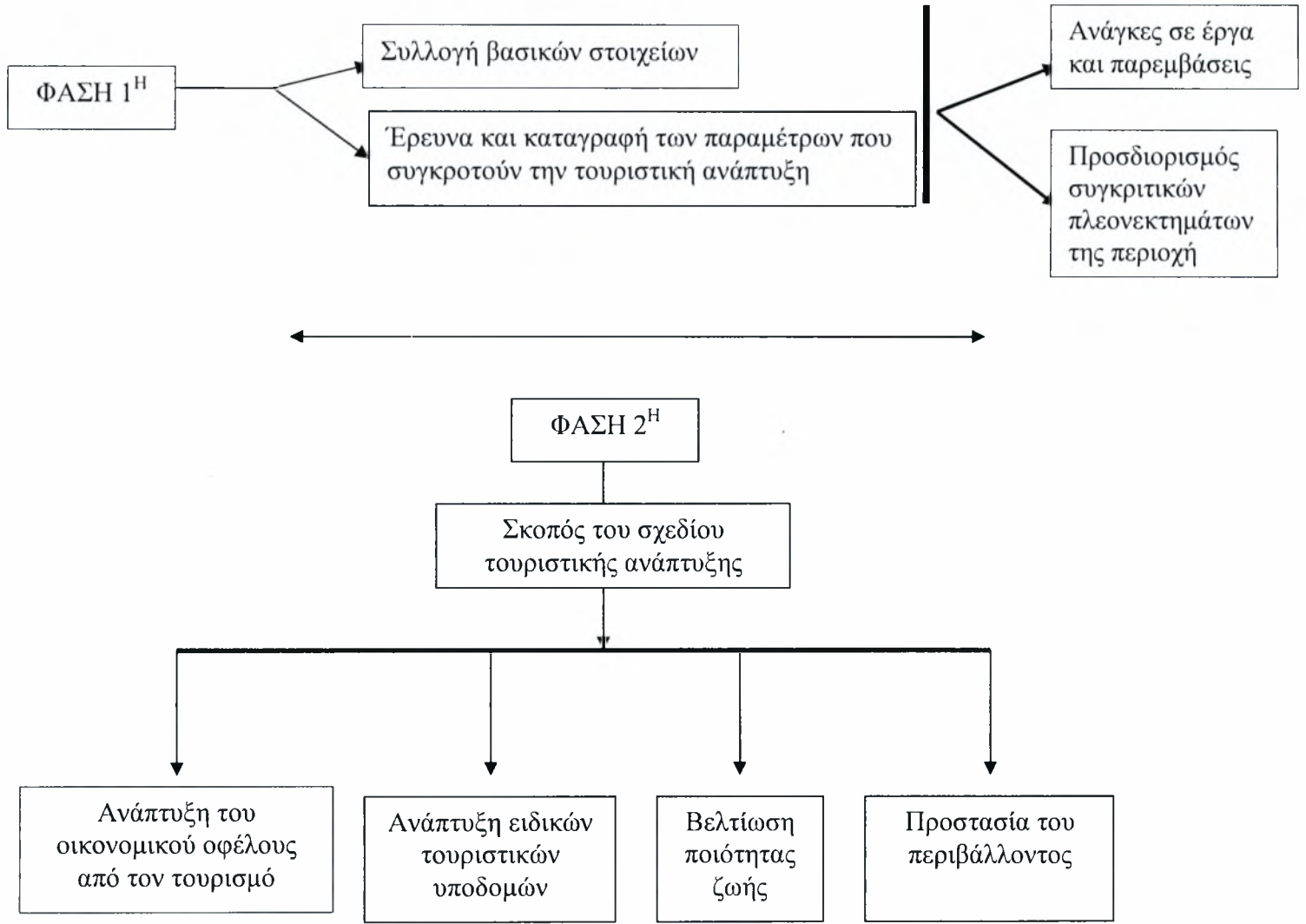
Το παραπάνω είναι αναγκαίο γιατί με βάση τη ζήτηση που υπάρχει στην περιοχή, θα διαμορφωθεί και η προσφορά που αφορά τις υποδομές και τις υπηρεσίες.

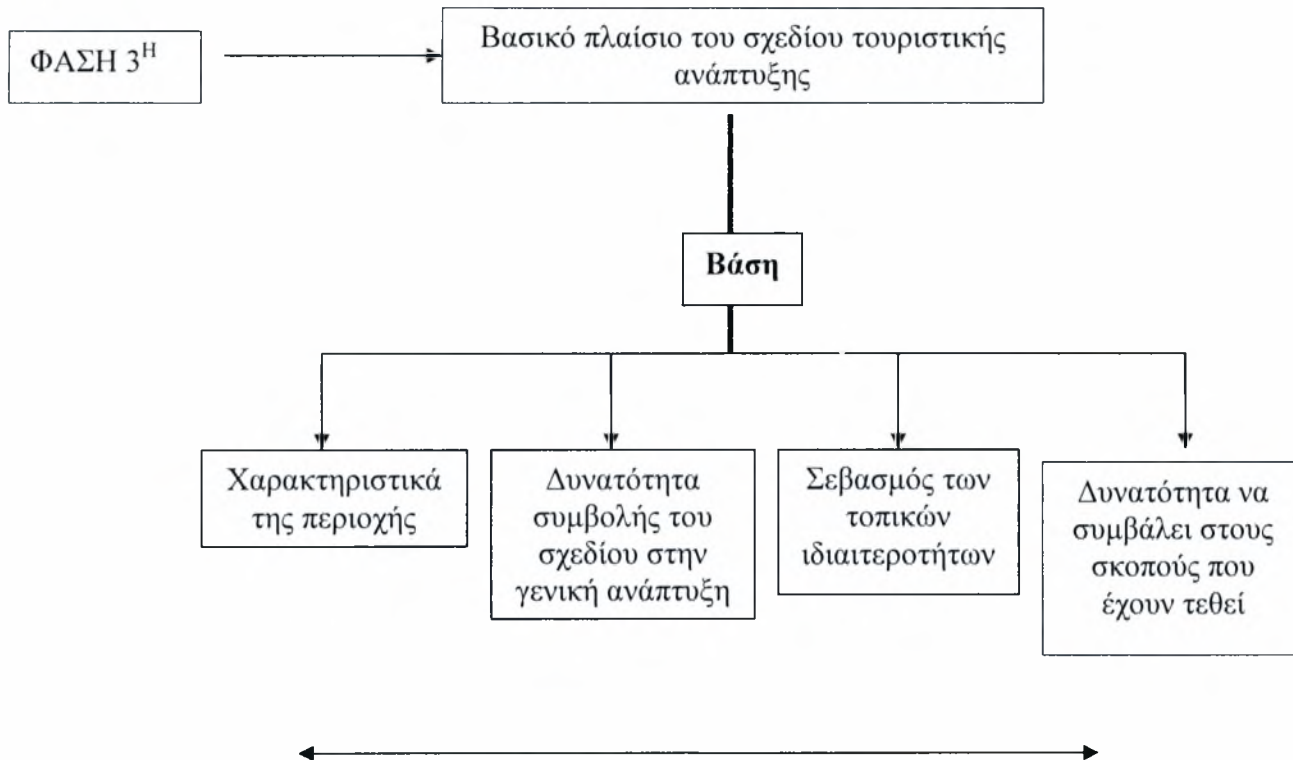
στ) Στο τουριστικό σχέδιο Μάρκετινγκ:

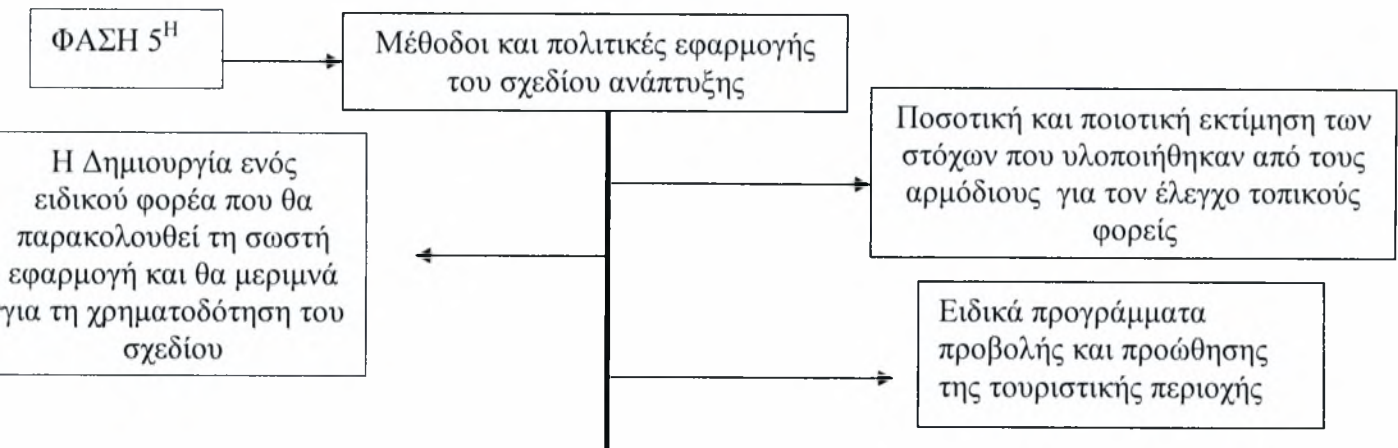
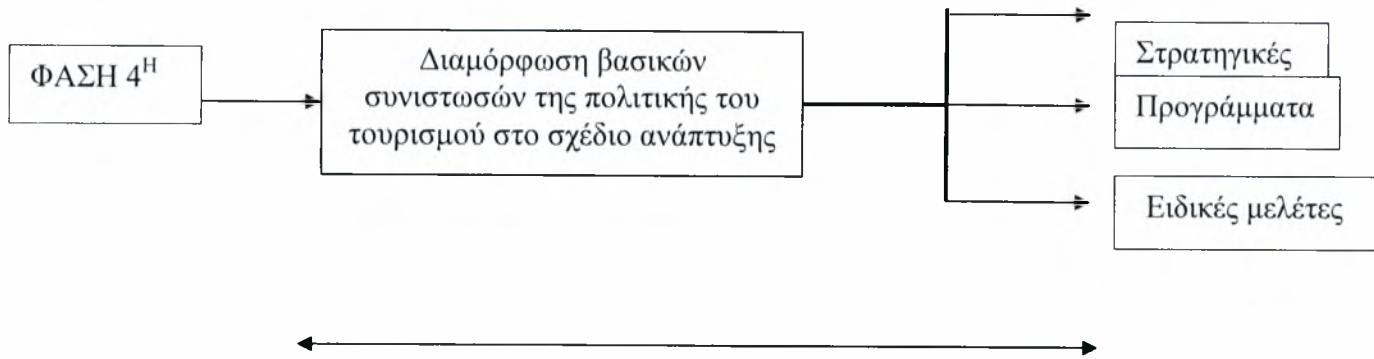
Το πιο βασικό για την ανάπτυξη της περιοχής είναι η προβολή της μέσα από το διαδίκτυο κυρίως, αλλά και από άλλα τηλεπικοινωνιακά μέσα ενημέρωσης. Επιπλέον καταγράφονται όλα τα προγράμματα και σχέδια προβολής που έχουν εκπονηθεί σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα και αφορούν την περιοχή. Αναλυτικά θα γίνει αναφορά για το θέμα αυτό σε επόμενο κεφάλαιο.

Διαδικασίες της Τουριστικής Ανάπτυξης(Κοκκώσης-Τσάρτας,2001)

Παρακάτω δίνονται διαγραμματικά οι διαδικασίες της τουριστικής ανάπτυξης :

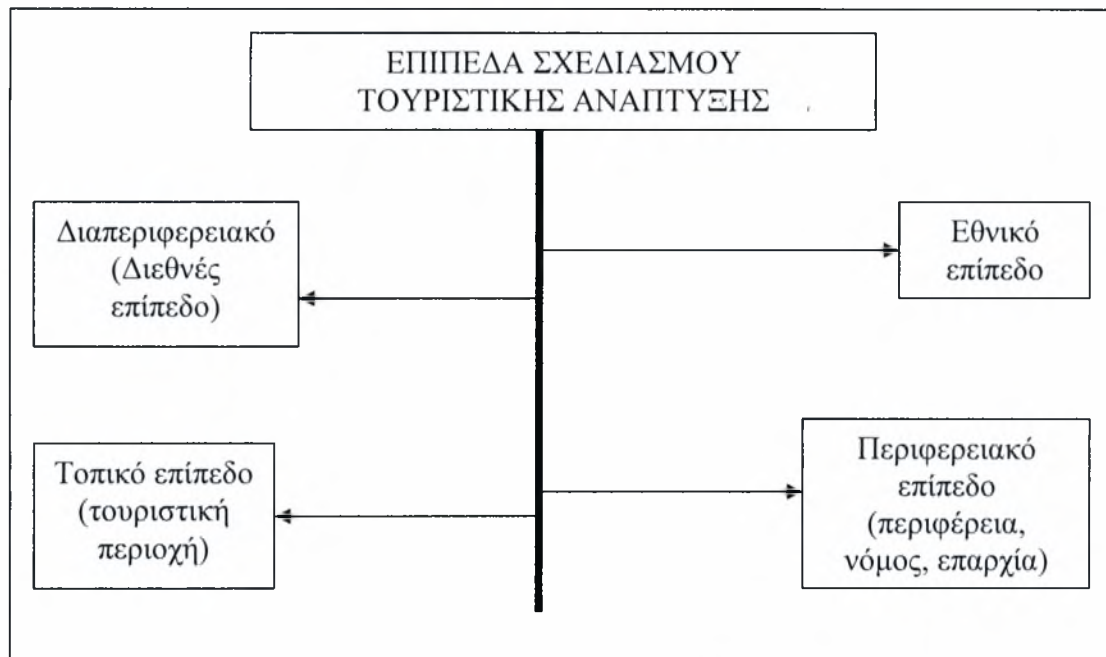
πηγή :Τσάρτας, 1999

Επίπεδα Σχεδιασμού

Τα επίπεδα του σχεδιασμού εξαρτώνται από την διοικητική διαίρεση των κρατών , τη γεωγραφική διαίρεση, τα ειδικότερα χαρακτηριστικά της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής και το φυσικό περιβάλλον. (Κοκκώσης-Τσάρτας,2001)

Στο παρακάτω σχεδιάγραμμα αποτυπώνονται τα κυριότερα επίπεδα σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης.

Επίπεδα σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης

πηγή:(Κοκκώσης -Τσάρτας,2001)

α) Διαπεριφερειακό (Διεθνές επίπεδο)

Αφορά δύο ή και περισσότερες χώρες με κοινούς τουριστικούς πόρους όπου ο κοινός σχεδιασμός της τουριστικής τους ανάπτυξης θα τους οδηγήσει σε μια ευρύτερη ανάπτυξη της οικονομίας τους.

Αυτές οι περιοχές συνεργάζονται και δημιουργούν δίκτυα τέτοια ώστε στους τουρίστες να φαντάζουν ως ένας ενιαίος τουριστικός χώρος. Τέτοια παραδείγματα είναι «ο δρόμος των Μάγια» όπου συνεργάζονται η Ονδούρα, η Γουατεμάλα και το Μεξικό. (Κοκκώσης-Τσάρτας,2001)

β) Εθνικό επίπεδο

Ο σχεδιασμός στο εθνικό επίπεδο προβάλλει τις προτεραιότητες της τουριστικής πολιτικής βάσει της οποίας θα επέλθει η τουριστική ανάπτυξη. Σε αυτό το επίπεδο σχεδιασμού καθορίζονται οι κυριότερες τουριστικές περιοχές που πρέπει να αναπτυχθούν, οι τύποι τουρισμού που πρέπει να αναπτύξουν οι περιοχές, τα είδη των επενδυτικών κινήτρων που δίνονται. (Κοκκώσης-Τσάρτας,2001)

γ) Περιφερειακό επίπεδο

Ο Σχεδιασμός σε αυτό το επίπεδο (δηλαδή περιφέρεια, νομός, επαρχία) στοχεύει στην ανάδειξη και προβολή των τουριστικών πόρων της περιοχής, επισήμανση όλων των περιοχών που έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα, προώθηση παρεμβάσεων για την προστασία του περιβάλλοντος, προβολή της αναγκαιότητας στήριξης της τουριστικής ανάπτυξης για την ανάπτυξη της περιφέρειας. (Κοκκώσης-Τσάρτας,2001)

δ) Τοπικό επίπεδο

Αφορά ειδικές περιοχές, όπως αυτές του ενδιαφέροντος της παρούσας εργασίας, δηλαδή τις ορεινές περιοχές, τις περιοχές εναλλακτικού τουρισμού (όπως τον αγροτουρισμό, οικοτουρισμό, πολιτιστικό τουρισμό, ιαματικό τουρισμό κ.α.) Καθοριστικές παράμετροι του σχεδιασμού σε αυτό το επίπεδο είναι η ανάδειξη των ιδιομορφιών των πόρων των περιοχών αυτών και η ανάγκη ύπαρξης ενός ειδικού θεσμικού πλαισίου για τη διαχείριση και την προστασία τους. (Κοκκώσης-Τσάρτας,2001)

1.2.4. Επιπτώσεις Τουριστικής ανάπτυξης

Κατά τους Κοκκώση και Τσάρτα (2001), "ο όρος επιπτώσεις" χρησιμοποιείται για να περιγράψει όλες τις αλλαγές που επέρχονται στην οικονομία, στην κοινωνία, στον πολιτισμό και στο περιβάλλον των περιοχών ή χωρών όπου αναπτύσσεται ο τουρισμός και σχετίζονται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της λειτουργίας του τουριστικού τομέα»

Βέβαια είναι λίγο δύσκολο να απομονωθεί η κάθε έννοια ξεχωριστά αφού και οι τέσσερις μαζί αποτελούν το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον της ζωής του ανθρώπου. (Τσάρτας,2000)

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι επιπτώσεις χωρίζονται σε δύο κατηγορίες στις θετικές και τις αρνητικές και όσο αφορά τις τελευταίες, αν και είναι πιο πολλές, μπορούν να μειωθούν με κατάλληλα μέτρα και πολιτικές.

Σημαντικό επίσης είναι, ότι αρκετά προβλήματα εμφανίζονται στις ορεινές περιοχές λόγω του ορεινού χαρακτήρα τους και έτσι ανήκουν σε μια από τις κατηγορίες των ειδικών περιοχών που χρήζουν άμεσης προστασία του φυσικού τους περιβάλλοντος. (Μπεριάτος, 2001).

Επειδή ο στόχος της αειφορίας είναι αναγκαίος, παρακάτω παρουσιάζονται οι επιπτώσεις σε μια περιοχή από την τουριστική ανάπτυξη αναδεικνύοντας αυτήν την ανάγκη της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης.

A) Στο Φυσικό Περιβάλλον της Περιοχής

Η συνεχής ανάπτυξη του τουρισμού δημιουργεί αρκετά προβλήματα στο φυσικό περιβάλλον των ορεινών περιοχών, που ενώ στην αρχή είχαν την απομόνωσή τους ως ασπίδα περιβαλλοντικής προστασίας, η συνεχόμενη αστικοποίηση τους έχει δημιουργήσει αρκετά προβλήματα τα οποία γίνονται όλο και πιο φανερά και δισεπίλυτα με την πάροδο του χρόνου. (Λογοθέτης,1997)

Επιπλέον ο τουρισμός ασκεί μεγάλη πίεση στους τοπικούς πόρους, για παράδειγμα την ενέργεια, την τροφή, το έδαφος και το νερό, η διάθεση των οποίων μπορεί ήδη να είναι λιγοστή. Σύμφωνα με την τρίτη αξιολόγηση του περιβάλλοντος της Ευρώπης (Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, 2003), οι άμεσες επιπτώσεις του τουρισμού στους ανθρώπους και στο περιβάλλον των τουριστικών προορισμών, εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από

τη συγκέντρωση τουριστών σε τόπο και χρόνο (εποχικότητα), (Τσάρτας,2000).

Αυτές προκύπτουν από:

1. Την εντατική χρήση νερού και εδάφους από τουριστικές και αναψυχικές εγκαταστάσεις.
2. Τη διανομή και τη χρήση ενέργειας.
3. Τις αλλαγές του τοπίου που οφείλονται στην κατασκευή υποδομών, κτιρίων και εγκαταστάσεων.
4. Την ατμοσφαιρική ρύπανση και τα απόβλητα.
5. Τη συμπίεση και τη στεγάνωση των εδαφών (ζημία και καταστροφή βλάστησης)..
6. Την όχληση και διατάραξη της πανίδας και της τοπικής κοινωνίας (για παράδειγμα, από θόρυβο).

Ο αυξανόμενος αριθμός τουριστών που επισκέπτονται ευαίσθητες φυσικές περιοχές μπορεί, επίσης, να θέσει σε κίνδυνο τη διατήρηση της φύσης. Πολλές αντιπαραθέσεις μπορεί, τέλος, να προκύψουν ανάμεσα στην τουριστική ανάπτυξη και σε άλλους τομείς όπως η γεωργία και η υλοτομία για τους παραπάνω λόγους.

Επιπτώσεις στη Βιοποικιλότητα

Ο τουρισμός είναι δυνατό να προκαλέσει απώλειες στη Βιοποικιλότητα με ποικίλους τρόπους, π.χ. μέσω ανταγωνισμού με την άγρια φύση για το ενδιαίτημα και τους φυσικούς πόρους. Κάτι που στις ορεινές περιοχές παρατηρείται έντονα μιας και η βιοποικιλότητα των περιοχών είναι μεγάλη με σπάνια είδη σε χλωρίδα και πανίδα που έχουν ανάγκη από προστασία. Πιο συγκεκριμένα, οι αρνητικές επιπτώσεις στη Βιοποικιλότητα μπορεί να προκληθούν από διαφορετικούς παράγοντες. (Τσάρτας,2000).

Πιέσεις στους υδάτινους πόρους

Το νερό, και ειδικά το γλυκό νερό αποτελεί έναν από τους πιο κρίσιμους φυσικούς πόρους. Η τουριστική βιομηχανία γενικά εκμεταλλεύεται

υπερβολικά τους υδάτινους πόρους προς όφελος των ξενοδοχείων, αλλά και για την προσωπική χρήση νερού από τους τουρίστες. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε ελλείψεις ύδατος και υποβάθμιση των υδάτινων αποθεμάτων, καθώς επίσης και στην παραγωγή ενός μεγαλύτερου όγκου υγρών αποβλήτων. Οι ορεινές περιοχές αν και λόγω των συχνών χιονοπτώσεων έχουν νερό, παρόλα αυτά η χρήση του νερού δεν μπορεί να περιορίζεται μόνο στον τουρισμό αφού υπάρχουν και άλλες σημαντικές απαιτήσεις νερού στην γεωργία και στην κτηνοτροφία. (Τσάρτας,2000).

Για παράδειγμα, η μέση κατανάλωση νερού στην πόλη Αττάλεια (Τουρκία) είναι 250 λίτρα ανά άτομο ημερησίως, ενώ η μέση κατανάλωση ύδατος στις τουριστικές περιοχές της Αττάλειας υπερβαίνει τα 600 λίτρα. Στη Μαγιόρκα (Ισπανία), η κατανάλωση ύδατος στις αγροτικές περιοχές είναι 140 λίτρα ανά άτομο ημερησίως, στις αστικές περιοχές 250 λίτρα, ενώ η μέση κατανάλωση τουριστών είναι 440 λίτρα, ή ακόμη και 880 λίτρα στην περίπτωση μιας πολυτελούς τουριστικής υποδομής (Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, 2001).

Υποβάθμιση εκτάσεων

Οι φυσικοί πόροι, ανανεώσιμοι και μη, διατρέχουν άμεσο κίνδυνο από την κατασκευή τουριστικών εγκαταστάσεων, δρόμων και αεροδρομίων. Ο κίνδυνος αυτός οφείλεται στη χρήση εκτάσεων για δημιουργία καταλυμάτων, για άλλες παροχές υποδομών και για τη χρήση οικοδομικών υλικών (εξόρυξη άμμου). Τα δάση υφίστανται συχνά τα αρνητικά αποτελέσματα του τουρισμού με τη μορφή της αποψίλωσης που γίνεται για καθαρισμό εκτάσεων. (Τσάρτας,2000).

Ατμοσφαιρική ρύπανση και θόρυβος

Η οδική μεταφορά, με τα διάφορα μέσα μεταφοράς, συνεχώς αυξάνει, μαζί με τον ανερχόμενο αριθμό τουριστών και τη μεγαλύτερη κινητικότητά τους. Ο τουρισμός αυτή τη στιγμή είναι υπεύθυνος για σημαντικό ποσοστό αέριων εκπομπών όπως το διοξείδιο του άνθρακα (CO₂) και άλλων αέριων ρύπων. Οι εκπομπές που οφείλονται σε μεταφορές και οι εκπομπές από

χρήση παραγωγής ενέργειας συνδέονται με την όξινη βροχή, την παγκόσμια αύξηση θερμοκρασίας και την τοπική ατμοσφαιρική ρύπανση.

Η ηχορύπανση από αυτοκίνητα, μοτοσικλέτες, λεωφορεία, καθώς επίσης και από οχήματα αναψυχής όπως τα μηχανοκίνητα οχήματα χιονιού, αποτελούν ένα συνεχώς αυξανόμενο πρόβλημα του τουρισμού που συνεπάγεται εκνευρισμό, άγχος ακόμη και απώλεια ακοής. (Τσάρτας,2000).

Χρησιμοποίηση ενέργειας

Τα ξενοδοχεία αποτελούν μεγάλους καταναλωτές νερού. Ένας τουρίστας που διαμένει σε ένα ξενοδοχείο χρησιμοποιεί κατά μέσο όρο 1/3 περισσότερο νερό ημερησίως από ό,τι ένας ντόπιος κάτοικος. Η κατανάλωση ενέργειας ανά τετραγωνικό μέτρο ημερησίως από ένα ξενοδοχείο χαμηλής κατηγορίας είναι 157 kWh (380 kWh σε ένα ξενοδοχείο τεσσάρων αστέρων) (ΕΕΑ, 2003). Εντούτοις, η υποδομή δεν έχει σχεδιαστεί έτσι ώστε να αντιμετωπίζει τις περιόδους αιχμής. Μερικές επιχειρήσεις τουρισμού έχουν ήδη ξεκινήσει την εφαρμογή μέτρων ενεργειακής αποδοτικότητας, όπως, για παράδειγμα, ξενοδοχεία στο Ηνωμένο Βασίλειο "έσωσαν" το καθένα πάνω από 9.000 τόνους διοξειδίου του άνθρακα ανά έτος, μεταξύ 1997 και 1999. (Τσάρτας,2000).

Ρύπανση νερού

Η κατασκευή ξενοδοχείων και άλλων εγκαταστάσεων συχνά προκαλεί αυξημένη πίεση στις εγκαταστάσεις επεξεργασίας αποβλήτων, ειδικότερα για το λόγο ότι πολλοί προορισμοί έχουν περισσότερους κατοίκους κατά την υψηλή τουριστική περίοδο από ό,τι κατά τη χαμηλή. Οι εγκαταστάσεις επεξεργασίας υγρών αποβλήτων συχνά είναι σχεδιασμένες έτσι ώστε να μην ανταποκρίνονται στη δραματική αύξηση του όγκου των υγρών αποβλήτων κατά την υψηλή τουριστική περίοδο. Υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις όπου υγρά απόβλητα έχουν ρυπάνει τις λίμνες που περιβάλλουν τουριστικούς πόλους έλξης και έχουν καταστρέψει τη χλωρίδα και την πανίδα. Η ρύπανση από τα λύματα μπορεί να απειλήσει την υγεία ανθρώπων και ζώων. (Τσάρτας,2000).

Αισθητική υποβάθμιση

Σε κάποιες περιοχές, ο συμβατικός τουρισμός έχει αποδοκιμασθεί, γιατί απέτυχε να ενσωματώσει τις υποδομές στα φυσικά γνωρίσματα της περιοχής και στην γηγενή αρχιτεκτονική του προορισμού. Τα μεγάλα θέρετρα δεσπόζουν και φαίνονται ότι δεν έχουν θέση σε κανένα φυσικό περιβάλλον και δεν εναρμονίζονται με τον δομικό σχεδιασμό της περιοχής. Σε περιοχές όπου σημειώνονται υψηλές συγκεντρώσεις τουριστικών δραστηριοτήτων και ελκυστικά φυσικά γνωρίσματα, η απόθεση αποβλήτων αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα. Η ανάρμοστη απόθεση μπορεί να αποτελέσει μεγάλο κίνδυνο για το φυσικό περιβάλλον. (Κοκκώσης-Τσάρτας,2001)

B) Στην Κοινωνία

Οι κοινωνικο-πολιτιστικές επιπτώσεις των τυπικών μορφών τουρισμού που περιγράφονται εδώ, αφορούν τα αποτελέσματα που έχουν στις τοπικές κοινωνίες οι άμεσες και έμμεσες σχέσεις με τουρίστες και η αλληλεπίδρασή τους με την τουριστική βιομηχανία. Επιπλέον ένα άλλο μεγάλο κοινωνικό πρόβλημα που δημιουργείται είναι η αύξηση του μέσου πληθυσμού λόγω της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής. Έτσι εξαιτίας πολλών αιτιών, οι τοπικές κοινωνίες που φιλοξενούν τον τουρισμό συχνά αποτελούν και το πιο αδύναμο συμβαλλόμενο μέρος στις σχέσεις αλληλεπίδρασης με τους φιλοξενούμενους τους και με τους φορείς παροχής υπηρεσιών. Οι αρνητικές επιπτώσεις ανακύπτουν, όταν ο τουρισμός φέρει αλλαγές στα συστήματα αξιών και συμπεριφοράς και για αυτόν το λόγο απειλείται η γηγενής ταυτότητα. Επιπλέον, οι αλλαγές συχνά συμβαίνουν στη δομή της κοινωνίας, στις οικογενειακές σχέσεις, στους συλλογικούς παραδοσιακούς τρόπους ζωής, στις τελετές και στον τομέα της ηθικής (Μανόγλου- Τσάρτας, 1999). (στο παράρτημα της παρούσας εργασίας παριτήθεται το κείμενο με τους ηθικούς κανόνες του τουρισμού)

Αλλαγή στην τοπική ταυτότητα και τις αξίες

Οι τυπικές μορφές τουρισμού μπορούν να προκαλέσουν αλλαγή ή απώλεια της τοπικής ταυτότητας και των αξιών, γεγονός που οφείλεται σε αρκετές σχετιζόμενες επιδράσεις που εξηγούνται παρακάτω:

- Εμπορευματοποίηση των τοπικών πολιτιστικών αξιών

Ο τουρισμός μπορεί να μετατρέψει τον τοπικό πολιτισμό σε προϊόντα, στην περίπτωση που μειωθούν οι θρησκευτικές παραδόσεις, τα τοπικά έθιμα και οι γιορτές προκειμένου να προσαρμοστούν στις προσδοκίες των τουριστών και καταλήγοντας έτσι σε αυτό που ονομάζεται "αναδημιουργημένη εθνολογία". (Μανόγλου- Τσάρτας, 1999)

- Τυποποίηση

Οι διάφοροι προορισμοί κινδυνεύουν να τυποποιηθούν μέσα στην όλη διαδικασία ικανοποίησης των τουριστικών επιθυμιών: ενώ από τη μια πλευρά το τοπίο, τα καταλύματα, το φαγητό, τα ποτά κ.λπ. θα πρέπει να ικανοποιούν την επιθυμία των τουριστών για κάτι καινούριο και άγνωστο σε αυτούς, από την άλλη ταυτοχρόνως θα πρέπει να μην είναι τόσο καινούρια ή παράξενα, διότι λίγοι είναι οι τουρίστες που πραγματικά ψάχνουν για εντελώς καινούρια πράγματα. (Μανόγλου- Τσάρτας, 1999)

- Προσαρμογή στις τουριστικές απαιτήσεις

Οι τουρίστες επιθυμούν αναμνηστικά δώρα, καλλιτεχνικές δημιουργίες, πολιτιστικές εκδηλώσεις. Σε πολλούς τουριστικούς προορισμούς, οι βιοτέχνες έχουν ανταποκριθεί στην αυξανόμενη ζήτηση και έχουν αλλάξει το σχεδιασμό των προϊόντων τους, προκειμένου αυτά να συμφωνούν περισσότερο με τις προτιμήσεις των καταναλωτών. Το ενδιαφέρον που παρουσιάζεται από τους τουρίστες μπορεί να συμβάλει με την έννοια της ατομικής αξίας των καλλιτεχνών και να βοηθήσει στη διαφύλαξη της πολιτιστικής παράδοσης. Η πολιτιστική διάβρωση μπορεί να παρουσιαστεί κατά τη διαδικασία εμπορευματοποίησης των πολιτιστικών αγαθών. (Μανόγλου- Τσάρτας, 1999)

Πολιτιστικές αντιθέσεις

Λόγω του γεγονότος ότι ο τουρισμός αφορά τη μετακίνηση ανθρώπων σε διαφορετικές γεωγραφικές τοποθεσίες και την καλλιέργεια κοινωνικών σχέσεων ανάμεσα σε άτομα τα οποία διαφορετικά δεν θα συναντιόνταν, μπορεί να παρουσιαστούν πολιτιστικές αντιθέσεις ως αποτέλεσμα των διαφορών που διακρίνουν τους πολιτισμούς, τις εθνικές και θρησκευτικές ομάδες, τις αξίες, τον τρόπο ζωής, τις γλώσσες και τα επίπεδα ευημερίας. Η συμπεριφορά των τοπικών κατοίκων απέναντι στην τουριστική ανάπτυξη μπορεί να παρουσιαστεί μέσα από τα στάδια της ευφορίας όπου οι επισκέπτες είναι ιδιαίτερα καλοδεχούμενοι, της απάθειας, της ενόχλησης και πιθανώς του ανταγωνισμού όταν αρχίζει να αναπτύσσεται αντιτουριστική συμπεριφορά ανάμεσα στους τοπικούς. (Μανόγλου- Τσάρτας, 1999)

Οι πολιτιστικές διαφωνίες είναι πιθανό να προκύψουν επιπλέον λόγω:

- *Οικονομικής ανισότητας* - ανάμεσα στους τοπικούς και τους τουρίστες, οι οποίοι ξοδεύουν περισσότερα από όσα συνήθως ξοδεύουν στην πατρίδα τους.
- *Ενόχλησης που οφείλεται στην τουριστική συμπεριφορά* - Οι τουρίστες συχνά από άγνοια ή απροσεξία, δεν εκτιμούν τα τοπικά έθιμα και τις ηθικές αξίες. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της Καταλονίας. Η Καταλονία αποτελούσε ανέκαθεν μια παγκόσμια δύναμη στην τουριστική βιομηχανία. Εντούτοις, προώθησε ένα είδος τουρισμού βασισμένο στον ήλιο, τη διασκέδαση και τα ποτά. Το είδος των ανθρώπων που επισκέπτονται τη χώρα αποζητούν μόνο αυτά τα στερεότυπα και δεν ενδιαφέρονται για τις τοπικές αξίες. Αυτοί είναι άνθρωποι οι οποίοι στη χώρα τους δεν θα φώναζαν ποτέ μέσα στο δρόμο, δεν θα έπιναν αλκοόλ όλη μέρα ή δεν θα έσπαγαν όλες τις βιτρίνες καταστημάτων που θα έβρισκαν στο δρόμο της επιστροφής προς το "σπίτι". Στο Lloret de Mar, στην Costa Brava, η τωρινή κατάσταση είναι μη αναστρέψιμη.
- *Τριβής στα επίπεδα εργασίας* - λόγω έλλειψης επαγγελματικής κατάρτισης, πολλές χαμηλόμισθες τουριστικές εργασίες απευθύνονται στην τοπική κοινωνία, ενώ οι υψηλόμισθες και υψηλού γοήτρου

διευθυντικές θέσεις πηγαίνουν στους αλλοδαπούς ή στους "αστικοποιημένους" υπηκόους.

Φυσικές επιρροές που προκαλούν κοινωνικό άγχος

Οι φυσικές επιρροές που ασκεί ο αυξανόμενος τουρισμός σε έναν προορισμό μπορεί να προκαλέσουν κοινωνικό άγχος, καθώς επηρεάζουν την τοπική κοινωνία.

Τα κοινωνικο-πολιτιστικά μειονεκτήματα περιλαμβάνουν:

- Πολιτιστική υποβάθμιση, ζημία στην πολιτιστική κληρονομιά που μπορεί να προκύψει από βανδαλισμούς, ρύπανση, μικροβανδαλισμούς και παράνομη αφαίρεση στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς, ή με αλλαγή του ιστορικού τοπίου που περιβάλλει την περιοχή.
- Αντιπαραθέσεις σχετικές με τη χρήση των πόρων, όπως ανταγωνισμός ανάμεσα στον τουρισμό και στους τοπικούς πληθυσμούς για τη χρήση των πρωταρχικών πόρων όπως νερού και ενέργειας, κυρίως λόγω των λιγοστών τους αποθεμάτων.
- Αντιπαραθέσεις με παραδοσιακές χρήσεις γης μπορούν επίσης να προκύψουν σε παράκτιες περιοχές, όταν η κατασκευή ξενοδοχείων και τουριστικών υποδομών στην ακτογραμμή αποκόπτει την πρόσβαση των τοπικών σε μέρη όπου επιτρέπεται το παραδοσιακό ψάρεμα, καθώς και την οποιαδήποτε χρήση αναψυχής των περιοχών.

Εγκληματικότητα

Το ποσοστό εγκληματικότητας τυπικά αυξάνεται με την αύξηση και την αστικοποίηση μιας περιοχής. Η αύξηση του μαζικού τουρισμού συνοδεύεται συχνά από αυξημένη εγκληματικότητα. Η παρουσία ενός μεγάλου αριθμού τουριστών που είναι πρόθυμοι να διαθέσουν πολλά χρήματα και συχνά κουβαλούν τιμαφή όπως κάμερες και κοσμήματα, έλκει περισσότερο τους εγκληματίες και συνεπάγεται παράνομες δραστηριότητες, όπως ληστείες ή εμπόριο ναρκωτικών. Επιπλέον, αν και ο τουρισμός δεν είναι η αιτία για σεξουαλική εκμετάλλευση, παρόλα αυτά παρέχει εύκολη πρόσβαση σε αυτήν.

Υποβαθμισμένοι όροι εργασίας και απασχόλησης

Μελέτες δείχνουν πως αρκετές θέσεις εργασίας στον τουριστικό τομέα χαρακτηρίζονται από ανεπαρκείς όρους εργασίας και απασχόλησης: πολλές ώρες εργασίας, ασταθής απασχόληση, χαμηλοί μισθοί, ανεπαρκής κατάρτιση και ελάχιστες προοπτικές για περαιτέρω ανέλιξη. Επιπρόσθετα, οι πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα των ταξιδιών και του τουριστικού εμπορίου (φιλελευθεροποίηση, πολύ σκληρός ανταγωνισμός) φαίνεται πως ενισχύουν την τάση για πιο αβέβαιους και εύκαμπτους όρους απασχόλησης. Συχνά τα παιδιά προσλαμβάνονται για τέτοιες δουλειές, διότι θεωρούνται φτηνό και εύκαμπτο εργατικό δυναμικό. (Μανόγλου- Τσάρτας, 1999)

Γ) Στην οικονομία

Ο συμβατικός τουρισμός περιλαμβάνει πολλές έμμεσες δαπάνες οι οποίες μπορούν να έχουν δυσάρεστα οικονομικά αποτελέσματα στην τοπική κοινότητα που τις φιλοξενεί. Συχνά, οι πλούσιες χώρες είναι πιο κατάλληλες ώστε να επωφεληθούν οικονομικά από τον τουρισμό από ό,τι οι φτωχές χώρες. Αν και οι ελάχιστα ανεπτυγμένες χώρες έχουν μεγαλύτερη και επιτακτική ανάγκη για επιπλέον εισόδημα, θέσεις εργασίας και γενική βελτίωση του βιοτικού επιπέδου μέσω του τουρισμού, είναι, τις περισσότερες φορές, οι λιγότερο ικανές για να πραγματοποιήσουν αυτά τα οφέλη. Αυτό οφείλεται μεταξύ άλλων και στη μεγάλη κλίμακα μεταφορά και επιστροφή των τουριστικών εσόδων έξω από τη χώρα φιλοξενίας και κατ' επέκταση στον αποκλεισμό των τοπικών επιχειρήσεων και προϊόντων. (Λογοθέτης, 1997)

Διαρροές στο εισόδημα

Το άμεσο εισόδημα για μια περιοχή είναι το ποσό των τουριστικών δαπανών που παραμένει εντός των συνόρων της περιοχής. Πολύ συχνά, όμως, αυτό είναι ένα σχετικά μικρό ποσό λόγω της "διαρροής" που υπάρχει, δηλαδή του χρηματικού εκείνου ποσού που χάνει μια περιοχή εξαιτίας των δασμών, των κερδών και των αμοιβών που πληρώνονται εκτός της περιοχής και των δαπανών για τις εισαγωγές. Επίσης, συμβαίνει στην περίπτωση που οι τουρίστες απαιτούν πρότυπα εξοπλισμού, διατροφής και άλλων προϊόντων τα οποία δεν μπορεί να προσφέρει η χώρα που φιλοξενεί. Στις περισσότερες

πλήρως οργανωμένες τουριστικές περιηγήσεις, περίπου το 80% των ταξιδιωτικών δαπανών διοχετεύεται ως έσοδο στις αεροπορικές εταιρείες, τις διεθνείς επιχειρήσεις (οι οποίες συχνά έχουν την έδρα τους στη γενέτειρα χώρα των ταξιδιωτών) και όχι στις τοπικές επιχειρήσεις ή στους εργαζόμενους. (Μανόγλου- Τσάρτας, 1999)

Οι τοπικές επιχειρήσεις συχνά αντιμετωπίζουν τη σοβαρή μείωση του εισοδήματός τους από τους τουρίστες, λόγω της δημιουργίας ολοκληρωμένων πακέτων διακοπών (όπου συμπεριλαμβάνονται όλα τα έξοδα). Όταν οι τουρίστες παραμένουν στο ίδιο κρουαζιερόπλοιο ή θέρετρο καθόλη τη διαμονή τους, όπου τους παρέχεται οτιδήποτε χρειαστούν, εκεί θα διοχετεύσουν όλο τους το εισόδημα. Αυτό σημαίνει ότι η τοπική κοινωνία δεν έχει την ευκαιρία να επωφεληθεί από τον τουρισμό.

Κόστος υποδομών

Αναπτυξιακές παρεμβάσεις στον τομέα του τουρισμού είναι δυνατό να κοστίσουν αρκετά ακριβά για την τοπική κυβέρνηση και τους φορολογούμενους πολίτες. Οι υπεύθυνοι ανάπτυξης υπάρχει περίπτωση να επιθυμούν από την κυβέρνηση τη βελτίωση του αεροδρομίου, των δρόμων και άλλων υποδομών. Επίσης την παροχή δυνατοτήτων για μειωμένους φόρους και άλλα χρηματοδοτικά πλεονεκτήματα για δαπανηρές δραστηριότητες. Οι δημόσιοι πόροι που δαπανούνται για επιδοτούμενες υποδομές ή για τους μειωμένους φόρους, είναι πιθανό να προκαλέσουν ελάττωση των κυβερνητικών επενδύσεων σε άλλους κρίσιμους τομείς όπως αυτοί της εκπαίδευσης και της υγείας. (Μπεριάτος,2001)

Αύξηση στις τιμές

Οι αυξημένες απαιτήσεις των τουριστών για βασικές υπηρεσίες και αγαθά συχνά προκαλούν αυξήσεις των τιμών, γεγονός που επηρεάζει αρνητικά τους τοπικούς κατοίκους, το εισόδημα των οποίων δεν μπορεί να αυξηθεί αναλογικά. Η τουριστική ανάπτυξη και η συσχετιζόμενη αύξηση στις απαιτήσεις για ακίνητη περιουσία μπορεί να αυξήσουν δραματικά τις οικοδομικές δαπάνες και την αξία της γης. Αυτό δεν συνεπάγεται μόνο τη

δυσκολία που αντιμετωπίζει η τοπική κοινωνία ώστε να καλύψει τις βασικές καθημερινές της ανάγκες. Μπορεί να έχει επίσης ως αποτέλεσμα την κυριαρχία από ξένους στην αγορά γης και την εσωτερική μετανάστευση η οποία διαβρώνει τις οικονομικές ευκαιρίες για τους ντόπιους. Οι τουρίστες οι οποίοι κατέχουν δεύτερη κατοικία και διαμένουν εκεί για μεγάλα χρονικά διαστήματα προκαλούν αύξηση των τιμών αν ο αριθμός τους αποτελεί μία κρίσιμη μάζα. (Μπεριάτος,2001)

Οικονομική εξάρτηση από τον τουρισμό

Πολλές χώρες αποδέχονται τον τουρισμό ως το μοναδικό πιο σημαντικό μέσο για να ανθήσει η οικονομία τους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να γίνουν περισσότερο τρωτές οι χώρες αυτές σε οτιδήποτε επηρεάζει αρνητικά την τοπική τουριστική βιομηχανία (π.χ. τρομοκρατική φοβία, στρατιωτικές συγκρούσεις, επιπτώσεις από φυσικές καταστροφές), γεγονός καταστρεπτικό για τη συνολική οικονομία της χώρας. Η τουρκική οικονομία, παραδείγματος χάρη, υπέφερε αρκετά λόγω του πολέμου με το Ιράκ στην αρχή του εικοστού πρώτου αιώνα. (Μπεριάτος,2001)

Εποχιακός χαρακτήρας των θέσεων εργασίας

Ο εποχιακός χαρακτήρας της τουριστικής βιομηχανίας δημιουργεί οικονομικά προβλήματα για προορισμούς που εξαρτώνται αποκλειστικά από αυτήν. Μερικά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εποχιακοί εργαζόμενοι αφορούν την ανασφάλεια ως προς το θέμα της εργασίας (και κατά συνέπεια στο εισόδημα), καθώς συχνά δεν υπάρχει κάποια εγγύηση για συνέχιση της απασχόλησης από τη μία τουριστική περίοδο στην άλλη, αλλά αφορούν και δυσκολίες σε θέματα περαιτέρω κατάρτισης, θέματα ιατρικής ασφάλισης σχετικής με το χώρο απασχόλησης, αναγνώρισης της προϋπηρεσίας τους, και μη ικανοποιητικές συνθήκες στέγασης και εργασίας. (Μπεριάτος,2001)

1.3. Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού

Η έντονη μαζικοποίηση του τουρισμού σε πολλούς προορισμούς ξεπέρασε τα όρια της αντοχής τους, καθώς η πυκνότητα του πληθυσμού της περιοχής αυξήθηκε κατακόρυφα και έφερε στη επιφάνεια το πρόβλημα της τουριστικής χωρητικότητας. Η όλη αυτή τουριστική αύξηση και πύκνωση του πληθυσμού στους διάφορους προορισμούς επέφερε αρκετά σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα με αποτέλεσμα να κινδυνεύουν πολλοί βιότοποι και ευαίσθητοι χώροι μεγάλης περιβαλλοντικής σημασίας. Επιπλέον η συρρίκνωση της τουριστικής περιόδου (εποχικότητα του τουρισμού) έφερε προβλήματα στην απασχόληση των κατοίκων της περιοχής και έδειξε την ανάγκη της εύρεσης τρόπου απασχόλησης των κατοίκων στον τουρισμό, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. (Ζαναπαλίδου, 2004)

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, οι παράγοντες του διεθνούς τουρισμού προσπαθούν να εξουδετερώσουν τις αδυναμίες του σημερινού αναπτυξιακού τουριστικού προτύπου, που στηρίζεται στο μαζικό τουρισμό, με την προώθηση νέων μορφών τουρισμού. Κι αυτό γιατί οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού **αντέχουν** περισσότερο στις μεταβολές της διεθνούς συγκυρίας, **προβάλλουν** και **αξιοποιούν** την πολιτιστική κληρονομιά κάθε τόπου, **διευρύνουν** την τουριστική περίοδο, **ευνοούν** τον ανθρωποκεντρισμό, **εξασφαλίζουν** στις τοπικές οικονομίες περισσότερα οικονομικά οφέλη, **προβάλλουν** τα στοιχεία ιδιαίτερης φυσικής ομορφιάς και αισθητικής και προπάντων **προστατεύουν** το περιβάλλον σε μια σχέση αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης. (Κοκκώσης-Τσάρτας,2001)

Η δυναμική των νέων αυτών μορφών τουρισμού οφείλεται στις δυνατότητες που έχουν να αντιμετωπίσουν πιο αποτελεσματικά τις αδυναμίες του μαζικού τουρισμού, γιατί είναι περισσότερο ανθεκτικές στις διεθνείς κρίσεις, δραστηριοποιούνται και εκτός αιχμής, αναπτύσσονται και τους χειμερινούς μήνες (θα λέγαμε ότι δραστηριοποιούνται ιδιαίτερα στους χειμερινούς μήνες μιας και στην παρούσα εργασία ασχολούμαστε, με τον ορεινό τουρισμό) και το σημαντικότερο από όλα είναι ότι συνυπάρχουν αρμονικά με το περιβάλλον (Μιλτιάδης Λογοθέτης,1997).

Παρακάτω παρατίθενται διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού σε ορεινές περιοχές :

- Συνεδριακός Τουρισμός

Ως συνεδριακός τουρισμός ορίζεται ο τουρισμός ο οποίος συνδέεται με την παρακολούθηση συνεδρίων, εκθέσεων κλπ. Ο συνεδριακός τουρισμός αντιπροσωπεύει μια σημαντική αγορά σε διεθνές επίπεδο. Η αγορά αυτή αφορά συνήθως επισκέπτες υψηλού εκπαιδευτικού και οικονομικού επιπέδου, οι οποίοι κινούνται σε καταλύματα υψηλών κατηγοριών, είναι διατεθειμένοι να ξοδέψουν αρκετά χρήματα, αλλά απαιτούν και πολύ υψηλή ποιότητα παρεχομένων υπηρεσιών και προϊόντων. Ο χρόνος παραμονής τους στον τουριστικό προορισμό κυμαίνεται συνήθως από 3 έως 5 ημέρες, ενώ υπάρχει η πιθανότητα παράτασης της παραμονής τους για μεγαλύτερο διάστημα, με τη μορφή κάποιων άλλων μορφών τουρισμού. Βασικό ρόλο προς αυτήν την κατεύθυνση διαδραματίζει η ικανότητα ενός τόπου να προσελκύσει την προσοχή του συνεδριακού επισκέπτη. (Ζαναπαλίδου, 2004)

Η περίοδος αιχμής του συνεδριακού τουρισμού σημειώνεται κυρίως τους μήνες Φεβρουάριο - Μάιο και Σεπτέμβριο - Νοέμβριο, οπότε και συνήθως διοργανώνονται τα περισσότερα συνέδρια, εκθέσεις, κλπ.

Σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού σε έναν τόπο, διαδραματίζει η διαθεσιμότητα των απαραίτητων υποδομών και υπηρεσιών, όπως αμφιθεάτρων, εκθεσιακών χώρων, καταλυμάτων, υποδομών για καφέ και εστίαση, υπηρεσιών διερμηνείας, κλπ. Επίσης, η εύκολη πρόσβαση στον τόπο πραγματοποίησης ενός συνεδρίου ή έκθεσης είναι κρίσιμος παράγοντας για την προσέλκυση επισκεπτών. Για την εξυπηρέτηση αυτών λειτουργούν αυτοτελή συνεδριακά κέντρα και συνεδριακές εγκαταστάσεις, συνήθως μέσα σε ξενοδοχεία.

Ένα σημαντικό βήμα για την προώθηση του Συνεδριακού Τουρισμού στην Ευρώπη είναι η ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Συνδέσμων Οργανωτών Συνεδρίων (EFAPCO) με 7 Συνδέσμους ιδρυτικά μέλη μεταξύ των οποίων και ο ΗΑ ΡCO , 31 συνδεδεμένα και 14 υποστηρικτικά, με

γραφεία και προσωπικό στις Βρυξέλλες είναι πλέον πραγματικότητα. Βασικός στόχος της EFAPCO είναι η προώθηση του Συνεδριακού Τουρισμού στην Ευρώπη, η ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ των μελών της και η αναγνώριση και πιστοποίηση του επαγγέλματος των PCO στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

- Αθλητικός Τουρισμός

Ξεκινώντας με μια χρονολογική ανασκόπηση παρατηρούμε ότι από το 1960 ως σήμερα σημειώθηκαν σημαντικές τάσεις εξειδίκευσης και ανάπτυξης στο χώρο του τουρισμού και παράλληλα του αθλητισμού. Οι δυο αυτοί τομείς εξελίχθηκαν στις πιο κερδοφόρες βιομηχανίες του παγκόσμιου οικονομικού στερεώματος. (Ζαναπαλίδου, 2004)

Περίπου την ίδια χρονική περίοδο και συγκεκριμένα μετά το 1970 άρχισε να γίνεται χρήση του όρου αθλητικός τουρισμός με σκοπό να περιγραφεί η ειδική μορφή τουρισμού που συνδύαζε και την αθλητική δραστηριότητα. Ο αθλητικός τουρισμός θεωρείται σύγχρονο φαινόμενο σε αντίφαση με τη διαχρονικά στενή σχέση μεταξύ αθλητισμού και τουρισμού που υπάρχει από τους πρώτους Ολυμπιακούς αγώνες (776 π.χ.). Ο λόγος είναι ότι μόλις τα τελευταία χρόνια άρχισε να αντιμετωπίζεται ως αυτόφωτο κομμάτι της τουριστικής και της αθλητικής βιομηχανίας αλλά και να αποκτά ακαδημαϊκή οντότητα. (Λέγκας, 2004)

Συνδυάζοντας δυο από τις πλέον δημοφιλείς δραστηριότητες, ο αθλητικός τουρισμός κατάφερε να προσελκύσει σημαντικό αριθμό ενδιαφερομένων αποκτώντας την αντίστοιχη οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική σημασία. Παράλληλα, οι παραγωγοί της τουριστικής βιομηχανίας οι οποίοι ανέκαθεν αναζητούσαν νέους τομείς επέκτασης των δραστηριοτήτων τους διέκριναν νωρίς τα οικονομικά κυρίως οφέλη του αθλητικού τουρισμού και προχώρησαν σε σημαντικές επενδύσεις. Ως συνέπεια, ο αθλητικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από γοργό ρυθμό ανάπτυξης, μεγάλες δυνατότητες εξέλιξης και από το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που δημιουργεί σε όλους τους εμπλεκόμενους στο τουριστικό δίκτυο, παραγωγούς και καταναλωτές. (Δ.Ρόκος, 1998)

Είναι φανερό ότι ο αθλητικός τουρισμός αποτελεί ένα ιδιαίτερα σύνθετο και ευρύ φαινόμενο. Για την ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού υπάρχει η ανάγκη για διευρυμένη υψηλής ποιότητας υποδομή σε διάφορους τομείς υποστήριξης, οι οποίοι είναι το φυσικό περιβάλλον, οι υπηρεσίες, η διασκέδαση, οι μεταφορές, το τεχνητό περιβάλλον, η στέγαση, η πολιτιστική κληρονομιά, οι οργανισμοί και οι κατασκευασμένες διευκολύνσεις. (PAPRAC, 1996)

Στο χώρο του αθλητικού τουρισμού, οι πρώτες προσπάθειες για την επίτευξη της ανάπτυξης του έγιναν με τη μορφή σεμιναρίων, διαλέξεων και μαθημάτων που προσέφεραν διάφορα ιδρύματα κυρίως στις Η.Π.Α. και στον Καναδά χωρίς όμως να υπάρχει εκπαίδευση πανεπιστημιακού επιπέδου. Το 1998 παρουσιάστηκε για πρώτη φορά πρόγραμμα σπουδών αθλητικού τουρισμού από το πανεπιστήμιο του Luton στη Μεγάλη Βρετανία με την καθιέρωση πανεπιστημιακού τίτλου σπουδών. (Gortazar, Marin, 1999)

Γενικά ο αθλητικός τουρισμός καταλαμβάνει μια κύρια θέση στην στρατηγική των χωρών στην προσέλκυση αθλητικών γεγονότων όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες ή το Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου. Έτσι η Αυστραλία διέθεσε 1,7 δισ. δολάρια της κυβέρνησης για τους Ολυμπιακούς το 2000 και σαν ανταμοιβή κέρδισε για τα επόμενα 10 χρόνια έναν τεράστιο αριθμό τουριστών, που επισκέφτηκαν την χώρα. Μάλιστα, η διοργάνωση των Ολυμπιακών οδηγεί μία χώρα και σε περαιτέρω βελτιώσεις των υποδομών της, όπως για παράδειγμα του συστήματος μεταφορών, και κυρίως των αερομεταφορών, αλλά και στον καθαρισμό της πόλης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι ολυμπιακοί αγώνες το 2004 στην Ελλάδα. Οι βελτιώσεις στο οδικό δίκτυο και στις διάφορες υποδομές όπως το μετρό καθώς και η δημιουργία νέων χώρων πρασίνου και γενικά έργων φιλικών ως προς το περιβάλλον αλλά και ικανών να τονίζουν την πολιτιστική κληρονομιά της χώρας έδωσαν αναπτυξιακή πνοή στη χώρα.

Ο αθλητικός τουρισμός παθιάζει και προσελκύει πολύ κόσμο, είναι πολυέξοδος, αλλά προσφέρει και μοναδικές, αξέχαστες εμπειρίες όχι μόνο στους θεατές των εκδηλώσεων αλλά και σε όλους τους συμμετέχοντες. Το

άμεσο όφελος για έναν τόπο, που διοργανώνει αγώνες φαίνεται γρήγορα και είναι σε μετρητά, ενώ το έμμεσο όφελος, που είναι και μεγαλύτερο, φαίνεται μετά από αρκετά χρόνια, αφού όλο και περισσότεροι τουρίστες επισκέπτονται την περιοχή. Ο αθλητικός τουρισμός είναι ένα εργαλείο, το οποίο αν χρησιμοποιηθεί σωστά μπορεί να αποφέρει μεγάλα κέρδη, να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας, ακόμη και να συνεισφέρει στην πολιτιστική κουλτούρα των ανθρώπων.

- Θρησκευτικός Τουρισμός

Ο Θρησκευτικός τουρισμός δεν είναι μια καινούρια έννοια, αφού πολλοί άνθρωποι της αρχαιότητας επισκέπτόνταν διάφορα μέρη για να προσφέρουν θυσίες στους θεούς τους αλλά και για να συμμετέχουν σε διάφορες θρησκευτικές γιορτές. Στις μέρες μας, η θρησκευτική αυτή παρόρμηση των «πιστών» σε κέντρα θρησκευτικής λατρείας συνδυάζεται με τις διακοπές τους.

Στην Ελλάδα, χώρα με σημαντικά κέντρα της Ορθοδοξίας, οι ομόθρησκοι επισκέπτες της, κυρίως αυτοί που προέρχονται από τις ορθόδοξες χριστιανικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και της Βαλκανικής, έχουν τη δυνατότητα να επισκεφτούν περιοχές με γνωστά κέντρα της Ορθοδοξίας και με έντονη βυζαντινή παρουσία και να εκπληρώσουν τα προσκυνητικά τους καθήκοντα.

Η ανάπτυξη του θρησκευτικού τουρισμού παρουσιάζει ενδιαφέρον και σε εθνικό επίπεδο. Βέβαια σε αυτό το επίπεδο πρέπει να ληφθούν ορισμένα μέτρα από μέρους των κατά τόπους τουριστικών παραγόντων σε συνεργασία με τις αρμόδιες αρχές των θρησκευτικών κέντρων. Αρχικά χρειάζεται να γίνει η καταγραφή όλων των θρησκευτικών κέντρων και στην συνέχεια η προβολή τους μέσα από καταλόγους τουριστικών περιοδικών ή κυρίως μέσα από το διαδίκτυο. Σε επόμενη φάση θα μπορούσε τα κέντρα αυτά να αποτελέσουν ένα νέο τουριστικό προϊόν με την μορφή θρησκευτικής εκδρομής μονοήμερης ή πολυήμερης. Παραδείγματος χάρη στην Ελλάδα ο Ε.Ο.Τ. στον οδηγό του έχει συμπεριλάβει «Τα βήματα του Αποστόλου Παύλου στην Ελλάδα», όπου παρουσιάζει ευσύνοπτα αλλά με

πληρότητα και επιστημονική τεκμηρίωση, τα ταξίδια του Αποστόλου Παύλου στον ελληνικό χώρο, τις περιοχές από τις οποίες πέρασε και δίδαξε, τις διώξεις που αντιμετώπισε, το κεντρικό πνεύμα της διδασκαλίας του και την απήχηση που αυτή είχε. Παράλληλα, δίνεται το ιστορικό περίγραμμα από την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου ως τα χρόνια του Αποστόλου Παύλου και παρέχονται αναλυτικές πληροφορίες για τους αρχαιολογικούς χώρους και τα θρησκευτικά μνημεία, που συνδέονται με τη δράση του στην Ελλάδα. Ακόμα, σε ξεχωριστές ενότητες παρουσιάζονται τα άλλα τουριστικά αξιοθέατα των ελληνικών πόλεων απ' όπου διήλθε ο Απόστολος Παύλος (Καβάλα-Φίλιπποι, Θεσσαλονίκη, Βέροια, Αθήνα-Πειραιάς, Κόρινθος και Αργοστόλι Κεφαλονιάς), δίνοντας την ευκαιρία στον αναγνώστη να συνδυάσει την περιήγησή του στα θρησκευτικά-λατρευτικά μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους με την εξερεύνηση της γενικότερης ιστορικής, πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς των πόλεων αυτών.

Σε ειδικό τμήμα, εξάλλου, υπάρχουν πρακτικές πληροφορίες για το χρήστη του οδηγού (τηλεφωνικοί αριθμοί και διευθύνσεις μουσείων και αρχαιολογικών χώρων, τηλέφωνα πρώτης ανάγκης, συγκοινωνιακές συνδέσεις, ειδικά sites κ.α.) και δύο χάρτες, στους οποίους σημειώνονται οι διαδρομές που ακολούθησε ο Απόστολος Παύλος στις τέσσερις περιοδείες του όπου ο κάθε επισκέπτης μπορεί να βρίσκει της ακριβείς τοποθεσίες που θέλει να επισκεφτεί για να γνωρίσει την περιοδεία του Αποστόλου Παύλου.

Η έκδοση περιλαμβάνει θαυμάσιες αγιογραφίες από εικόνες και τοιχογραφίες εκκλησιών και μοναστηριών όπου απεικονίζεται ο Απόστολος Παύλος, καθώς και φωτογραφίες των φυσικών τοπίων, των πόλεων και των αρχαιολογικών χώρων που αναφέρονται σε αυτήν. Ο οδηγός κυκλοφορεί σε τρεις γλώσσες (αγγλική, ιταλική και ρωσική) και η έκδοσή του εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πρόγραμμα ανάδειξης και προβολής της πολιτιστικής διαδρομής θεματικού θρησκευτικού τουρισμού «Στα βήματα του Αποστόλου Παύλου στην Ελλάδα».

Τέλος σαν ένα γενικό συμπέρασμα μπορούμε να πούμε πως ο θρησκευτικός τουρισμός έχει εξελιχθεί και αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό με αποτέλεσμα πολλές μικρές περιοχές που έχουν σημαντικά θρησκευτικά μνημεία να οφείλουν σε αυτόν την ανάπτυξή τους(π.χ. Μανταμάδος Μυτιλήνης(από τον Άγιο Ταξιάρχη) ,της Νήσου Λέσβο) . (Κοκκώσης – Τσάρτας, 2001)

- Πολιτιστικός Τουρισμός

«Αν ήταν να ξαναγίνει από την αρχή η Ευρώπη, θα άρχιζα από την κουλτούρα», έλεγε ο πατέρας της ευρωπαϊκής ιδέας Ζάν Μοννέ.» (www.world-tourism.org)

Ο πολιτιστικός τουρισμός σχετίζεται με την επίσκεψη σε έναν τόπο με στόχο την επαφή με τα πολιτιστικά στοιχεία αυτού (αρχαιολογικά, βυζαντινά, κλασικά ή νεότερα μνημεία, ιστορία, τέχνες, λαογραφία, κλπ). Συνήθως δεν εμφανίζεται μόνος του, εκτός των περιπτώσεων εκπαιδευτικών εκδρομών σχολείων, αλλά πραγματοποιείται συμπληρωματικά με κάποιο άλλο είδος τουρισμού, προσφέροντας γνώση και ποικιλία στο τουριστικό προϊόν.

Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί ένα από τα παλαιότερα και δημοφιλέστερα είδη τουρισμού. Από τους περασμένους αιώνες άτομα ή ομάδες περιηγητών, αναζητώντας τη γνώση, την εμπειρία, την προσωπική ανακάλυψη, πραγματοποιούσαν ταξίδια σε τόπους με αρχαιολογικό, ιστορικό, λαογραφικό ή θρησκευτικό ενδιαφέρον, σε μέρη με διαφορετικό πολιτισμό και εθνολογικές ιδιομορφίες. Ο πολιτιστικός τουρισμός προσφέρει ευκαιρίες για πολιτιστική εμπειρία, προσφέρει την περιήγηση στη φυσική, καλλιτεχνική και πνευματική κληρονομιά μιας περιοχής καθώς και στη σημερινή δημιουργία.

Επίσης, περιλαμβάνει τη συμμετοχή σε δραστηριότητες είτε παθητικές, όπως παρακολούθηση καλλιτεχνικών εκδηλώσεων (μουσικών συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων κ.α.), επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, περιηγήσεις σε πολιτιστικές διαδρομές, είτε ενεργητικές όπως εκμάθηση τοπικής μαγειρικής, τέχνης ή συμμετοχή σε λαογραφικές

δραστηριότητες. Μια άλλη σημαντική παράμετρος που χαρακτηρίζει αυτή τη μορφή τουρισμού, είναι η στενή και ουσιαστική επαφή που αποκτούν οι επισκέπτες με τον τοπικό πληθυσμό, τα ήθη και τις παραδόσεις του, σε συνδυασμό με τα πολιτιστικά δρώμενα στην περιοχή.

Οι συνθήκες που διαμορφώνουν την ιδιαιτερότητα του πολιτιστικού τουρισμού, σε σχέση με τις άλλες μορφές τουρισμού, καθορίζονται από το δίπολο πολιτισμός - τουρισμός και την αμφίδρομη δυναμική, με θετικές και αρνητικές επιπτώσεις, που δημιουργείται από την εμπλοκή δύο μερών διαφορετικής σύστασης και συμφερόντων: αφενός της ευάλωτης πολιτιστικής κληρονομιάς που απαιτεί την προστασία της, τη σωστή ερμηνεία και προβολή της και αφετέρου του δυναμικού τουρισμού, που απαιτεί επιτυχή οργάνωση και κερδοφόρα διαχείριση. Η κληρονομιά προσφέρει στον τουρισμό ένα προσοδοφόρο πεδίο δράσης και αυτός αντιδρά θετικά για τον πολιτισμό ευνοώντας, μεταξύ άλλων, την ανάδειξη και διατήρηση των πολιτιστικών αγαθών και δημιουργώντας έσοδα για τη συντήρησή τους. Στην αρνητική δράση του τουρισμού, κυρίως του μαζικού, συγκαταλέγονται οι σημαντικές πιέσεις που ασκεί στα πολιτιστικά αγαθά με την εντατική ή ανεξέλεγκτη χρήση τους. Η πλευρά της πολιτιστικής κληρονομιάς αντιδρά θέτοντας συγκεκριμένους περιοριστικούς όρους στη δράση του αυτή. Εντέλει, οι σχέσεις ισορροπούν εφόσον παρέχεται η δυνατότητα στον τουρισμό να είναι επικερδής, υπό την προϋπόθεση όμως ότι τηρεί τους όρους που εξασφαλίζουν τη διατήρηση των σημαντικών χαρακτηριστικών και της σημασίας ενός τόπου.

Το ICOMOS, η Διεθνής Οργάνωση για την Προστασία Μνημείων και Τόπων, αναγνωρίζοντας τη δυναμική του φαινομένου, έχει συμπεριλάβει στις ειδικές επιτροπές του τη Διεθνή Επιτροπή Πολιτιστικού Τουρισμού. Αντικείμενο της επιτροπής είναι η προάσπιση της πολιτιστικής κληρονομιάς, παγκόσμιας, εθνικής ή τοπικής, στις περιπτώσεις εμπλοκής της με τον τουρισμό. Στην επιτροπή αυτή ανατέθηκε η αναθεώρηση της Χάρτα του Πολιτιστικού Τουρισμού. Το κείμενο της νέας Χάρτας διατυπώθηκε σε τρεις γλώσσες, αγγλικά, γαλλικά και ισπανικά και επικυρώθηκε στη Γενική Συνέλευσή του ICOMOS στο Μεξικό το 1999.

Η Χάρτα του Πολιτιστικού Τουρισμού του ICOMOS, (ICOMOS International Cultural Tourism Charter) βασίζεται στις αρχές που διέπουν τις δράσεις της διεθνούς αυτής οργάνωσης και αποτελεί μία εξειδικευμένη εφαρμογή τους που αφορά την τουριστική δραστηριότητα σε τόπους με πολιτιστική σημασία.

Βασικός στόχος της Χάρτας είναι να παίξει ένα σημαντικό ρόλο στον περιορισμό των κινδύνων και την ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων του τουρισμού στην κληρονομιά και στα πολιτιστικά αγαθά. Ένας ακόμα στόχος της είναι το να εξισορροπήσει τις αντικρουόμενες προθέσεις ή τις αντιπαραθέσεις των παραγόντων του τουρισμού και των συντελεστών της προστασίας της κληρονομιάς. Εκφράζει, εντέλει, μια πρόθεση διαχείρισης καλής πρακτικής και επιχειρεί να υπαγορεύσει στους τουριστικούς παράγοντες και τους επισκέπτες έναν "κώδικα συμπεριφοράς" απέναντι στην πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου που προσελκύει το τουριστικό ενδιαφέρον.

Η Χάρτα, στη νέα της μορφή, αποτελείται από δύο μέρη:
α) τις Γενικές Αρχές, οι οποίες θέτουν τα πλαίσια της διαχείρισης του τουρισμού σε περιοχές με σημαντική πολιτιστική κληρονομιά και αναφέρονται στις θέσεις και τους στόχους της Χάρτας,

β) Τα έξι άρθρα ή αρχές της.

Στις Γενικές Αρχές επισημαίνεται ότι ο βασικός σκοπός της διατήρησης ενός πολιτιστικού τόπου ή αγαθού συνίσταται στην ανάδειξη των σημαντικών χαρακτηριστικών του - φυσικών, καλλιτεχνικών κ.λπ. - και της σημασίας του, η οποία πρέπει να είναι όσο το δυνατό κατανοητή και προσιτή, τόσο στον επισκέπτη, όσο και στον τοπικό πληθυσμό. Η ανεπάρκής κατανόηση της σημασίας ενός τόπου και οι αντιτιθέμενες απόψεις μπορεί να οδηγήσουν στην απώλεια της αυθεντικότητας των χαρακτηριστικών του τόπου και να μειώσουν τις εκτιμήσεις των επισκεπτών γι' αυτόν.

Τα δεδομένα χαρακτηριστικά και η αντικειμενική απόδοση του βαθμού σημασίας της κληρονομιάς αποτελούν την αφετηρία για κάθε ενέργεια που σχετίζεται με τους στόχους της Χάρτας. Σ' αυτά, μεταξύ των άλλων, θα πρέπει

να βασιστεί η διαμόρφωση της πρακτικής της διαχείρισης ιστορικών τόπων με κληρονομιά ή η μεθοδολογία για τη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ της διατήρησης και του τουρισμού, ώστε να εξασφαλιστούν αμφίδρομα οφέλη αποδοτικά για τον τουρισμό και προστατευτικά για τα πολιτιστικά αγαθά. Η σημασία των παραπάνω αποτελεί υπολογίσιμο στοιχείο, βασικό για τα προγράμματα ερμηνείας, διατήρησης και τουριστικής ανάπτυξης γι' αυτό και η αποτίμηση της αξίας της κληρονομιάς κάθε τόπου και η αντικειμενική συγκριτική εκτίμηση της σημασίας της - τοπικής, περιφερειακής ή παγκόσμιας - συνιστά πρωταρχική ενέργεια. Προς τούτο είναι απαραίτητη η περιγραφική πληροφορία για το πολιτιστικό σημείο ή τόπο και η περιεκτική και ευκρινής καταγραφή της.

Τα κριτήρια αξιολόγησης :

Η επιχειρησιακή χρησιμότητα της Χάρτας συνεπάγεται τη διατύπωση κριτηρίων αξιολόγησης, τα οποία πρέπει να συνδυάζουν το γενικό χαρακτήρα διακηρυκτικών αρχών και την εξειδίκευσή τους κατά περίπτωση, ώστε να προσαρμόζονται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε τόπου ή περιοχής. Τα κριτήρια αυτά μπορούν για παράδειγμα να αναφέρονται:

- 1) Στα χαρακτηριστικά του τόπου (συμπεριλαμβανομένου του νομικού πλαισίου, τα σχετικά με την οικονομία, τις υποδομές, τα μέσα μεταφοράς κ.λπ.).
- 2) Στη σημασία του τόπου (Το ιστορικό, πολιτιστικό, οικολογικό περιεχόμενό της. Τα αισθητικά, κοινωνικά και επιστημονικά χαρακτηριστικά της. Τα απτά και τα άυλα στοιχεία της. Οι πιθανές διαφορετικές απόψεις γι' αυτήν από τους εντόπιους, τους επισκέπτες ή τη διεθνή κοινότητα).
- 3) Στα σχετικά με τη διατήρηση (υπευθυνότητες, οικονομικοί πόροι και διαχειριστική δομή, μέτρα προστασίας κ.λπ.).
- 4) Στα σχετικά με τον τουρισμό (εντόπιος/διεθνής, ατομικός/ομαδικός, υποδομές μεταφοράς και υποδοχής, οφέλη για τον τόπο κ.λπ.).

5) Στο πλαίσιο των σχέσεων μεταξύ τουρισμού και διατήρησης (ήδη γνωστός ή καινούργιος τουριστικός τόπος, με ανοδικό ή όχι τουρισμό, δυναμική μεταξύ τουρισμού και διατήρησης, αρνητικές επιπτώσεις από τον τουρισμό κ.λπ.).

Οι Αρχές της Χάρτας

Οι έξι αρχές της Χάρτας βασίζονται στα κριτήρια αξιολόγησης και έχουν αντίστοιχα τους εξής στόχους:

1. Την επίτευξη δυνατότητας για προσπέλαση και κατανόηση της σημασίας του τόπου.
2. Την επίτευξη μιας βιώσιμης σχέσης μεταξύ των εν δυνάμει αντιτιθέμενων αξιών του τουρισμού και της πολιτιστικής κληρονομιάς.
3. Τη διασφάλιση μιας εποικοδομητικής εμπειρίας για τον επισκέπτη.
4. Την εμπλοκή της κοινότητας που φιλοξενεί (στις διαδικασίες της διατήρησης των πολιτιστικών αγαθών του τόπου της και της τουριστικής πρακτικής σ' αυτόν).
5. Τα οφέλη για την κοινότητα που φιλοξενεί.
6. Τη χρήση των μέσων προβολής για την ανάδειξη της κληρονομιάς. Πρόθεση της Χάρτας είναι η εφαρμογή των αρχών της σε όσο το δυνατόν περισσότερες χώρες ή περιοχές του πλανήτη, με διαφορετική φύση και σημασία πολιτιστικών αγαθών. Αναγκαστικά οι εκτιμήσεις δεν εξειδικεύονται και οι όροι που χρησιμοποιούνται είναι συνοπτικοί. Για την επιτυχή εφαρμογή της Χάρτας, είναι προφανές ότι χρειάζεται η κατά περίπτωση προσαρμογή των αρχών της στις κατά τόπους συνθήκες και πρακτικές, με τη συνεργασία των φορέων των άμεσα ενδιαφερομένων για τον πολιτισμό και των εμπλεκόμενων με τον τουρισμό.

Πάντως πρέπει να τονισθεί πως ο πολιτιστικός τουρισμός χρειάζεται οργάνωση υψηλού επιπέδου καθώς και συνεχή προβολή μέσα από σύγχρονα μέσα ενημέρωσης όπως είναι το διαδίκτυο. Βέβαια πρέπει να ειπωθεί πως η

όλη αυτή διαδικασία χρήζει ενεργούς και σταθερής χρηματοδότησης από τον δημόσιο τομέα (Ε.Ο.Τ., Τοπική Αυτοδιοίκηση) και εν μέρει και από τον ιδιωτικό τομέα χωρίς όμως να εμπορευματοποιείται εξ ολοκλήρου αλλά να αφήνεται και ελεύθερη στους φίλους του πολιτισμού.

- Αγροτουρισμός

Ο Αγροτουρισμός είναι μια ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο, η οποία έχει ως στόχους:

- Να συμβάλει ώστε ο επισκέπτης να γνωρίσει τις αγροτικές περιοχές, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και την καθημερινή ζωή των κατοίκων, τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του χώρου αυτού.
- Να φέρει τον επισκέπτη σε επαφή με τη φύση καθώς και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, στις οποίες θα μπορεί να συμμετέχει, να ψυχαγωγηθεί και να νιώσει τη χαρά της περιήγησης, της γνώσης και της ανακάλυψης.
- Να κινητοποιήσει τις παραγωγικές, πολιτισμικές και αναπτυξιακές δυνάμεις του τόπου, συμβάλλοντας έτσι στην αειφόρο περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του αγροτικού χώρου.

Ο σωστά σχεδιασμένος και καλά οργανωμένος αγροτουρισμός έχει καταδειχθεί ότι αποτελεί ένα από τα αποτελεσματικότερα εργαλεία για τη μακροπρόθεσμη διατήρηση της ταυτότητας ενός τόπου. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι σε αυτής της μορφής την τουριστική ανάπτυξη το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μιας περιοχής αποτελούν πλέον τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά που στηρίζονται στην διατήρηση και ανάδειξη των τοπικών ιδιαιτεροτήτων της.

Σε επιχειρηματικό επίπεδο, ο Αγροτουρισμός αποτελεί τον συνδυαστικό κρίκο του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα με τον τριτογενή. Δηλαδή της παραγωγής γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων και της μεταποίησης, με την παροχή υπηρεσιών και τον τουρισμό. Κατ' αυτόν τον

τρόπο δημιουργεί, στηρίζει και τονώνει την τοπική αγορά, παρέχοντας νέες θέσεις εργασίας, ένα συμπληρωματικό εισόδημα στις αγροτικές οικογένειες και συγκρατώντας τον πληθυσμό στην ύπαιθρο.

Οι κατηγορίες των επιχειρήσεων που εντάσσονται στον αγροτουρισμό είναι επιγραμματικά οι παρακάτω:

- Αγροτουριστικά καταλύματα
- Πρατήρια / Εκθετήρια αγροτουριστικών προϊόντων
- Αγροτουριστικά κέντρα εστίασης και αναψυχής
- Τουριστικά γραφεία που αναλαμβάνουν τη διοργάνωση ή την υλοποίηση προγραμμάτων υπαίθριων δραστηριοτήτων και περιηγήσεων οικότουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος
- Αγροκτήματα
- Επιχειρήσεις παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων

- Εργαστήρια λαϊκής τέχνης

Τέλος, σε ό,τι αφορά τον επισκέπτη, ο αγροτουρισμός αποτελεί μια διαδικασία που προωθεί μια μορφή ταξιδιού με σεβασμό προς το περιβάλλον και την παράδοση, βασισμένη στην γνωριμία του με την τοπική κουλτούρα, ιστορία και καθημερινότητα. Μια συνολική εμπειρία κατά την οποία ο επισκέπτης έρχεται σε επαφή με τον ντόπιο τρόπο ζωής και συνδυάζει την αναψυχή με την ενημέρωση και ευαισθητοποίησή του για κοινωνικά, ιστορικά, περιβαλλοντικά και άλλα θέματα της εκάστοτε περιοχής.

- Οικοτουρισμός

Ο οικοτουρισμός ορίζεται ως μια σύγχρονη εναλλακτική μορφή τουρισμού που στηρίζει την ανάπτυξή του πάνω στην αειφόρο χρήση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων του τόπου υποδοχής. Προωθείται ως ένα μέσο για την προστασία του περιβάλλοντος και κατά συνέπεια μια προνομιακή μορφή ανάπτυξης για μικρές κοινότητες μέσα σε προστατευόμενες περιοχές.

Στις μέρες μας όλο και ένας αυξανόμενος αριθμός τουριστών αναζητά ήσυχους τόπους με φυσικές ομορφιές για να περάσει τις διακοπές του μέσα στην φύση καθώς και να ασχοληθεί με την εξερεύνηση στοιχείων χλωρίδας και πανίδας.

Ο οικότουρισμός έχει ως στόχο:

- την εφαρμογή της τουριστικής ανάπτυξης μόνο όταν και όπου δεν υποβαθμίζεται η ποιότητα της περιοχής,
- την προστασία των πόρων που αποτελούν τη βάση της τουριστικής ανάπτυξης,
- την τουριστική ανάπτυξη που βρίσκεται σε συμφωνία με τις ιδιαιτερότητες του φυσικού και πολιτιστικού τοπίου,
- την ανάπτυξη τουριστικών υπηρεσιών που προάγουν την τοπική περιβαλλοντική και πολιτιστική κληρονομιά.

- Δραστηριότητες Ορεινού Τουρισμού

Ο Τουρισμός δραστηριοτήτων περιλαμβάνει διάφορες δραστηριότητες σε ορεινές περιοχές. Οι δραστηριότητες αυτές τις χωρίζουμε σε τέσσερα σημεία: α) στο έδαφος, β) στον αέρα, γ) Στα Εσωτερικά Ύδατα, δ) Στο Φυσικό Περιβάλλον. Πρέπει να ειπωθεί πως αυτές οι δραστηριότητες μπορεί να συμπεριληφθούν και στα προηγούμενα είδη εναλλακτικού τουρισμού, π.χ. στον οικότουρισμό, παρόλα αυτά θεωρείται σημαντικό να αναφερθούν.

Έτσι έχουμε:

Δραστηριότητες εδάφους

Ορειβασία: Ανάβαση σε βουνά με πιθανή χρήση όλων των τεχνικών του βουνού.

Ορεινή πεζοπορία: Πρόκειται για πορείες σε μέτριο ή μεγάλο υψόμετρο

Διάσχιση μεγάλων διαδρομών: Πρόκειται για πολυήμερη πεζοπορία. Συνήθως περιλαμβάνει τη διάσχιση ενός ή περισσότερων ορεινών συγκροτημάτων.

Ημερήσια Πεζοπορία: Πρόκειται για πορείες σύντομης διάρκειας σε χαμηλά και μέσα υψόμετρα.

Αναρρίχηση: Πρόκειται για αναρρίχηση (σκαρφάλωμα) σε βράχια με την χρήση συστημάτων και τεχνικών ασφάλισης.

Διάσχιση Φαραγγιού: Πρόκειται για διάσχιση φαραγγιών συνήθως με τη χρήση σχοινιών και αναρριχητικού εξοπλισμού γενικότερα.

Χιονοδρομία Πίστας: Χιονοδρόμια που γίνεται σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους.

Χιονοδρομία Δρόμου Αντοχής: γίνεται σε δασικούς δρόμους με μικρές σχετικά κλίσεις ή σε άλλους ειδικά διαμορφωμένους χώρους.

Ορεινή ποδηλασία: Πρόκειται για ποδηλασία σε δασικούς δρόμους ή μονοπάτια με τη χρήση κατάλληλων ανθεκτικών ποδηλάτων με ταχύτητες.

Ιππασία: πρόκειται για ολιγόωρη ιππασία αναψυχής.

Σπηλαιολογία: Πρόκειται για εξερεύνηση οριζόντιων ή κατακόρυφων σπηλαίων.

Δραστηριότητες Αέρα

Αλεξίπτωτο πλαιγιάς: Πρόκειται για πτήση με ειδικό αυτοδηγούμενο αλεξίπτωτο. Απαιτεί ειδικό εξοπλισμό, καλές γνώσεις μετεωρολογίας και αεροδυναμικής, και κατάλληλη εκπαίδευση από έμπειρο εκπαιδευτή.

Αιωροπτερισμός: Πρόκειται για πτήση με ειδικά σχεδιασμένο αετό σε σχήμα «Δ». Απαιτεί ειδικό εξοπλισμό, καλές γνώσεις μετεωρολογίας και αεροδυναμικής, άριστη εκπαίδευση για την γνώση των κατάλληλων τεχνικών.

Δραστηριότητες Εσωτερικών Υδάτων

Καγιάκ Ποταμού : Πρόκειται για καταβάσεις ποταμού με ειδικό μονοθέσιο σκάφος κλειστού τύπου σκληρής κατασκευής.

Κανό Ποταμού : Πρόκειται για καταβάσεις ποταμού με ειδικό μονοθέσιο, διθέσιο ή τριθέσιο σκάφος ανοικτού τύπου και μονό κουπί με επιβάτες να κάθονται στα γόνατα.

Ράφτινγκ: Πρόκειται για καταβάσεις ποταμού με ειδική πολυθέσια φουσκωτή βάρκα.

Δραστηριότητες στο Φυσικό περιβάλλον

Παρατήρηση Οрниθοπανίδας: Περιλαμβάνει την παρατήρηση με ή χωρίς κιάλια ή τηλεσκόπιο, ειδών οрниθοπανίδας στο φυσικό τους περιβάλλον.

Βοτανολογία: Περιλαμβάνει την αναζήτηση και παρατήρηση φυσικών ειδών στο φυσικό τους περιβάλλον.

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Περιλαμβάνει την πραγματοποίηση ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων που αφορούν στην απόκτηση γνώσης και εξοικείωσης με το φυσικό περιβάλλον.

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε πως αν και παρατηρείται μια μετάβαση από το συμβατικό τουριστικό μοντέλο σε νέες και εναλλακτικές μορφές, αυτό δε σημαίνει ότι το πρώτο έπαψε να υπάρχει. Πάντως γίνεται φανερό πως τα τελευταία χρόνια οι καινούριες μορφές τουρισμού γνωρίζουν σημαντική ανάπτυξη διεκδικώντας μερίδιο στην παγκόσμια τουριστική αγορά. Πλέον έχει γίνει φανερό πως αν θέλουμε μια ισόρροπη τουριστική ανάπτυξη συμβατή με το περιβάλλον πρέπει να γίνει στροφή του τουρισμού προς αυτές τις νέες μορφές. Άλλωστε τα παραδείγματα της πληθυσμιακής συμφόρησης των τουριστικών περιοχών καθώς και η προσπάθεια κατάκτησης των ορεινών περιοχών από το μπετό βλέπουμε ότι δεν πετυχαίνει πια. Όλο και ένας αυξανόμενος αριθμός από τουρίστες θέλουν να ξεφύγουν από την “anxious society” και να ζήσουν ένα μικρό διάστημα μέσα σε ένα όμορφο φυσικό περιβάλλον.

1.4. Τουρισμός και Marketing

Ορισμός

Όπως ορίζει ο Alastair M. Morrison το «Μάρκετινγκ είναι μια διαρκής διαδοχική διαδικασία μέσα στην οποία η διοίκηση των επιχειρήσεων του τομέα της φιλοξενίας και των ταξιδιών σχεδιάζει, ερευνά, αναπτύσσει, ελέγχει και αξιολογεί δραστηριότητες σχεδιασμένες να ικανοποιούν εξίσου και τις ανάγκες και επιθυμίες των πελατών και τους δικούς της επιχειρησιακούς στόχους. Για να είναι όσο πιο αποτελεσματικό γίνεται, το μάρκετινγκ απαιτεί τις προσπάθειες καθενός σε έναν οργανισμό και μπορεί να γίνει λιγότερο ή περισσότερο αποτελεσματικό μέσα από τις ενέργειες παρεμφερών οργανισμών»

Στόχοι Τουριστικού Μάρκετινγκ

Οι στόχοι του τουριστικού μάρκετινγκ διακρίνονται σε μακροπρόθεσμους, μεσοπρόθεσμους και βραχυπρόθεσμους οι οποίοι αναλύονται παρακάτω:

- Στους μακροπρόθεσμους στόχους (άνω των 5 ετών) τοποθετούνται :
 1. Η βελτίωση της θέσης μια περιοχής ή χώρας στην τουριστική αγορά και η αύξηση του κατεχόμενου τμήματος αυτής, δηλαδή η είσοδος σε καινούριες αγορές.
 2. Η καθιέρωση ορισμένων περιοχών για διακοπές υψηλής ποιότητας
 3. Η εκπαίδευση των κατοίκων μιας περιοχής έτσι ώστε να αποκτήσουν τουριστική συνείδηση

- Στους μεσοπρόθεσμους στόχους (άνω των 5 ετών) τοποθετούνται :
 1. Η ενίσχυση των εκτός αιχμής μηνών με τη δημιουργία καινούριων αγορών (συνέδρια, θεραπευτικός τουρισμός, κ.λ.π.), δηλαδή η βελτίωση – διερεύνηση της τουριστικής προσφοράς.
 2. Η προσαρμογή των φορέων τουρισμού στις μελλοντικές τάσεις – ανάγκες της αγοράς.
 3. Η αλλαγή δομής πελατείας (με δημογραφικά, κοινωνικά, γεωγραφικά κριτήρια)

- Στους βραχυπρόθεσμους στόχους μπορούν να τεθούν:
 1. Η αύξηση των διανυκτερεύσεων
 2. Η επέκταση της τουριστικής προόδου
 3. Η προώθηση προβληματικών περιοχών, λόγω ανταγωνισμού ή θέσης.

Ο ρόλος του Μάρκετινγκ στο τουρισμό

Η τουριστική βιομηχανία όπως έχει προαναφερθεί, παράγει προϊόντα και υπηρεσίες οι οποίες καταναλώνονται από διάφορες κατηγορίες τουριστών οι οποίες είναι άγνωστες για αυτήν(την τουριστική βιομηχανία). Έτσι η τουριστική βιομηχανία άρχισε να βλέπει κινδύνους για τυχόν μη εναρμόνιση των προϊόντων της, με τις προτιμήσεις και επιθυμίες της τουριστικής αγοράς.

Η αναγκαιότητα αντιμετώπισης της κατάστασης που επικρατεί τόσο στο χώρο της δημόσιας όσο και της ιδιωτικής τουριστικής δραστηριότητας, οδηγεί τον τουρισμό στις αρχές του Μάρκετινγκ που προαναφέρθηκαν.

Η βασική φιλοσοφία του Μάρκετινγκ είναι η επισήμανση (ποιοτική και ποσοτική) των αναγκών που υπάρχουν και η πρόβλεψη αυτών που τυχόν θα παρουσιαστούν. Με την επισήμανση αυτή εκτιμώνται οι διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς καθώς και η ποικιλία των προτιμήσεων και αναγκών των τουριστών έτσι ώστε να διαμορφωθεί αναλόγως και η παραγωγή της τουριστικής βιομηχανίας. Επίσης εκτιμάται και η πολιτική των ανταγωνιστών για να αντιμετωπισθούν κατάλληλα, με στόχο την επίτευξη του άριστου κέρδους.

Από τα παραπάνω θα λέγαμε πως το μάρκετινγκ στο τουρισμό είναι το όργανο μέσω του οποίου προσδιορίζεται το είδος, η ποσότητα και η ποιότητα του τουριστικού προϊόντος που πρέπει να παραχθεί, καθώς και ο τρόπος που πρέπει να διατεθεί.

Έτσι μέσω του μάρκετινγκ επιτυγχάνεται η γνωριμία της αγοράς, ο προσανατολισμός της παραγωγής και τέλος η κατάκτηση όλο και μεγαλύτερου τμήματος της αγοράς αυτής. Πολύ σημαντικό είναι, ότι το πώς θα συμπεριφερθεί η παραγωγή του προϊόντος εξαρτάται αποκλειστικά από τις επιθυμίες του αγοραστή. Πλέον δεν καθορίζει ο παραγωγός τι θα προσφέρει στους τουρίστες αλλά οι τουρίστες τι απαιτούν.

Για το λόγο αυτό το μάρκετινγκ στο τουρισμό επιτυγχάνει την οργανωμένη, συστηματική και συντονισμένη δράση των τουριστικών φορέων με στόχο την ικανοποίηση των τουριστικών αναγκών. Οι φορείς του τουριστικού μάρκετινγκ δεν είναι μόνο η ιδιωτική πρωτοβουλία (επιχειρήσεις μεταφορών, στέγασης κ.λ.π.) αλλά και η κρατική (Υπουργείο Τουρισμού, Εμπορικό Επιμελητήριο)

Στο τουριστικό μάρκετινγκ μας ενδιαφέρει να προσδιορίσουμε τα κίνητρα των διαφόρων ομάδων επισκεπτών για να προσαρμοστεί το προϊόν κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να καταστεί η χώρα ή η περιοχή πιο ελκυστική στις υποψήφιες ομάδες τουριστών. Η γνώση των κινήτρων συμπεριφοράς του τουρίστα μας βοηθάει στον περιορισμό ορισμένων υπηρεσιών που δεν έχουν πια ζήτηση, στις μεταβολές των τιμών κ.λ.π.

Πολιτικές του Μάρκετινγκ

Οι βασικές πολιτικές του Μάρκετινγκ, δηλαδή τα μέσα που χρησιμοποιεί για να υλοποιήσει τους στόχους του είναι οι ακόλουθες:

- Πολιτική προϊόντος
- Πολιτική τιμών
- Πολιτική διανομής
- Πολιτική προώθησης προβολής

Ο συνδυασμός των παραπάνω πολιτικών εκφράζει την έννοια του μάρκετινγκ

1. Πολιτική προϊόντος

Για τον επισκέπτη το τουριστικό προϊόν δεν αποτελείται μόνο από στοιχεία όπως το τουριστικό ταξίδι, τη διαμονή σε ξενοδοχείο, το φαγητό, τη βραδινή διασκέδαση κ.λ.π. αλλά το αντιλαμβάνεται σαν το σύνολο του τουριστικού ταξιδιού που περιλαμβάνει και άλλα στοιχεία όπως το τοπίο, τις δραστηριότητες π.χ. ορειβασία, ιππασία κ.α., την παράδοση και την κουλτούρα της περιοχής που επισκέπτεται, τις διευκολύνσεις που του παρέχονται, την ασφάλεια κ.λ.π. Δηλαδή το τουριστικό προϊόν είναι σύνθετο και αποτελείται από πολλά συστατικά που τα παράγουν μεμονωμένες τουριστικές επιχειρήσεις.

2. Πολιτική τιμών

Οι τιμές σε μια περιοχή πολλές φορές παίζουν καθοριστικό ρόλο σε μια περιοχή στο να γίνει ελκυστική στους τουρίστες.

Με την εφαρμογή της πολιτικής τιμών το τουριστικό προϊόν μπορεί να διατεθεί στην αγορά στην ίδια τιμή που το πωλούν οι άλλοι προορισμοί, μπορεί να πωληθεί σε τιμή χαμηλότερη της τρέχουσας για να αποκτήσει η περιοχή τη φήμη ότι έχει φθηνότερες τιμές και να ανταγωνιστεί άλλους προορισμούς, και τέλος μπορεί να πωληθεί σε τιμές ανώτερες με την προϋπόθεση ότι η περιοχή θα προσφέρει και υψηλού επιπέδου υπηρεσίες.

Η επιτυχημένη εφαρμογή αυτής της πολιτικής έχει ως αποτέλεσμα την επίτευξη μεγάλων κερδών αλλά ταυτόχρονα και εντείνεται και ο ανταγωνισμός.

3. Πολιτική διανομής

Η διανομή του τουριστικού προϊόντος έχει σαν περιεχόμενο την προσέλκυση τουριστών με την παροχή όλων των αναγκαίων πληροφοριών για το προϊόν. Έτσι με τη διανομή πρέπει να προετοιμάζεται ο καταναλωτής και να του δημιουργούνται προσδοκίες. Οι τουριστικές δραστηριότητες πρέπει να παρουσιαστούν εμπλουτισμένες με κάτι καινοτόμο προκειμένου να δημιουργηθεί αίσθημα ενδιαφέροντος γι' αυτές απέναντι στους ανταγωνιστικούς προορισμούς, δηλαδή αυτούς που είτε έχουν παρόμοια χαρακτηριστικά στο τουριστικό τους προϊόν, είτε απευθύνονται στις ίδιες αγορές στόχους. (Μαλούκος, 1991).

4. Πολιτική προώθησης-προβολής

Η πολιτική αυτή, που είναι και η πιο βασική, περιλαμβάνει όλα τα μέσα, τεχνικές και μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την παρουσίαση του τουριστικού προϊόντος στις υποψήφιες αγορές.

Η πιο διαδεδομένη πλέον τεχνική προώθησης προϊόντος είναι αυτή του internet και γενικά κάθε τηλεπικοινωνιακού μέσου αφού υπάρχει πρόσβαση σε αυτά τα μέσα από την πλειοψηφία της ανθρωπότητας.

Βέβαια για να επιτευχθεί μια καλή προβολή, παρουσίαση, διαφήμιση ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας χρειάζεται ειδικός σχεδιασμός, τέτοιος ώστε να προβάλλονται στα διάφορα τμήματα της αγοράς και να γίνεται ελκυστικό από το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού μιας περιοχής.

Επίσης πολύ σημαντικό είναι να υπάρχουν καλές δημόσιες σχέσεις έτσι ώστε να αντιμετωπίζεται κάθε δυσάρεστη κατάσταση με το κοινό στο οποίο απευθύνεται το τουριστικό προϊόν ή η υπηρεσία. Δηλαδή με τις δημόσιες σχέσεις επιτυγχάνεται η δημιουργία κλίματος κατανόησης, εμπιστοσύνης και εκτίμησης ανάμεσα στο καταναλωτικό κοινό και τους τουριστικούς φορείς.

1.5. Χωροταξική και διαχρονική εξέλιξη ενός τουριστικού προορισμού

Αρκετές είναι οι βιβλιογραφικές αναφορές στο θέμα αυτό. Ιδιαίτερο όμως ενδιαφέρον παρουσιάζουν αυτές του Miossec, του Orpermann (Μιλτιάδης Λογοθέτης, 1997) που είναι μια μετεξέλιξη του μοντέλου του Miossec και το Weaver.

Κατά το μοντέλο του Miossec επισημαίνονται οι αλλαγές που παρουσιάζονται στη χωροταξική κατανομή των θερέτρων, στα μέσα μεταφοράς και στις αλλαγές στη συμπεριφορά και στη στάση των τουριστών και της ντόπιας κοινωνίας. Για το Miossec η διάδοση εμφανίζεται σε πέντε στάδια, της **απομόνωσης** όταν ο προορισμός βρίσκεται σε κατάσταση υπανάπτυξης, τη **δημιουργία** ενός πρότυπου θερέτρου και την ανάπτυξη οδικού δικτύου και μέσων μεταφοράς για τη σύνδεση του θερέτρου με όλη τη περιοχή, την **αύξηση** του αριθμού των θερέτρων στη περιοχή καθώς και την **ανάλογη** (με την περιοχή) **ανάπτυξη** του οδικού δικτύου για την σύνδεση των θερέτρων μεταξύ τους. Τέλος η αντίδραση των ντόπιων κατοίκων σε κάθε φάση ανάπτυξης της περιοχής μπορεί να οδηγήσει στη **πλήρη αποδοχή**, στην **αποχή** ή απόρριψη του τουρισμού. Η υπερβολική ανάπτυξη μπορεί να οδηγήσει σε πτώση για αυτό η ύπαρξη ορίων ανάπτυξης σε μια περιοχή είναι αναγκαία.

Μια σοβαρή αδυναμία του μοντέλου του Miossec την οποία είδε και προσπάθησε να διορθώσει στο δικό του μοντέλο ο Orpermann, ήταν ότι ο τουρισμός δεν μπορεί να αναπτυχθεί σε ένα κενό χώρο, καθώς για την ανάπτυξή του, αναγκαία είναι η ύπαρξη κοινωνικο-οικονομικής δομής καθώς και ενός υποτυπώδους συγκοινωνιακού δικτύου.

Έτσι για τον Orpermann στο δικό του μοντέλο, η τουριστική ανάπτυξη διαμορφώνεται άμεσα σε ένα κοινωνικό-οικονομικό περιβάλλον όπου αρχικά ο τουρισμός αναπτύσσεται στη πρωτεύουσα και τα μεγάλα αστικά κέντρα που βρίσκονται κοντά στα συγκοινωνιακά δίκτυα, ενώ αργότερα, εξαπλώνονται και σε άλλες περιοχές. Υιοθετείται δηλαδή η θέση ότι η ανάπτυξη μιας χώρας ξεκινάει από το κέντρο και διαχέεται προς τη περιφέρεια. Έχουμε δηλαδή πόλους ανάπτυξης οι οποίοι έχουν την ιδιότητα να διαχέουν την ανάπτυξη στις περιοχές που έχουν δημιουργήσει δίκτυα σύνδεσης και επικοινωνίας.

Ο Oppermann αναφέρθηκε σε τέσσερις διαφορετικούς χώρους: τον μη τουριστικό, τον μη θεσμοθετημένο, το θεσμοθετημένο και ένα χώρο που τα όρια ανάμεσα στο μη θεσμοθετημένο και τον θεσμοθετημένο δεν είναι ευδιάκριτα.

Δυστυχώς όμως τα αποτελέσματα της διαδικασίας της διάδοσης διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή. Αρκετές φορές η διάδοση της ανάπτυξης μέσω του τουρισμού σε μερικές περιοχές δεν έχει φέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα αφού δεν είναι λίγες οι φορές που δημιουργούνται περιφερειακές ανισότητες καθώς και άνιση κατανομή του πλούτου μεταξύ των διαφόρων κοινωνιών-οικονομικών τάξεων λόγω της συνεχούς προσπάθειας ανάπτυξης του αστικού κέντρου της περιοχής, οπότε όσοι κατοικούν σε αυτό είναι πιο προνομιούχοι από αυτούς που ζουν στη περιφέρεια. Έχοντας εντοπίσει την παραπάνω αδυναμία στο μοντέλο του Oppermann, ο Weaver παρουσίασε ένα αποικιοκρατικό τουριστικό μοντέλο κατά το οποίο η διάδοση της ανάπτυξης μέσω του τουρισμού δεν εμφανίζεται ταυτόχρονα σε όλες τις περιοχές μιας χώρας.

Υποστήριξε ότι ο τουρισμός αναπτύσσεται σε τρία στάδια, το στάδιο προς την ανάπτυξη του τουρισμού, το στάδιο της μετάβασης και το στάδιο της τουριστικής κυριαρχίας. Διαπίστωσε ότι ο τουρισμός στα αναπτυσσόμενα κράτη δεν διανέμεται εξίσου σε όλες τις περιοχές της περιφέρειας και έτσι η περιφέρεια είτε δεν καταφέρνει να αναπτυχθεί είτε υπόαναπτύσσεται.

Την παραπάνω τοποθέτηση του Weaver έρχονται να εξηγήσουν οι Friedman και Potter, ότι κατά πάγια πρακτική ο πυρήνας εξουσιάζει την περιφέρεια στις οικονομικές πολιτικές και καινοτόμες λειτουργίες και έτσι πρώτα επιτυγχάνεται η ανάπτυξη του πυρήνα. Επιπλέον η περιφέρεια δεν είναι μια ομοιογενής οντότητα και έτσι ορισμένες από τις περιοχές της διαφέρουν ως προς τις υπάρχουσες προϋποθέσεις που έχουν για ανάπτυξη.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι στις ορεινές περιοχές η δυσκολία ανάπτυξης του τουρισμού είναι μεγάλη, μια και η εξάρτηση της ορεινής περιοχής από την πρωτεύουσα είναι μεγάλη, ιδιαίτερα σε δύσκολες καιρικές συνθήκες όπου πολλές περιοχές απομονώνονται. Η όλη λύση βρίσκεται στη καλή συνεργασία μεταξύ των ορεινών περιοχών και της πρωτεύουσας, η οποία μπορεί σαν πόλος ανάπτυξης να διαχέει στις ορεινές περιοχές ανάπτυξη μέσω του τουρισμού.

Κεφάλαιο 2 : «Αειφορία και ανάπτυξη»

Η γενική έννοια για την Αειφορική Ανάπτυξη περιγράφηκε ιδιαίτερα στην έκθεση "Το Κοινό μας Μέλλον" (ευρέως γνωστό ως Η Έκθεση Brundtland) που εκδόθηκε το 1987.

Η αειφορία ορίστηκε ως:

"Η κάλυψη των αναγκών του παρόντος χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες" (WCED, 1987).

Αυτό σημαίνει πως η Αειφορική Ανάπτυξη αφήνει επάρκεια πόρων για μια ποιότητα ζωής στις μελλοντικές γενεές. Ο μακροπρόθεσμος σχεδιασμός και η συμμετοχή όλων των ατόμων στην ανάπτυξη, θεωρούνται ουσιώδη ζητήματα.

Άμεσο αποτέλεσμα της Έκθεσης Brundtland αποτέλεσε η σύγκληση από τη Γ.Σ. του ΟΗΕ της Παγκόσμιας Διάσκεψης για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, που πραγματοποιήθηκε στο Ρίο το 1992 και οριοθέτησε ένα νέο επίπεδο προβληματισμού και δράσης για την παγκόσμια κοινότητα. Από τα σημαντικότερα επιτεύγματα της Διάσκεψης ήταν η υιοθέτηση της Agenda 21, ενός παγκόσμιου προγράμματος δράσης για την ενεργοποίηση των τοπικών κοινοτήτων στην κατεύθυνση της Αειφόρου Ανάπτυξης, η διακήρυξη του Ρίο που συμπύκνωσε σε ένα σύνολο οικουμενικών αρχών τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των χωρών, καθώς και η δρομολόγηση μιας σειράς διεθνών συμφωνιών και δεσμευτικών συμβάσεων για την αντιστροφή της πορείας κατάρρευσης του φυσικού περιβάλλοντος.

Το περιβάλλον, αναδεικνύεται πλέον ως αυταξία, ως προϋπόθεση για την επιβίωση των ανθρώπινων κοινωνιών, αλλά και η κρίσιμη παράμετρος για την ανάπτυξη, ενώ εντοπίζεται η αλληλεξάρτηση μεταξύ περιβαλλοντικής υποβάθμισης, κοινωνικής ευημερίας και οικονομικής αποδοτικότητας. Η τεκμηρίωση αυτών των σχέσεων αλληλεξάρτησης περνάει μέσα από την αναγνώριση των αιτίων και συνεπειών που χαρακτηρίζουν μια σειρά

φαινομένων περιβαλλοντικής υποβάθμισης και που συνιστούν ορατές απειλές για την ίδια την επιβίωση στον πλανήτη. Ειδικότερα διαπιστώνεται:

- Ο διαφαινόμενος κίνδυνος για μια κλιματική μεταβολή που θα δημιουργήσει αλυσιδωτές, απρόβλεπτες και σίγουρα καταστροφικές επιπτώσεις στην ισορροπία των οικοσυστημάτων και στην επιβίωση μεγάλων πληθυσμιακών ομάδων.
- Η εξελισσόμενη διαδικασία ερημοποίησης σε πολλές περιοχές της γης που απειλεί την ικανότητα του εδαφικού συστήματος να υποστηρίζει τη φυτική παραγωγή και τις άλλες μορφές ζωής.
- Οι όλο και πιο εμφανείς επιπτώσεις για τη δημόσια υγεία που προκαλούνται από τα αυξανόμενα επίπεδα ρύπανσης της ατμόσφαιρας και των υδροφορέων, αλλά και από τα προωθούμενα νέα διατροφικά πρότυπα.
- Η αυξανόμενη στενότητα πολλών εξαντλήσιμων φυσικών πόρων, η υπερεκμετάλλευση και υπονόμηση της αναπαραγωγικής ικανότητας πολλών ανανεώσιμων πόρων, και ιδιαίτερα η εντεινόμενη σπανιότητα των υδατικών πόρων.

Στη δεκαετία που μεσολάβησε από τη Διάσκεψη του Ρίο, η πρόοδος που σημειώθηκε για την ουσιαστική αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών αυτών προβλημάτων ήταν μάλλον πενιχρή. Η κυριαρχία της οικονομικής συνιστώσας της ανάπτυξης γίνεται ακόμη περισσότερο εμφανής, ενισχυμένη από τη διαδικασία παγκοσμιοποίησης, η οποία όμως δεν κατορθώνει να συμπεριλάβει τις περισσότερες από τις αναπτυσσόμενες χώρες, οδηγώντας στη διεύρυνση του χάσματος που τις χωρίζει από τον υπόλοιπο κόσμο. Παράλληλα, η περιβαλλοντική μέριμνα τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο παραμένει ακόμη περιορισμένη και αναποτελεσματική:

- Σε διεθνές επίπεδο, οι υφιστάμενοι θεσμοί και μηχανισμοί παγκόσμιας περιβαλλοντικής διακυβέρνησης δεν κατορθώνουν να οδηγήσουν στις απαραίτητες συναινέσεις και να διασφαλίσουν τον αναγκαίο συντονισμό δράσης.
- Σε εθνικό επίπεδο, οι περισσότερες χώρες δεν έχουν ακόμη αναδείξει την περιβαλλοντική παράμετρο ως ισότιμη συνιστώσα της αναπτυξιακής διαδικασίας ενώ δεν σημειώνεται η αναγκαία

ενεργοποίηση για την υπέρβαση των πολλαπλών αντιδράσεων και αδρανειών. Πρέπει δε να σημειωθεί ότι για κάθε αναπτυξιακό έργο είναι απαραίτητη η υποβολή ΜΠΕ.

Παρά τις σημαντικές αυτές καθυστερήσεις, η δεκαετία που πέρασε δημιούργησε τις προϋποθέσεις για μια σταδιακή μεταβολή των όρων και κατευθύνσεων της αναπτυξιακής διαδικασίας. Μια πληθώρα διεθνών συμβάσεων (άνω των 300) για την αντιμετώπιση σοβαρών περιβαλλοντικών προβλημάτων έχουν ήδη δρομολογηθεί. Σημαντική πρόοδος σημειώνεται στην ανάπτυξη μηχανισμών καταγραφής και παρακολούθησης των περιβαλλοντικών παραμέτρων. Η ευαισθητοποίηση των πολιτών σε περιβαλλοντικά ζητήματα αυξάνεται, συνδέοντας την αντιμετώπισή τους με ένα ριζικά διαφορετικό μοντέλο παγκόσμιων ισορροπιών και εθνικών προτεραιοτήτων.

Η ίδια ή έννοια της Αειφόρου Ανάπτυξης έχει πια καθιερωθεί στο επιστημονικό αλλά και στο καθημερινό λεξιλόγιο, ενώ κατακτά μια περίοπτη θέση και στην πολιτική ατζέντα, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο. Το ζητούμενο σήμερα είναι η μετουσίωσή της σε ένα λειτουργικό σύνολο στόχων και μέτρων πολιτικής.

Παρακάτω δίνονται κάποια προγράμματα και ψηφίσματα της Ε.Ε. που είχαν ως στόχο την Αειφορία:

- Ψήφισμα της Συμβουλευτικής Επιτροπής ΕΚΑΧ σχετικά με την κοινοτική πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος (1984).
- 4ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ. Ψήφισμα του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών, που συνήλθαν στα πλαίσια του Συμβουλίου της 19ης Οκτωβρίου 1987, σχετικά με τη συνέχιση και την υλοποίηση πολιτικής και προγράμματος δράσης των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στον τομέα του περιβάλλοντος. (1987 – 1992)
- 5ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.

Ψήφισμα του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών, συνεληθόντων

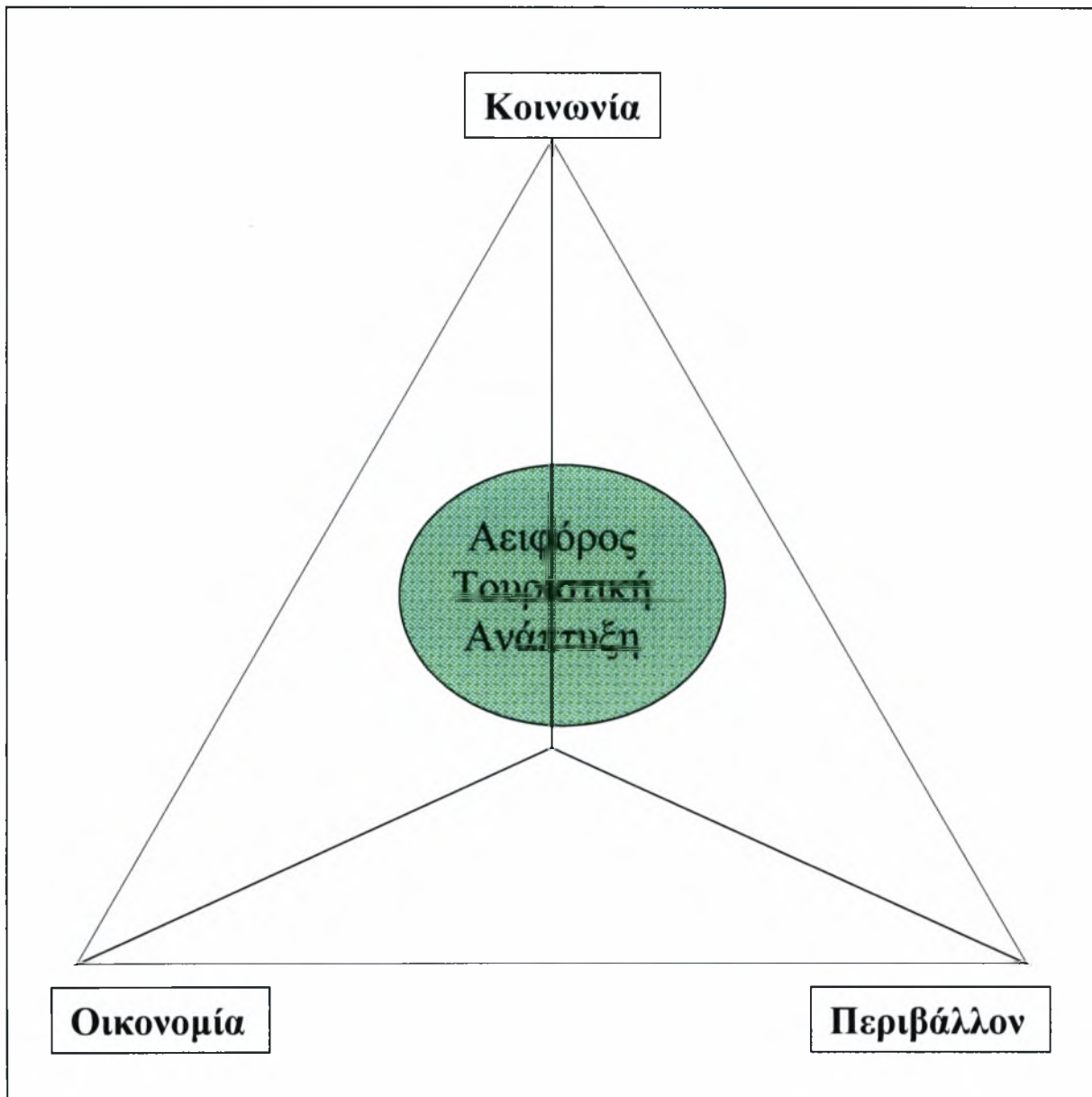
στα πλαίσια του Συμβουλίου της 1ης Φεβρουαρίου 1993 σχετικά με ένα κοινοτικό πρόγραμμα πολιτικής δράσης για το περιβάλλον και τη σταθερή ανάπτυξη - Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη. 1993

- Απόφαση αριθ. 2179/98/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Σεπτεμβρίου 1998 περί αναθεωρήσεως του προγράμματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη "Στόχος η Αειφορία". 1998
- Ψήφισμα για την ανακοίνωση της Επιτροπής "Αειφόρος αστική ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Πλαίσιο Δράσης" 1999
- Γνωμοδότηση της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής σχετικά με την "Αειφόρο αστική ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Πλαίσιο Δράσης". 1999
- Ανακοίνωση της Επιτροπής "Το περιβάλλον της Ευρώπης: ποιες οι μελλοντικές κατευθύνσεις; Σφαιρική αξιολόγηση του προγράμματος της Ευρωπαϊκής κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη "Στόχος η αειφορία" 1999

Φανερή είναι λοιπόν η προσπάθεια της Ε.Ε. προς τον δρόμο της αειφορίας από τα διάφορα προγράμματα που χρηματοδοτεί για την προστασία του περιβάλλοντος και την ανάπτυξη. Επιπλέον, από τα ΚΠΣ παρατηρούμε ότι από το Α' ΚΠΣ μέχρι το Γ' ΚΠΣ η χρηματοδότηση για την ανάπτυξη της αειφορίας σε διάφορους τομείς της οικονομίας έχει αυξηθεί κατά πολύ.

2.1..Σύνδεση αειφορίας με την τουριστική ανάπτυξη σε ορεινές περιοχές.

Σχήμα:Αειφόρος Τουριστική Ανάπτυξη:

πηγή : Fennell,2000

Στην έννοια του Αειφορικού Τουρισμού περιλαμβάνεται και η κοινωνική ευθύνη, δηλαδή, μια σημαντική δέσμευση απέναντι στη φύση και τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας σε οποιαδήποτε τουριστική επέμβαση ή ανάπτυξη. Ο αειφορικός τουρισμός ορίζεται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (WTO), το Συμβούλιο Τουρισμού (WTTC) και το Συμβούλιο Γης ως:

"Η Ανάπτυξη Αειφορικού Τουρισμού που ικανοποιεί τις ανάγκες των τωρινών τουριστών και των περιοχών που τους φιλοξενούν και παράλληλα προστατεύει και ενισχύει τις ευκαιρίες για το μέλλον. Θεωρείται ότι η ανάπτυξη αυτή οδηγεί στη διαχείριση όλων των πόρων με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι δυνατό να εκπληρώνονται οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες, ενώ παράλληλα να διατηρείται η πολιτιστική ακεραιότητα, οι ουσιώδεις οικολογικές διαδικασίες, η βιολογική ποικιλότητα και τα συστήματα υποστήριξης της ζωής. Τα προϊόντα αειφορικού τουρισμού είναι προϊόντα που λειτουργούν σε αρμονία με το τοπικό περιβάλλον, την κοινωνία και τους πολιτισμούς, έτσι ώστε αυτά να καρπώνονται όλα τα οφέλη και να μην αποτελούν θύματα τουριστικής ανάπτυξης".

Οι όροι Υπεύθυνος Τουρισμός, Ήπιος Τουρισμός, Τουρισμός Ελάχιστων Επιπτώσεων και Εναλλακτικός Τουρισμός, έχουν μια παρόμοια σημασία με αυτή του Αειφορικού Τουρισμού. Έτσι, για τους στόχους της συγκεκριμένης ενότητας περιλαμβάνονται στον όρο Αειφορικός Τουρισμός.

Μερικοί παράγοντες μπορούν να θεωρηθούν ως "οδηγοί", που ωθούν την τουριστική βιομηχανία προς μια προσέγγιση αειφορικής ανάπτυξης.

Αυτοί είναι:

- Σταδιακή αύξηση της πίεσης για ρυθμίσεις.
- Αύξηση της ευαισθητοποίησης για την εξοικονόμηση κόστους που προέρχεται από την κατανάλωση ευαίσθητων πόρων.
- Οι επαγγελματίες του τουριστικού τομέα και οι πράκτορες αναγνωρίζουν ότι η περιβαλλοντική ποιότητα είναι ουσιώδης για ένα ανταγωνιστικό προϊόν.
- Η αντίληψη κυβερνήσεων και πρακτόρων ότι η τουριστική ανάπτυξη μπορεί να ασκήσει αρνητική επίδραση στο περιβάλλον.
- Η αύξηση της ευαισθητοποίησης των κοινωνιών σχετικά με τη δυνατότητά τους να επηρεάζουν την τουριστική πολιτική.

2.2. Παραδείγματα περιοχών με αιεφόρο τουριστική ανάπτυξη.

1^ο) Αειφόρος Τουρισμός και τα πράσινα χωριά της Αυστρίας

Η Αυστρία έχοντας κατανοήσει τη σημασία της εναρμόνισης της ανάπτυξης με το φυσικό περιβάλλον και κυρίως του φυσικού τοπίου με τον τουρισμό, ανέπτυξε πολιτικές αιεφόρου τουρισμού έτσι ώστε :

1. Να υπάρχει εξισορρόπηση της καμπύλης ζήτησης ώστε να αποφευχθεί η εποχικότητα
2. Να μην υπάρχουν συγκρούσεις χρήσεων γης και να διατηρηθεί το φυσικό τοπίο
3. Να είναι συγκεκριμένος ο χώρος που θα αφορά τουριστικές χρήσεις
4. Να υπάρχει προστασία και διατήρηση των φυσικών τόπων
5. Να δημιουργηθεί περιβαλλοντική συνείδηση στους κατοίκους και στους τουρίστες
6. Να υπάρξει συνεργασία μεταξύ διαφόρων κλάδων της οικονομίας, ειδικότερα με την γεωργία και την δασοκομία
7. Να υπάρξει επαγγελματισμός στον τουριστικό χώρο

Ένα από τα σημαντικότερα προγράμματα που αναπτύχθηκαν στην Αυστρία ήταν το project για τα Πράσινα χωριά, που σχεδιάστηκε προκειμένου να επιτρέψει στις κοινότητες να ικανοποιήσουν τις αυξανόμενες απαιτήσεις του τουρισμού κατά τρόπο βιώσιμο. Οι κωμοπόλεις έλαβαν κίνητρα. Με αυτά προσπάθησαν να:

- χρησιμοποιήσουν ηλιακή ενέργεια για την θέρμανσή τους,
- να περιορίσουν το ύψος των κτηρίων στους τρεις ορόφους,
- να δημιουργήσουν χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων τουλάχιστον 80 μέτρα μακριά από τα κτήρια, ώστε να μειωθεί ο θόρυβος και τα καυσαέρια,
- να κρατήσουν τις εθνικές οδικές αρτηρίες σε απόσταση τριών χιλιομέτρων τουλάχιστον από τα πράσινα χωριά,
- να απαγορεύσουν την κυκλοφορία των τροχοφόρων μέσα στα χωριά,
- να ορίσουν μονοπάτια για ποδήλατα,
- να περιορίσουν την ανέγερση κτιρίων μόνο μέσα στα όρια της πόλης,

- να σταματήσουν την λογική της μονοκαλλιέργειας στα αγροκτήματα δίπλα στα Πράσινα Χωριά,
- να δώσουν κίνητρα στους επαγγελματίες χειροτέχνες,
- να χτίσουν ξενοδοχεία με υλικά της περιοχής,
- να επιμείνουν ώστε οι αγρότες να πωλούν τα προϊόντα τους στον τόπο τους και
- να χρησιμοποιούν φυσικά λιπάσματα και φάρμακα.
- Μια τέτοια φιλοσοφία θεώρησε ότι θα ωφελήσει τόσο τις ντόπιες κοινότητες όσο και την τουριστική βιομηχανία.(
<http://www.netcoast.nl/coastlearn/website/gr/tourism-gr/index.html>)

2) Πρόταση αιεφόρου Τουριστικής Ανάπτυξης στην Αρκαδία

Η όποια μορφή ανάπτυξης για την ορεινή Αρκαδία συνοψίζεται στην έννοια της αιεφορίας και οι όποιες προσπάθειες πρέπει να εστιάζουν : στις ποσοτικές ελλείψεις στην τουριστική προσφορά, στον εμπλουτισμό του παρεχόμενου προϊόντος, στις ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε έργα υποδομής και ανωδομής με απόλυτο σεβασμό στο περιβάλλον, στη διασύνδεση και συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων αλλά κυρίως στη συντονισμένη ανάδειξη και προβολή των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της περιοχής.

Ως ενδεικτικές προτάσεις που κινούνται πάνω ακριβώς σε αυτό το θεωρητικό υπόβαθρο αναφέρουμε :

- Τη βελτίωση του οδικού δικτύου της ορεινής Αρκαδίας με στόχο την εύκολη πρόσβαση των τουριστών-επισκεπτών. Η φυσική διαμόρφωση της περιοχής, η απομόνωση λόγω των ορεινών όγκων αλλά κυρίως η έλλειψη κρατικής μέριμνας για υποδομές, αποτελούν τον κύριο λόγο του κοινωνικού αποκλεισμού πολλών ορεινών περιοχών του Νομού και συνεπώς της έλλειψης τουριστικής ανάπτυξης.
- Την ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, (η καλύτερη διαχείριση πηγών και υδροφόρων ρεμάτων συνεχούς ροής, καθότι η απώλεια υδάτινου πλούτου είναι σημαντική, η δημιουργία και αντικατάσταση όπου αυτό είναι απαραίτητο δικτύου ύδρευσης, η

μείωση της επιβάρυνσης του εδάφους από χημικά λιπάσματα και στερεά και υγρά λύματα, η δημιουργία σταθμών βιολογικού καθαρισμού, αποχετευτικών δικτύων και δικτύων συλλογής όμβριων υδάτων η ακόμη και κατασκευή δικτύων και ομαδοποίηση των γειτνιαζόντων δημοτικών διαμερισμάτων, ώστε να οδηγούνται τα υγρά λύματα σε κοινούς σταθμούς βιολογικού καθαρισμού – πρόταση μέσω Δ' Κ.Π.Σ.).

- Την υιοθέτηση ενός Ειδικού Σχεδίου Διαχείρισης και Αειφορικής Τουριστικής Ανάπτυξης, μέσω της εκπόνησης προγράμματος που να συνδυάζει την τουριστική ανάπτυξη και την περιβαλλοντική διαχείριση με ιδιαίτερη έμφαση στις ακόλουθες παραμέτρους: α) την εφαρμογή σχεδίου με αυστηρούς περιβαλλοντικούς όρους για την διατήρηση της βιοποικιλότητας της ορεινής Αρκαδίας (χαρακτηρισμός περιοχών ιδιαίτερης σημασίας, καταφυγίων θηραμάτων, λήψη μέτρων κατά παράνομων ενεργειών – λαθροϋλοτομία, λαθροθηρία, μόλυνση του περιβάλλοντος, αυθαίρετων κατασκευών κ.λ.π. - παραγωγή, διάδοση και αξιοποίηση γνώσεων και εμπειριών σε τοπικό επίπεδο σε θέματα οικολογικού χαρακτήρα, ειδών χλωρίδας και πανίδας, διαμόρφωση συνθηκών για την άσκηση συμβατών με τους σκοπούς της αειφόρου ανάπτυξης οικονομικών δραστηριοτήτων), β) την εφαρμογή προγράμματος αειφορικής τουριστικής ανάπτυξης σύμφωνα με το οποίο η προστασία του περιβάλλοντος θα αποτελεί καθοριστικό παράγοντα ενώ ταυτόχρονα θα ενθαρρύνεται η ανάπτυξη λιγοστών ήπιων δραστηριοτήτων, γ) η ανάπτυξη της περιοχής βασισμένη στην ιδανική φέρουσα ικανότητα(*optimal carrying capacity*), η οποία θεωρείται λιγότερο τρωτή σε περιβαλλοντικές εντάσεις και θα καθορίσει για όλα τα επιμέρους δημοτικά διαμερίσματα της ορεινής Αρκαδίας την ικανότητα συντήρησης αριθμού ανθρώπων , πανίδας και χλωρίδας και των εκάστοτε επιπλέον επισκεπτών, με βάση την βιώσιμη απόδοση των φυσικών πόρων της (νερό, έδαφος, αέρας κ.λπ.) αλλά και την αφομοιωτική ικανότητά της, διατηρώντας τα περιβαλλοντικά της πρότυπα. Στις τεχνικές μάλιστα που απαιτούνται για τον

υπολογισμό των "ορίων " της φέρουσας ικανότητας πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψη όλοι οι παράγοντες που επηρεάζουν την περιοχή, οι πόροι της αλλά και οι ειδικοί πίνακες πολλαπλών επιπτώσεων, που οφείλεται να καταρτίζονται πριν την εφαρμογή ενός τέτοιου προγράμματος.

- Την προώθηση ειδικών και εναλλακτικών μορφών ήπιας τουριστικής ανάπτυξης ως η πιο ενδεδειγμένη για την ορεινή Αρκαδία, η οποία διαθέτει πλούσιους περιβαλλοντικούς πόρους, γύρω από δύο κυρίως θεματικούς άξονες : α) φυσική ζωή, περιβάλλον, ορεινός χώρος, εκπαίδευση και αναψυχή αναπτύσσοντας αντίστοιχα ένα πλέγμα ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού υγείας, χειμερινού, περιηγητικού, εκπαιδευτικού και συνεδριακού και β) πολιτισμός, θρησκεία, περιβάλλον, φυσιολατρία παρατήρηση και μελέτη χλωρίδας και πανίδας αναπτύσσοντας ένα πλέγμα ειδικών μορφών ορειβατικού, θρησκευτικού, πολιτιστικού τουρισμού , αγροτουρισμού και οικοτουρισμού.

Η προώθηση αυτών των μορφών συνεπάγεται προτάσεις για έργα και άμεση υλοποίησή τους που θα ενισχύσουν το προσφερόμενο τουριστικό προϊόν και θα συνεισφέρουν στην αναβάθμιση του περιβάλλοντος (διαμόρφωση δικτύου μονοπατιών με ειδικές σημάνσεις, δημιουργία νέων εγκαταστάσεων αναψυχής-διαμονής και συντήρηση παλαιών, δημιουργία χώρων παρατήρησης πανίδας, κατασκευή και λειτουργία κέντρων πληροφόρησης, infokiosks και Χαρτών πληροφόρησης σε διάφορα σημεία εισόδου της ορεινής Αρκαδίας κ.λπ)

- Την εκπαίδευση , επιμόρφωση και επαγγελματική κατάρτιση του τοπικού πληθυσμού με ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα, σεμινάρια, ημερίδες. Στο παραπάνω πλαίσιο εντάσσεται η ίδρυση Κ.Ε.Κ. για σεμινάρια ενδυνάμωσης της τουριστικής συνείδησης και ανάπτυξης δεξιοτήτων του ντόπιου πληθυσμού σε επαγγέλματα συναφή με τον εναλλακτικό τουρισμό.

- Η προσέλκυση επενδυτών (ντόπιων κατά προτίμηση ενισχύοντας την τοπικότητα) για δημιουργία ειδικών εγκαταστάσεων προκειμένου να υποστηρίξουν ειδικές μορφές τουρισμού (αθλητικό κ,λπ.). Προς αυτή την κατεύθυνση οι Δήμοι θα μπορούσαν να μελετήσουν την πλειοδότηση η υπενοικίαση ελεύθερων χώρων για τέτοιου είδους δραστηριότητες, πέραν των προγραμμάτων χρηματοδότησης για την περιοχή. Με τέτοιες προϋποθέσεις η Αειφόρος τουριστική ανάπτυξη θα καλύπτει τις ανάγκες των τόπων υποδοχής, των τωρινών επισκεπτών, ενώ παράλληλα θα προστατεύει και θα αυξάνει τις ευκαιρίες για το μέλλον της Αρκαδίας. (<http://www.netcoast.nl/coastlearn/website/gr/tourism-gr/index.html>)

3) Παράδειγμα Βάμου Κρήτης

Η Βάμος Α.Ε συστάθηκε με σκοπό να αναδείξει μέσα από τις δραστηριότητές της, την εικόνα μιας Κρήτης ξεχασμένης, διαφορετικής από αυτήν που αποτυπώνει ο σημερινός επισκέπτης στα πολυσύχναστα τουριστικά θέρετρα, την εικόνα της πραγματικής Κρήτης, χωρίς να παραμελούνται οι απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής, μέσα από λαογραφικά και αρχιτεκτονικά στοιχεία. Ως αρχή της έχει τη διατήρηση της Παράδοσης και την ανάπτυξη του Αποκόρωνα με έμφαση στο Δήμο Βάμου, με σεβασμό στον άνθρωπο και το περιβάλλον. Δημιούργησε έτσι χώρους και δραστηριότητες για να μπορούν να συνδυαστούν οι διακοπές με τον πολιτισμό και η κουλτούρα με τη ψυχαγωγία.

Οι δραστηριότητες της κινούνται στους εξής άξονες: Στην αναστήλωση παλιών κτισμάτων για τη δημιουργία υψηλού επιπέδου ξενώνων, παράλληλα με τις μονάδες στήριξης του. Στην παραγωγή, προώθηση και ανάδειξη παραδοσιακών και οικολογικών προϊόντων της Κρήτης και στην παροχή δυνατοτήτων στον επισκέπτη να παρακολουθήσει προγράμματα που θα τον κάνουν να γνωρίσει τη φύση, την ιστορία, τις διατροφικές συνήθειες και τον πολιτισμό της περιοχής. Επιπλέον

2.3. Πολιτικές Αειφόρου Τουριστικής Ανάπτυξης

- **Γενικά**

Από τα μέσα του '90, η αειφορική ανάπτυξη του τουρισμού θεωρείται θέμα προτεραιότητας για θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο πλαίσιο Ανακοίνωσης με τίτλο "Συνεργασία μεταξύ μας για το μέλλον του Ευρωπαϊκού τουρισμού", η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε την περαιτέρω "προώθηση της αειφορικής ανάπτυξης των τουριστικών δραστηριοτήτων στην Ευρώπη μέσα από τον καθορισμό και την εφαρμογή της Ατζέντα 21". Αυτό το ζήτημα υποστηρίχθηκε σθεναρά και από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Η πρόσφατη Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο "Βασικοί προσανατολισμοί για την αειφορία του Ευρωπαϊκού τουρισμού" προτείνει περισσότερα μέτρα για την ενδυνάμωση της συνεισφοράς της Ένωσης στην αειφορία του Ευρωπαϊκού τουρισμού. Επιπλέον, ο αειφορικός τουρισμός μπορεί να ωφεληθεί ιδιαίτερα από τις προσεγγίσεις και τα όργανα που περιγράφηκαν στην Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής πάνω σε θέματα περιβαλλοντικής ολοκλήρωσης με την οικονομική πολιτική. Παράδειγμα αποτελεί η Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για τη Βιοποικιλότητα που περιλαμβάνει οδηγίες σχετικές με το θέμα της ανάπτυξης αειφορικού τουρισμού μέσα στις προστατευόμενες περιοχές και με χαμηλό αντίκτυπο στις προστατευόμενες περιοχές του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000. Τέλος, η Λευκή Βιβλος σχετικά με την "Ευρωπαϊκή πολιτική μεταφορών για το 2010: καιρός για αποφάσεις" και οι πολιτικές της ΕΕ για τη διαχείριση του νερού και των αποβλήτων που επηρεάζουν άμεσα τον τομέα του τουρισμού, μπορούν να βοηθήσουν στην προώθηση της αειφορίας του τουρισμού.

Η Αειφορική Ανάπτυξη αποτελεί πλέον μια αναγνωρισμένη έννοια για την ανάπτυξη πολιτικής. Διεθνή Πρακτορεία και Οργανισμοί, όπως το Συμβούλιο Παγκόσμιου Τουρισμού και Ταξιδιών (WWTC) και η Διεθνής Ομοσπονδία Τουριστικών Πρακτόρων (IFTO), έχουν επιχειρήσει να προβάλουν θέματα τουρισμού-περιβάλλοντος. Το 1993, Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO) δημοσίευσε έναν Οδηγό Αειφορικής Ανάπτυξης για τοπικούς

σχεδιαστές. Το Πρόγραμμα Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών (UNEP), σε συνεργασία με την Περιβαλλοντική Πρωτοβουλία Διεθνών Ξενοδοχείων έχει παραγάγει κατευθυντήριους άξονες για τη βελτίωση της περιβαλλοντικής απόδοσης και λειτουργίας των ξενοδοχειακών μονάδων (Ο Πράσινος Ξενοδόχος, Η πράσινη Επιχείρηση Δημιουργεί Αίσθηση, Περιβαλλοντική Διαχείριση για τα Ξενοδοχεία). Η Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα και η Ατζέντα 21 υποστηρίζουν κινήσεις προς την αειφορική ανάπτυξη του τουρισμού.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει δημοσιεύσει το Πράσινο Βιβλίο (ή Πράσινη Βίβλο) σχετικά με το Ρόλο της Ένωσης στο πεδίο του Τουρισμού. Κατά το χρονικό διάστημα 1995-1996, ιδρύθηκε το ECONETT, ένα δίκτυο για τον τουρισμό και το περιβάλλον. Σημαντικές πρωτοβουλίες υπέρ του αειφόρου τουρισμού ανέλαβε, επίσης, και το Συμβούλιο της Ευρώπης. Η συνεργασία του τομέα τουρισμού της ΕΕ με τις κυβερνήσεις ή τις ιδιωτικές επιχειρήσεις ήταν ανάγκη να περιλαμβάνει εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων για κάθε σχεδιασμένη δράση. Εντός του πλαισίου αυτού, ο ιδιωτικός τομέας ανέλαβε πρωτοβουλίες για τη μείωση των επιπτώσεων του τουρισμού στο περιβάλλον, π.χ. ξενοδοχεία, αεροπορικές εταιρείες και λοιποί, που εφαρμόζουν αυστηρά μέτρα για την προώθηση της αειφορικής κατανάλωσης των φυσικών πόρων και την ελαχιστοποίηση της παραγωγής αποβλήτων

- **Πολιτικές της Ε.Ε και νομικές πράξεις που στηρίζουν τον αειφορικό τουρισμό**

Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000

Η Ευρωπαϊκή Οδηγία 92/43/ΕΟΚ για τη Διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας προβλέπει τη δημιουργία ενός κοινοτικού Δικτύου Ειδικών Περιοχών Διατήρησης και Ζωνών Ειδικής Προστασίας (Natura 2000). Αυτό το δίκτυο αποτελεί το βασικό μέσο για την επίτευξη της αρχής της περιβαλλοντικής ολοκλήρωσης και συνεπώς της αειφορικής ανάπτυξης.

Οδηγία-Πλαίσιο για τα Νερά (2000/60/ΕΕ)

Η νέα αυτή οδηγία επεκτείνει τα αντικείμενα προστασίας των υδάτων σε όλους τους τύπους των υδάτων (επιφανειακά, μεταβατικά, υπόγεια, παράκτια) και θέτει σαφείς στόχους σύμφωνα με τους οποίους θα πρέπει να επιτευχθεί μια "καλή κατάσταση" για όλα τα Ευρωπαϊκά ύδατα έως το 2015. Έτσι, η χρήση των υδάτινων πόρων θα είναι αειφορική σε όλη την ευρωπαϊκή επικράτεια.

Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση (ΣΠΕ)

Η Οδηγία για τη ΣΠΕ αποσκοπεί στο να διασφαλίσει ότι οι περιβαλλοντικές συνέπειες συγκεκριμένων σχεδίων και προγραμμάτων περιφερειακού και τοπικού επιπέδου αναγνωρίζονται και αξιολογούνται κατά τη διάρκεια της ετοιμασίας τους και πριν από την υιοθέτησή τους (Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση - ΣΠΕ).

Διεθνείς Συμβάσεις

Εκτός από τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες και την εθνική νομοθεσία, τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν υπογράψει Διεθνείς Συμβάσεις με σκοπό τη διατήρηση της πλούσιας ποικιλότητας της φύσης την αποτροπή της ερημοποίησης και τον περιορισμό των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής: Η Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα, η σύμβαση για την αποτροπή της απερίημωσης και το Πρωτόκολλο του Κιότο.

Βασικός προσανατολισμός για την αειφορία του Ευρωπαϊκού Τουρισμού

Το έγγραφο αυτό, που δημοσιεύτηκε το Νοέμβριο του 2003, δίνει έμφαση στην ανάγκη διασφάλισης της συνοχής των ποικίλων Κοινοτικών πολιτικών, μέτρων που επηρεάζουν την αειφορία του τουρισμού και την ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας (Βασικός προσανατολισμός για την αειφορία του Ευρωπαϊκού Τουρισμού).

Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου (EMAS)

Ο EMAS είναι ένα κοινοτικό σύστημα για επιχειρήσεις και οργανισμούς που επιθυμούν να βελτιώσουν τα λειτουργικά μέτρα που λαμβάνουν για περιβαλλοντική προστασία σε μια διαρκή βάση και πέρα από τις πρακτικές που επιτάσσει η νομοθεσία. Αντιπροσωπεύει μια σχετικά καινούρια προσέγγιση στην προστασία του περιβάλλοντος, μέσω της χρήσης των μηχανισμών της αγοράς. Ο στόχος του EMAS είναι να προάγει τη συνεχή βελτίωση των επιδόσεων σε θέματα περιβάλλοντος. Επιπλέον το EMAS επιτρέπει σε οργανισμούς να αναλάβουν, σε εθελοντική βάση, τη δέσμευση να αξιολογήσουν και να βελτιώσουν τις επιδόσεις τους σε θέματα περιβάλλοντος. Το EMAS είναι από τις λύσεις που προωθήθηκαν από την Ε.Ε. στα πλαίσια του 5^{ου} περιβαλλοντικού προγράμματος δράσης που είχε ως στόχο την πρόκληση της «βιώσιμης» ανάπτυξης. Το EMAS ξεπερνάει το ISO 14001, που είναι το διεθνές πρότυπο για περιβαλλοντική διαχείριση στις επιχειρήσεις (Κοινοτικό Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου (EMAS)).

Κεφάλαιο 3 : «Χρήση δεικτών αιιφόρου τουριστικής ανάπτυξης»

3.1 Έννοια και χρησιμότητα ενός δείκτη.

Δείκτης είναι ένα μέτρο που μπορεί να μας βοηθήσει να καταλάβουμε που βρισκόμαστε, που πηγαίνουμε και πόσο μακριά είμαστε από το στόχο μας. Η ιστορία των δεικτών ξεκινά με τη δημιουργία δεικτών μέτρησης οικονομικών μεγεθών και ανάπτυξης της οικονομίας, λόγω της εκβιομηχάνισης και της αύξησης της οικονομικής δραστηριότητας που ξέφευγε από τα στενά όρια μιας περιοχής. Η ανάγκη δημιουργίας δεικτών προέκυψε από την απαίτηση για σύγκριση οικονομικών μεγεθών μεταξύ περιοχών, η οποία προέκυψε από την αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας και τις επιπτώσεις της στο κοινωνικό και περιβαλλοντικό υπόβαθρο.

Ένας καλός δείκτης μας αφυπνίζει για ένα πρόβλημα πριν αυτό να γίνει πολύ σοβαρό και μας βοηθά να καταλάβουμε τι πρέπει να γίνει ώστε να διορθωθεί. Για να είναι αποτελεσματικοί οι δείκτες πρέπει να είναι σχετικοί, εύκολα αντιληπτοί, αξιόπιστοι και να βασίζονται σε διαθέσιμα δεδομένα. Σε αντίθεση με τους οικονομικούς και κοινωνικούς δείκτες οι οποίοι έχουν αναπτυχθεί και εφαρμοστεί ευρέως, οι περιβαλλοντικοί δείκτες έχουν αρχίσει να διαμορφώνονται τα τελευταία χρόνια.

Ένας δείκτης αποτελεί στην ουσία ένα μέγεθος που προέρχεται από μετρήσεις της κατάστασης ή της πίεσης στο περιβάλλον σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, του οποίου οι μεταβολές στο χρόνο δείχνουν τάσεις επάνω στο περιβάλλον της περιοχής.

Ο στόχος των δεικτών είναι να συλλέξουν χρήσιμη πληροφορία σχετικά με τις καταστάσεις και τις τάσεις ενός περιβάλλοντος χώρου.

Οι δείκτες μπορούν να παρουσιαστούν:

- Γραφικά με διαγράμματα που απεικονίζουν τη μεταβολή των επιλεγμένων δεικτών μέσα στο χρόνο
- Με χάρτες που απεικονίζουν τη χωρική κατανομή των δεικτών
- Με επιπρόσθετη επεξηγηματική πληροφορία

– Με πίνακες

Η κανονικοποίηση των δεικτών (π.χ. κατά κεφαλήν, ανά μοναδιαία περιοχή, ανά νομισματική μονάδα) μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να βελτιώσει τη συγκρισιμότητά τους.

Προκειμένου να διαπιστώσουμε τις τάσεις και να πλησιάσουμε στην επιθυμητή κατάσταση στόχο γίνεται σύγκριση της παρούσας κατάστασης με την περασμένη στην αντίστοιχη χρονική περίοδο. Καθορισμένες τιμές όπως τα επίπεδα ποιότητας και τα νόμιμα όρια θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν σε αντιπαράθεση με τα πραγματικά δεδομένα.

Στα πλεονεκτήματά τους μπορούν να αναφερθούν η αμεσότητα στην παρουσίαση και εκτίμηση διαφόρων παραμέτρων, η καθοδήγηση σε θέματα που θεωρούνται σημαντικά κι επομένως, θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη στο σχεδιασμό και την αναπτυξιακή διαδικασία και η συγκρισιμότητα των αποτελεσμάτων. Οι λειτουργίες που επιτελούν είναι διάφορες και περιλαμβάνουν την περιγραφή μιας κατάστασης, την επισήμανση προβλημάτων, την υποστήριξη λήψης αποφάσεων, την αξιολόγηση μέτρων και επιλογών . (UN, 1998; World Bank, 1997).

Οπωσδήποτε, κατά την επιλογή και χρήση δεικτών πιθανόν να προκύψουν ορισμένα προβλήματα και δυσκολίες. Τα προβλήματα προέρχονται από την έλλειψη κατάλληλων στοιχείων για τον υπολογισμό τους, τη γενίκευση δεικτών για να συμπεριλάβουν διάφορες περιπτώσεις ή για να αντιπαρέλθουν την έλλειψη στοιχείων, την υποκειμενικότητα που λίγο έως πολύ μπορεί να τους διακρίνει τόσο κατά τη διαδικασία επιλογής τους και ακόμη περισσότερο κατά την αξιολόγησή τους –λιγότερο για τους λεγόμενους *ποσοτικούς δείκτες* και περισσότερο για τους λεγόμενους *ποιοτικούς*- (Meadows, 1998).

3.2. Δείκτες αειφόρου Τουρισμού.

Οι δείκτες αποτελούν αναντίρρητα το ένα από τα εργαλεία για τη παρακολούθηση και αξιολόγηση φαινομένων όπως είναι η πρόοδος μιας περιοχής προς την αειφόρο ανάπτυξη. Έχοντας ήδη μια μακρά ιστορία στην αποτύπωση της πρόοδου κατάστασης της οικονομίας των βασικών δημογραφικών και κοινωνικών τάσεων, στη δεκαετία του '90, εξαπλώνεται η χρήση τους για τη μελέτη και κατανόηση των περισσότερο περίπλοκων

φαινομένων που συνδέονται με την κατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος. Ευρωπαϊκοί και διεθνείς οργανισμοί (Eurostat, European Environment Agency, OECD, UNEP) έχουν ήδη εντάξει στο σύνολο των δεικτών που δημοσιεύουν σε τακτική βάση μια ευρεία γκάμα διαφόρων δεικτών.

Οι εκθέσεις δεικτών, αποτελούν ήδη από τα τέλη της προηγούμενης δεκαετίας μια παγιωμένη πρακτική που ακολουθούν διάφοροι Ευρωπαϊκοί Οργανισμοί, όπως π.χ. ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, όσο και μεμονωμένα κράτη μέλη, επιδιώκοντας να διαθέτουν τα καταλληλότερα εργαλεία τόσο για την παρακολούθηση των διαφορετικών διαστάσεων, όσο και για να είναι σε θέση να σχεδιάσουν τις κατάλληλες πολιτικές. (ΕΚΠΑΑ, 2003)

Οι δείκτες αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης (sustainable tourism indicators) είναι, όπως προκύπτει και από τον ορισμό, ένα εξειδικευμένο εργαλείο με βάση το οποίο γίνεται προσπάθεια εκτίμησης των συνιστώσεων που χαρακτηρίζουν την αειφόρο τουριστική διαχείριση ή πιο σωστά την αειφόρο ανάπτυξη τουριστικών περιοχών. Απόρροια της εξάπλωσης της παραπάνω έννοιας και της ανάγκης για πρακτική εφαρμογή των αρχών που τη διέπουν, οι δείκτες αυτοί έχουν αρχίσει να αναπτύσσονται για την αξιολόγηση αναπτυξιακών επιλογών, επεμβάσεων στο περιβάλλον και επιδράσεων που ασκούνται στους οικονομικούς, περιβαλλοντικούς και κοινωνικοπολιτιστικούς τομείς.

Πρόκειται για ένα εργαλείο το οποίο στοχεύει στην αξιολόγηση τόσο της υφιστάμενης κατάστασης όσο και μελλοντικών αναπτυξιακών επιλογών και επεμβάσεων στον χώρο που δραστηριοποιείται και διαμορφώνεται το τουριστικό προϊόν.

Σε αντίθεση με παραδοσιακούς δείκτες που χρησιμοποιούνται στον τουρισμό όπως η πληρότητα, οι αφίξεις και οι διανυκτερεύσεις, οι δείκτες αυτοί έχουν ως στόχο να συμπεριλάβουν περιβαλλοντικές και κοινωνικοπολιτιστικές παραμέτρους καθώς και το πλέγμα των αλληλεπιδράσεων τους μέσα στο πλαίσιο που καθορίζουν οι αρχές και οι επιταγές της αειφόρου ανάπτυξης.

Οι δείκτες της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης υποδεικνύουν τις περιοχές στις οποίες η σύνδεση μεταξύ οικονομίας, κοινωνίας και

περιβάλλοντος είναι ασθενείς. Επιτρέπουν τον εντοπισμό των προβληματικών περιοχών και βοηθά στην επίλυση των προβλημάτων.

Οι δείκτες αειφορίας είναι διαφορετικοί από τους παραδοσιακούς δείκτες οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης. Οι παραδοσιακοί δείκτες μετρών αλλαγές σε έναν τόπο, δηλαδή μόνο κοινωνικό, ή μόνο οικονομικό, ή μόνο περιβαλλοντικό. Αντίθετα οι δείκτες αειφορίας μετρούν έναν ενιαίο δείκτη με διάσταση κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική.

Για να γίνει παρακολούθηση της διαδικασίας της αειφορικής ανάπτυξης και βελτίωση της διαδικασίας σχεδιασμού, είναι απαραίτητοι κάποιοι δείκτες οι οποίοι βοηθούν στην αξιολόγηση και το συντονισμό της αειφορικής ανάπτυξης. Έχουν αναγνωριστεί δείκτες και για τις τρεις πτυχές της ανάπτυξης αειφορικού τουρισμού -οικολογική, οικονομική και κοινωνική. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO) πρότεινε πρόσφατα τη χρήση επιλεγμένων δεικτών για αειφορικό τουρισμό, οι οποίοι θα είναι χρήσιμοι στους υπεύθυνους διαχείρισης και διοίκησης του τουριστικού τομέα. Οι επιλεγμένοι δείκτες καθοδηγούν με βάση τις απαιτήσεις που υπάρχουν. Απευθύνονται στην ανάγκη που έχουν οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων για ενημέρωση και είναι εφαρμόσιμοι για τα περισσότερα έθνη ή περιφέρειες.

Οι δείκτες θα πρέπει να απεικονίζουν την πραγματική κατάσταση των προορισμών, για παράδειγμα:

"Την αναλογία των αφίξεων που είναι φιλικές προς το περιβάλλον" και όχι την "ύπαρξη μεταφορικών συστημάτων από αεροδρόμια και σιδηροδρομικούς σταθμούς".

Οι δείκτες πρέπει να επιτρέπουν την εξαγωγή συγκρίσιμων τιμών από όλους τους προορισμούς. Οι βόρειοι ή ορεινοί προορισμοί, για παράδειγμα, χρειάζονται περισσότερη ενέργεια για τη θέρμανση των καταλυμάτων και των εγκαταστάσεων από ό,τι χρειάζονται οι παράκτιοι προορισμοί όπου υπάρχει περισσότερη ηλιοφάνεια. Επειδή, όμως, οι τιμές εξαρτώνται από διάφορες καταστάσεις του προορισμού, είναι πολύ δύσκολο να φτάσουμε σε αξιόπιστο αποτέλεσμα μόνο με τη μέτρηση του ποσοστού της ενέργειας που καταναλώνεται. Εάν εξετάσουμε τη συνολική χρήση της ενέργειας που

προέρχεται από ανανεώσιμους πόρους, έχουμε έναν έγκυρο δείκτη για όλους τους προορισμούς.

Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας VISIT, προτάθηκε μια σειρά δεικτών (βλέπε πίνακα) οι οποίοι δοκιμάστηκαν σε 10 προορισμούς σε όλη την Ευρώπη. Η δοκιμή και η προσπάθεια εκτίμησής τους κατέληξε στον προσδιορισμό ενός βασικού συνόλου δεικτών. Αυτοί προτείνονται ως "δείκτες προτεραιότητας" για τους οποίους είναι διαθέσιμα κάποια δεδομένα ή μπορούν να βρεθούν σχετικά εύκολα στον κάθε προορισμό. (οι δείκτες αυτοί παρατίθενται παρακάτω σε μορφή πίνακα)

<u>ΔΕΙΚΤΕΣ</u>	<u>ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ/ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ</u>	<u>ΠΗΓΗ</u>	<u>ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ</u>
Αριθμός των επιχειρήσεων που έχουν ενταχθεί στα προγράμματα διαχείρισης περιβάλλοντος	Στοιχεία Δήμου ή ΕΟΤ	Άρθρο : English Tourism Council(ETC) National Sustainable Tourism Indicators 2002	Δείχνει την τάση των επιχειρήσεων να πέρνουν περιβαλλοντικά μέτρα
αριθμός των bars και discos ανά τοπικό πληθυσμό	ΕΣΣΥΕ 1 bar ή disco ανά 350 κατοίκους	Άρθρο : Sustainable Tourism Indicators: Pilot Estimation for the Municipality of Hersonissos, Crete	Είναι ένας δείκτης που δείχνει την την πίεση που ασκείται στο περιβάλλον και στην κοινωνία
ρυθμός ανάπτυξης πληθυσμού	ΕΣΣΥΕ	Άρθρο : Sustainable Tourism Indicators: Pilot Estimation for the Municipality of Hersonissos, Crete	Μετράει την διατήρηση πληθυσμού
ρυθμός ανεργίας σε περιόδους μή- αιχμής	ΕΣΣΥΕ	Άρθρο : Sustainable Tourism Indicators: Pilot Estimation for the Municipality of Hersonissos, Crete	Είναι ένας κοινωνικό-οικονομικός δείκτης που δείχνει την ποιότητα ζωής(ευμάρεια)
τοπική ανεργία σε σύγκριση με αυτή της περιφέρειας ή της εθνικής	ΕΣΣΥΕ	Άρθρο : Sustainable Tourism Indicators: Pilot Estimation for the Municipality of Hersonissos, Crete	Είναι ένας κοινωνικό-οικονομικός δείκτης που δείχνει την ποιότητα ζωής(ευμάρεια)
στερέα/υγρά απόβλητα παραγόμενα ανά τουρίστα	Βιβλίο ΜΠΕ (Α.Κούνγκολος)	Sustainable Tourism Indicators For Mediterranean Established Destinations	Μετράμε την περιβαλλοντική πίεση που ασκείτε απο τους τουρίστες στο περιβάλλον
ποσοστό ξενοδοχείων που λειτουργούν κατά την διάρκεια του χειμώνα	Στοιχεία Δήμου ή ΕΟΤ	Sustainable Tourism Indicators For Mediterranean Established Destinations	Τουριστική κίνηση σε περίοδο μη αιχμής

Αναλογία δραστηριοτήτων που προσφέρονται σε περιόδους μή αιχμής σε δραστηριότητες που προσφέρονται σε περιόδους αιχμής	Στοιχεία Δήμου ή ΕΟΤ	Sustainable Tourism Indicators For Mediterranean Established Destinations	Δείχνει κατά πόσο μια περιοχή έχει ευέλικτη τουριστική ανάπτυξη
ποσοστό των τουριστών που φτάνουν σε πτήσεις charters/συνόλου αφίξεων τουριστών	Στοιχεία Δήμου ή ΕΟΤ	Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον, (Χ.Κοκκώσης-Π.Τσάρτας)	Το σύνολο των τουριστών που πάνε σε μια περιοχή ενδιαφέροντος
εργασία στον τουρισμό σαν ποσοστό της συνολικής εργασίας	ΕΣΣΥΕ	Άρθρο : Sustainable Tourism Indicators: Pilot Estimation for the Municipality of Hersonissos, Crete	Αυτός ο δείκτης εξηγεί το τοπικό προφίλ της οικονομίας που εξαρτάται ή όχι από τον τουρισμό. Θα ήταν ενδιαφέρον να μετρηθεί κάθε αλλαγή του κατά την διάρκεια του χρόνου.
αριθμός των ντόπιων στην απασχόληση σαν ποσοστό της συνολικής εργασίας	Στοιχεία Δήμου ή ΕΟΤ	Άρθρο : Sustainable Tourism Indicators: Pilot Estimation for the Municipality of Hersonissos, Crete	Δείχνει την τοπική διατήρηση του σχετοζόμενου τουριστικού εισοδήματος
αριθμός των ντόπιων στην απασχόληση σαν ποσοστό των συνολικών ντόπιων απασχολήσεων	Στοιχεία Δήμου ή ΕΟΤ	Άρθρο : Sustainable Tourism Indicators: Pilot Estimation for the Municipality of Hersonissos, Crete	Ο δείκτης αυτός αντικατοπτρίζει τον συγκριτικό βάρος του τουρισμού συγκρινόμενο με τις άλλες οικονομικές δραστηριότητες στην περιοχή
αναλογία χειμερινού προς καλοκαιρινού πληθυσμού	Στοιχεία Δήμου ή ΕΟΤ	Άρθρο : Sustainable Tourism Indicators: Pilot Estimation for the Municipality of Hersonissos, Crete	Είναι ένας δείκτης που δείχνει την πίεση που ασκείται στο περιβάλλον και στην κοινωνία
Αριθμός τοποθεσιών υπο προστασία με εξαιρετικό φυσικό ενδιαφέρον προς αυτές που δεν είναι υπο προστασία	Στοιχεία Δήμου ή ΕΟΤ	Άρθρο : Sustainable Tourism Indicators: Pilot Estimation for the Municipality of Hersonissos, Crete	Είναι ένας δείκτης για την δράση που έχει αναλυθεί
αριθμός ερευνητικών προγραμμάτων που αφορούν το φυσικό περιβάλλον της περιοχής	Στοιχεία Δήμου ή ΕΟΤ	Άρθρο : Sustainable Tourism Indicators: Pilot Estimation for the Municipality of Hersonissos, Crete	Είναι ένας δείκτης που δείχνει το ενδιαφέρον που υπάρχει για να το φυσικό περιβάλλον

			the Municipality of Hersonissos, Crete	
αριθμός κτινών που λειτουργούν κατα την διάρκεια του χειμώνα	Επιτόπια έρευνα		Άρθρο : Sustainable Tourism Indicators: Pilot Estimation for the Municipality of Hersonissos, Crete	Είναι ένα μέτρο
ποσοτό εργατικού δυναμικού που έχουν σπουδάσει τουριστικές σχολές	Στοιχεία Δήμου ή ΕΟΤ		Ιδία	Δείχνει την εξειδίκευση και το ενδιαφέρον στον τουρισμό
αριθμός πολιτιστικών εκδηλώσεων ανά μήνα	Στοιχεία Δήμου ή ΕΟΤ		Ιδία	Δείχνει Την τουριστική δραστηριότητα της περιοχής
πληρότητα ξενοδοχείων /συνολικού αριθμού ξενοδοχείων της περιοχής	Επιτόπια έρευνα		Ιδία	Δείχνει την ποσότητα τουριστών της περιοχ' ης
ποσοτό κοινοτικής χρηματοδότησης που δώθηκε ή θα δωθεί στην περιοχή για την κατασκευή έργων με αιεφόρο τουριστική εμπέλεια	Στοιχεία Δήμου ή ΕΟΤ		Ιδία	Δείχνει το ενδιαφέρον που δεινεται για την αιεφόρο τουριστική ανάπτυξη της περιοχής
αριθμός τοπικών παραδοσιακών προϊόντων που καταναλόνονται κατα περιόδους αιχμής προς τον αντίστοιχο αριθμό σε περιόδους μη αιχμής	Επιτόπια έρευνα ή (άν υπάρχουν) στοιχεία απο συνεταιρισμούς		Ιδία	Δείχνει την κατανάλωση σε προϊόντα της περιοχή κατα την διάρκεια του έτους
αριθμός άλλων μορφών τουρισμού κατα την διάρκεια του έτους στην περιοχή /των συνολικό αριθμό αυτών τα προηγούμενα έτη	Στοιχεία Δήμου ή ΕΟΤ		Ιδία	Δείχνει την ανάπτυξη του αιεφόρου τουρισμού στην περιοχή

Δείκτες που αναπτύχθηκαν από την Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT

Δείκτες για την πολιτική εφαρμογή των εννοιών για την αειφορία

Τουριστική μεταφορά και συγκοινωνία (πρόσβαση στον προορισμό και επιστροφή από αυτόν, τοπικά μέσα συγκοινωνίας και μεταφορών)

ΔΕΙΚΤΕΣ	ΤΡΟΠΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ,ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ	ΠΗΓΗ
Ύπαρξη μιας τοπικής πολιτικής για την πρόωση της αειφορίας στον προορισμό	Ύπαρξη μιας πολιτικής στρατηγικής απόφασης (Ναι/Όχι)	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT
Συμμετοχή εμπλεκόμενων ομάδων	Υπάρχει διαρκής συμμετοχή των εμπλεκόμενων ομάδων στο σχεδιασμό, την αναθεώρηση και την παρακολούθηση της στρατηγικής αειφορίας; (Ναι/Όχι) Υπάρχει επιπλέον προσωπικό που απασχολείται στη διαδικασία της εφαρμογής (αριθμός ατόμων	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT
Ύπαρξη μιας απογραφής περιοχών πολιτιστικού ενδιαφέροντος	π.χ. μνημεία, κτίρια, περιοχές UNESCO; (Ναι/Όχι)	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT
Ύπαρξη μιας απογραφής περιοχών φυσικού ενδιαφέροντος	π.χ. προστατευόμενες περιοχές, οικότοποι, οικολογικά ευαίσθητες περιοχές, περιοχές του Δικτύου Natura 2000; (Ναι/Όχι)	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT
Αριθμός των τουριστικών εγκαταστάσεων με οικολογική σήμανση ή των εγκαταστάσεων που εφαρμόζουν σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης (όπως το EMAS ή το ISO 14000)	Περλαμβάνονται ξενοδοχεία, εστιατόρια, κάμπινγκ ή άλλες τουριστικές υπηρεσίες.	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT

Δείκτες περιβαλλοντικής απόδοσης

ΔΕΙΚΤΕΣ	ΤΡΟΠΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ/ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ	ΠΗΓΗ
Κατανομή φιλικών προς το περιβάλλον τρόπων μεταφοράς σε όλες τις αφίξεις	Πόσοι τουρίστες (που έκαναν τουλάχιστον μία διανυκτέρευση) χρησιμοποίησαν τα ακόλουθα βασικά μέσα μεταφοράς: αυτοκίνητο, αεροπλάνο, τρένο, λεωφορείο, πλοίο, ή ποδήλατο, για να φτάσουν στον προορισμό (εάν είναι δυνατό, συνολικός αριθμός ανά έτος, ποσοστό στην περίπτωση φιλοξενίας). Για πόσες μέρες χρησιμοποίησαν οι τουρίστες τα ακόλουθα βασικά μέσα μεταφοράς: αυτοκίνητο, αεροπλάνο, τρένο, λεωφορείο, πλοίο, ή ποδήλατο, για να φτάσουν στον προορισμό (εάν είναι δυνατό, συνολικός αριθμός ανά έτος, ποσοστό στην περίπτωση φιλοξενίας).	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT
Αριθμός ημερήσιων επισκεπτών ανά τ.χλμ.	Μηνιαίος πίνακας ημερήσιων επισκεπτών (συνολικός αριθμός, εάν δεν υπάρχουν διαθέσιμα δεδομένα, τότε αριθμοί από προηγούμενες έρευνες επισκεπτών ή εκτιμήσεις). Μηνιαίος πίνακας των γευμάτων που πουλήθηκαν σε όλα τα	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT

<p>Τοπική κινητικότητα</p>	<p>εσπιατόρια (εάν είναι διαθέσιμος). Μηνιαίος πίνακας του αριθμού επιβατών που μεταφέρονται με τα τοπικά δημόσια μέσα μεταφοράς και συγκοινωνίας. Ποσοστό των καταλυμάτων, των τουριστικών εγκαταστάσεων και άλλων τουριστικών πόλων που είναι προσβάσιμοι με τη χρήση δημόσιων μέσων μεταφοράς (μικρότερη από 10 λεπτά με τα πόδια απόσταση προς την επόμενη στάση). Επιπλέον μέσα μεταφοράς κυρίως αυτά που λειτουργούν για τουριστική χρήση (τύπος μεταφοράς και αριθμός επιβατών μηνιαίως).</p>	<p>Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT</p>
----------------------------	--	---

Φέρουσα ικανότητα -χρήση γης, βιοποικιλότητα και τουριστικές δραστηριότητες

<u>ΔΕΙΚΤΕΣ</u>	<u>ΤΡΟΠΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ,ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΙΣ</u>	<u>ΠΗΓΗ</u>
Μέγιστη πληθυσμιακή πυκνότητα (περίοδος αιχμής) ανά τ. χλμ.	Πίνακας αριθμού του συνολικού πληθυσμού (περιλαμβανομένων των τουριστών) ανά μήνα.	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT
Κλίνες στις δευτερεύουσες κατοικίες (σε % της συνολικής δυναμικότητας σε καταλύματα)	Δυναμικότητα καταλυμάτων (με τη μορφή της διανυκτέρευσης)	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT
Αναλογία κατοικημένων περιοχών με τις φυσικές περιοχές	Μορφές του προορισμού (κατοικημένη περιοχή, χώροι πρασίνου, δασική περιοχή, υδατική περιοχή κ.ά.) σε τ. χλμ.	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT
Έκταση των προστατευόμενων φυσικών περιοχών (σε % της συνολικής περιοχής του προορισμού)	Συνολική έκταση των προστατευόμενων φυσικών περιοχών (οποιαδήποτε μορφή/βαθμός προστασίας) σε τ. χλμ.	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT
Ανάπτυξη διαφορετικών δραστηριοτήτων αναψυχής οι οποίες κάνουν εντατική χρήση των πόρων	<ul style="list-style-type: none"> • Συνολική έκταση των γηπέδων γκολφ (σε τ.χλμ). • Αριθμός φιλοξενούμενων στα γήπεδα αυτά ανά έτος. • Αριθμός εκτοξευτήρων χιονιού • Περιοχή καλυμμένη με τεχνητό χιόνι 	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT

	<ul style="list-style-type: none"> • Δυναμικότητα σε μηχανοκίνητα lift, και παρόμοιες εγκαταστάσεις μεταφοράς (σε άτομα/κάθετα μέτρα/έτος) • Αριθμός των τουριστών που μεταφέρονται με ελικόπτερα. • Ικανότητα των λιμανιών (αριθμός μηχανοκίνητων σκαφών) • Αριθμός του εξοπλισμού υδάτινων αθλημάτων 	
--	--	--

Χρήση ενέργειας

<p>ΔΕΙΚΤΕΣ</p>	<p>ΤΡΟΠΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ/ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ</p>	<p>ΠΗΓΗ</p>
<p>Ποσοστό της ανανεώσιμης ενέργειας στη συνολική κατανάλωση ενέργειας (σύνολο του προορισμού, τοπική παραγωγή ή εισαγωγή)</p>	<p>Αναλογία κατανάλωσης ενέργειας ανά έτος που καλύπτεται από ανανεώσιμους πόρους.</p>	<p>Ευρωπαϊκή Προτοβουλία VISIT</p>
<p>Χρήση ενέργειας βάσει του τύπου της τουριστικής εγκατάστασης και ανά τουρίστα</p>	<p>Συνολική κατανάλωση ενέργειας ανά έτος και ανά τύπο τουριστικής εγκατάστασης (κατάλυμα, εγκαταστάσεις, άθλημα, μέσα μεταφοράς τουριστών) που διακρίνεται από το συνολικό αριθμό ατόμων που χρησιμοποιούν αυτόν τον τύπο εγκατάστασης.</p>	<p>Ευρωπαϊκή Προτοβουλία VISIT</p>

Χρήση νερού

<u>ΔΕΙΚΤΕΣ</u>	<u>ΤΡΟΠΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ,ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ</u>	<u>ΠΗΓΗ</u>
Αειφορική χρήση του υδατικού πόρου	Αναλογία του εισαγόμενου νερού (αγωγοί, πλοία κ.λπ.) ή αυτού που προέρχεται από θαλασσινό νερό σε σχέση με το σύνολο των υδατικών πόρων. Μέσος όρος ανάπτυξης του υδροφόρου ορίζοντα στα επόμενα 5 έτη (σε +/- cm)	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT
Ποσοστό των κατοικιών και των υποδομών που συνδέονται με εγκαταστάσεις επεξεργασίας υγρών αποβλήτων.	Ποσοστό των κατοικιών και των υποδομών που συνδέονται με εγκαταστάσεις επεξεργασίας υγρών αποβλήτων.	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT

Διαχείριση στερεών αποβλήτων

<u>ΔΕΙΚΤΕΣ</u>	<u>ΤΡΟΠΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ,ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ</u>	<u>ΠΗΓΗ</u>
Ποσοστό των στερεών αποβλήτων που διαλέγονται για ανακύκλωση	Ποσοστό των κατοικιών όπου γίνεται διαχωρισμός των απορριμμάτων για ανακύκλωση.	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT

	Ποσοστό των απορριμμάτων που συλλέγονται και διαλέγονται σε σύγκριση με το σύνολο των απορριμμάτων).	
Σύνολο των στερεών αποβλήτων που χρησιμοποιούνται για προσχώσεις γης και/ή αποτεφρώνονται (σε τόνους)	Σύνολο των στερεών αποβλήτων που χρησιμοποιούνται για προσχώσεις γης και/ή αποτεφρώνονται (σε τόνους)	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT
Μηνιαίος πίνακας παραγωγής αποβλήτων	Μηνιαίος πίνακας παραγωγής αποβλήτων	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT

Δείκτες κοινωνικής και πολιτιστικής απόδοσης

<u>ΔΕΙΚΤΕΣ</u>	<u>ΤΡΟΠΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ.ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ</u>	<u>ΠΗΓΗ</u>
Ποσοστό του υπαλληλικού προσωπικού που δεν κατοικεί στην περιοχή σε σχέση με το συνολικό αριθμό των εργαζομένων για τον τουρισμό	Εποχιακό ποσοστό του υπαλληλικού προσωπικού που δεν κατοικεί στην περιοχή σε σχέση με το συνολικό αριθμό των εργαζομένων για τον τουρισμό	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT
Τα συμβόλαιο (κατά μέσο όρο) του προσωπικού που απασχολείται σε τουριστικές δραστηριότητες		Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT
Ποσοστό της γης που ανήκει σε άτομα που δεν είναι κάτοικοι της		Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT

περιοχής		VISIT
Αριθμός καταγεγραμμένων κλοπών		Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT
Αναλογία τουριστών/φιλοξενούμενων		Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT

Δείκτες Οικονομικής Απόδοσης

<u>ΔΕΙΚΤΕΣ</u>	<u>ΤΡΟΠΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ,ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ</u>	<u>ΠΗΓΗ</u>
Εποχιακή απόκλιση της απασχόλησης που σχετίζεται με τον τουρισμό	Η απασχόληση που σχετίζεται με τον τουρισμό κατά τις περιόδους αιχμής αλλά και ύφεσης σε σχέση με το σύνολο απασχόλησης στον προορισμό	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT
Μερίδιο τουρισμού στο σύνολο του προορισμού GDP		Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT
Εποχιακή απόκλιση σχετικά με την πληρότητα καταλυμάτων	Μηνιαίος πίνακας των διανυκτερεύσεων στον προορισμό	Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία VISIT
Συνολική δυναμικότητα σε		Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία

καταλύματα ανά κάτοικο	VISIT
Μέσος όρος διάρκειας διαμονής	Ευρωπαϊκή Προτοβουλία VISIT

3.2.1.Διεθνής Εμπειρία.

Κατά την πλειοψηφία των βιβλιογραφικών αναφορών, οι δείκτες χωρίζονται σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα με τη διάσταση του προβλήματος που εξετάζεται.

Οι κατηγορίες αυτές εμπίπτουν στους στόχους της αειφόρου ανάπτυξης και περιλαμβάνουν κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς και οικονομικούς δείκτες. Παρακάτω δίνονται οι διάφορες κατηγορίες που υπάρχουν καθώς και διάφοροι δείκτες που εμπίπτουν στις κατηγορίες αυτές. Αξίζει να σημειωθεί πως η ίδια η Ευρωπαϊκή ένωση ξεκίνησε την διαδικασία της κατηγοριοποίησης των δεικτών έτσι ώστε ο κάθε δείκτης να μην λειτουργεί σαν μια μονάδα αλλά σαν μια ομάδα δεικτών με στόχο την αειφορία. Επιπλέον η κατηγοριοποίηση των δεικτών βοήθησε στην ανάπτυξη των υποκατάστατων δεικτών που χρησιμοποιούνται όταν υπάρχουν προβλήματα εύρεσης στοιχείων για τους πρώτους. Αυτό που είναι διαφορετικό είναι ο τρόπος συλλογής των στοιχείων και στη συνέχεια η επεξεργασία τους. Σε ό,τι αφορά τη συλλογή των στοιχείων μερικοί χρησιμοποιούν έτοιμο υλικό από επιστημονικές έρευνες που έχουν είδη γίνει, από δεδομένα τοπικών φορέων που δίνονται είτε από υπάρχοντα έγγραφα των φορέων είτε από προφορική ενημέρωση των φορέων στο θέμα που αναζητείται. (Farsari and Pastrakos,2003)

Σε πολλές περιπτώσεις για να υπολογιστεί ένας δείκτης, χρησιμοποιούνται και οι τρεις περιπτώσεις αφού τα δεδομένα για δείκτες αειφορίας βρίσκονται σε περισσότερες από μια ή δύο πηγές.

Σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι δείκτες αειφορίας παρουσιάζουν ένα σημαντικό χαρακτηριστικό, σε σχέση με τους υπόλοιπους δείκτες (π.χ. δημογραφικούς, περιβαλλοντικούς, κοινωνικούς, κλπ), το οποίο επισημαίνεται σε όλες τις βιβλιογραφικές αναφορές.

Το χαρακτηριστικό αυτό είναι ότι ένας δείκτης αειφορίας δεν υπολογίζει μονοδιάστατα αλλά συμπεριλαμβάνει και τους τρεις στόχους της αειφορίας (περιβάλλον -κοινωνία- οικονομία)

3.2.2 Ιδανικό Μοντέλο και μαθηματικοί υπολογισμοί των δεικτών

Το ιδανικό μοντέλο για τον υπολογισμό της αιφόρου τουριστικής ανάπτυξης σε ορεινές περιοχές θα ήταν αυτό που θα μπορούσε να περιλάβει τους περισσότερους δείκτες αιφορίας, έτσι ώστε να εκπληρώνεται ο στόχος της αιφορίας στην ορεινή περιοχή. Κάτι τέτοιο βέβαια είναι κάπως ουτοπικό αφού για να ισχύει, θα έπρεπε η ορεινή περιοχή να έχει ένα πλήθος χρονολογικών στοιχείων που θα επέτρεπαν τον άμεσο και ορθό υπολογισμό των απαιτούμενων δεικτών . Δυστυχώς όμως οι ορεινές περιοχές είναι αυτές με τα λιγότερα στοιχεία και δεδομένα λόγω του ότι είναι εξαρτημένες από την πρωτεύουσα καθώς και το ότι τα στοιχεία που υπάρχουν αφορούν το νομό μιας περιοχής ή την περιφέρεια στην οποία ανήκει, ενώ όσα από τα στοιχεία υπάρχουν και αφορούν την περιοχή είναι στοιχεία ποιοτικά και λιγότερο ποσοτικά. Η προσπάθεια δημιουργίας μιας βάσης δεδομένων που θα περιλαμβάνει περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά στοιχεία για την ίδια την περιοχή είναι κάτι καινούριο και θα χρειαστεί αρκετός καιρός μέχρι να υπάρξουν αξιόπιστα και σαφή στοιχεία, για τον υπολογισμό των δεικτών.

Όπως φαίνεται στο παρακάτω πίνακα, για την παρούσα εργασία αναζητήθηκαν δείκτες αιφόρου τουρισμού από την οδηγία Visit, από υπάρχουσες ερευνητικές εργασίες στο τομέα των δεικτών καθώς και από ίδια επεξεργασία στοιχείων. Από όλους τους δείκτες επιλέχθηκαν αυτοί που θεωρούνται (για τον εκπονητή της εργασίας) κατάλληλοι να δώσουν μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα στο αν μια περιοχή έχει την δυνατότητα ανάπτυξης αιφόρου τουρισμού.

Παρακάτω δίνονται οι δείκτες αυτοί καθώς και οι κατηγορίες στις οποίες ανήκουν. Λαμβάνοντας υπόψη τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουμε κατά τη συλλογή των απαραίτητων δεδομένων, θεωρούμε ότι, είναι τελικά πιο χρήσιμο να ορίσουμε "απλούς" δείκτες παρά περίπλοκους δείκτες που, στην πράξη, δεν μπορούν να υπολογιστούν.

Η απεικόνιση των παρακάτω γίνεται και σε μορφή πίνακα , ο οποίος παρατίθεται παρακάτω.

Πίνακας Βασικών Δεικτών , Πηγή ιδία

Κατηγορίες	Δείκτες	Υπολογισμός
1 ^η .κατανάλωση φυσικών και κοινωνικών πόρων με αειφόρο τρόπο	Αριθμός τουριστικών επιχειρήσεων της περιοχής που χρησιμοποιούν ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (α) ως προς το σύνολο των τουριστικών επιχειρήσεων της περιοχής (β).	α / β
	Ποσοστό χειμερινού πληθυσμού (N) / καλοκαιρινό πληθυσμό (A)	$(N / A) * 100$
	Αριθμός bars-clubs (N) / πληθυσμό (P)	(N / P)
	Ρυθμός αύξησης του πληθυσμού	$R_{\epsilon} = 100 * (P_t - P_{t-1}) / P_{t-1}$
	Ποσοστό ανεργίας στις περιόδους μη-αιχμής	(A_v / N)
	Ανεργία στο Δήμο / ανεργία στη Περιφέρεια	$(A_{v\Delta} / A_{v\Pi})$
2 ^η . μείωση των παραγόμενων αποβλήτων	Καλοκαιρινά (S) / Χειμερινά (D) απόβλητα	(S / D)
	% των λυμάτων που δέχονται επεξεργασία	Τα στοιχεία για τους δείκτες δίνονται από τον βιολογικό της κάθε περιοχής
	Αριθμός τουριστικών εγκαταστάσεων με οικολογική σήμανση ή εγκαταστάσεων που εφαρμόζεται σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης (EMAS, ISO 14000, κλπ)	Στοιχεία δίνονται από τις ίδιες τις τουριστικές εγκαταστάσεις.

3 ^η . Η τρίτη κατηγορία είναι η διατήρηση της ποικιλίας	αριθμός περιοχών φυσικού ενδιαφέροντος υπό καθεστώς προστασίας(P) Vs εκείνων χωρίς (U)	(P /U)
	Επιστημονικές μελέτες που έχουν γίνει για το φυσικό περιβάλλον-οικοσυστήματα της περιοχής.	. Στοιχεία για τον παραπάνω δείκτη δίνονται από τον Δήμο της περιοχής ή από φορείς σχετικούς με το περιβάλλον
	Αριθμός Πολιτιστικών εκδηλώσεων ανά μήνα στη περιοχή	Στοιχεία δίνονται από το δήμο της περιοχής
4 ^η . ολοκληρωμένος τουριστικός σχεδιασμός και τουριστικό μάρκετινγκ	% κλινών που λειτουργούν τον χειμώνα = κλίνες που λειτουργούν το χειμώνα / Σύνολο διαθέσιμων κλινών	Τα στοιχεία δίνονται από τον οργανισμό τουρισμού κάθε χώρας
	Αριθμός διαφορετικών προϊόντων / δραστηριοτήτων που προσφέρονται στη περιοχή	Στοιχεία δίνονται από τις τουριστικές επιχειρήσεις της περιοχής
	% δυναμικότητας των συνεδριακών κέντρων του δήμου ως προς εκείνο της περιφέρειας	(Π1 /Π2) *100
	Υπαρξη έρευνας που να αφορά την αιεφόρο ανάπτυξη μιας περιοχής	Στοιχεία για τον αριθμό των ερευνών δίνονται από τον δήμο της περιοχής
5 ^η . οικονομική στήριξη που παρέχεται στην περιοχή	Απασχόληση στον τουρισμό της περιοχής(L) ως ποσοστό της συνολικής απασχόλησης (N).	(L /N)
	Αλλαγές στο τοπικό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της περιοχής, ως προς τον τουρισμό.	Τ.Σ (t) / Τ.Σ (t-1)
6 ^η . εκπαιδευτικά και πληροφοριακά προγράμματα σχετικά με τον τουρισμό της περιοχής	Αριθμός εκπαιδευτικών και πληροφοριακών προγραμμάτων για το κοινό	Στοιχεία δίνονται από τον δήμο κάθε περιοχής
7 ^η . εκπαιδευόμενο προσωπικό	% των εργαζομένων που έχουν αποφοιτήσει από τουριστικές σχολές	Στοιχεία δίνονται από τουριστικές σχολές και από τουριστικές επιχειρήσεις
8 ^η . επιχειρησιακή έρευνα	σεμιναρίων που έχουν πραγματοποιηθεί στο Δήμο σχετικά με το τουρισμό, κατά την διάρκεια μιας συγκεκριμένης περιόδου	Στοιχεία δίνονται από το Δήμο κάθε περιοχής
	Συνεργασία Δήμου – Ιδιωτών σε θέματα τουριστικής ανάπτυξης	Στοιχεία δίνονται από το Δήμο κάθε περιοχής
	Αριθμός μελετών που έχουν γίνει για την οικονομική αποδοτικότητα του τουρισμού (G) / αριθμό μελετών που έχουν γίνει για τις επιπτώσεις του τουρισμού (K)	(G /K)

- 1) Η πρώτη κατηγορία αφορά την κατανάλωση φυσικών και κοινωνικών πόρων με αειφόρο τρόπο και περιλαμβάνει τους εξής δείκτες :

α) Αριθμός τουριστικών επιχειρήσεων της περιοχής που χρησιμοποιούν ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (α) ως προς το σύνολο των τουριστικών επιχειρήσεων της περιοχής (β).

ο μαθηματικός τύπος υπολογισμού είναι :

$$\alpha / \beta$$

όπου

α: τουριστικές επιχειρήσεις της περιοχής χρησιμοποιούν ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

β: τουριστικές επιχειρήσεις της περιοχής

β) Ποσοστό χειμερινού πληθυσμού (N) / καλοκαιρινό πληθυσμό (A)

ο μαθηματικός τύπος υπολογισμού είναι

$$(N / A) * 100$$

N: χειμερινός πληθυσμός

A: καλοκαιρινός πληθυσμός

αυτός ο δείκτης μας δίνει την πίεση που ασκείται στο περιβάλλον και την κοινωνία

γ) Αριθμός bars-clubs (N) / πληθυσμό (P)

Πρόκειται για έναν δείκτη της κοινωνικής πίεσης που ασκείται στο τόπο υποδοχής από τη τουριστική ανάπτυξη.

ο μαθηματικός τύπος υπολογισμού είναι

$$(N / P)$$

N: Αριθμός bars-clubs

P: πληθυσμός

δ) Ρυθμός αύξησης του πληθυσμού

πρόκειται για ένα δημογραφικό δείκτη ευρέως διαδεδομένο, ο οποίος μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να εκτιμηθεί η θετική και κοινωνική μεταβολή από τη συγκράτηση του πληθυσμού. Ο δείκτης αυτός μπορεί να υπολογιστεί είτε σε ετήσια βάση είτε σε μεγαλύτερη χρονική περίοδο και σε αρκετά μικρή χωρική ενότητα.

Βασικό πλεονέκτημα αυτού του δείκτη, είναι ότι τα δεδομένα, δίνονται από την στατιστική υπηρεσία κάθε χώρας.

Ο μαθηματικός τύπος είναι::

$$R_{\varepsilon} = 100 * (P_t - P_{t-1}) / P_{t-1}$$

Όπου

P_t : ο πληθυσμός στο έτος t

P_{t-1} : ο πληθυσμός στο έτος t-1

ε) Ποσοστό ανεργίας στις περιόδους μη-αιχμής

είναι ένας δείκτης με κοινωνική και οικονομική διάσταση.

Ο μαθηματικός τύπος υπολογισμού είναι:

$$(A_v / N)$$

A_v : Ο αριθμός των ανέργων κατοίκων μιας περιοχής.

N : Ο ενεργός πληθυσμός της περιοχής.

στ) Ανεργία στο Δήμο / ανεργία στη Περιφέρεια

είναι ένας δείκτης της οικονομικής κατάστασης. Χρησιμοποιείται συγκριτικά με την ανεργία της ευρύτερης γεωγραφικής περιοχής για να εκφράσει όχι μόνο την οικονομική αλλά και την κοινωνική κατάσταση στην εξεταζόμενη περιοχή. Ουσιαστικά συγκρίνεται το ποσοστό ανεργίας του Δήμου με το αντίστοιχο της περιφέρειας.

Ο μαθηματικός τύπος υπολογισμού της ανεργίας είναι :

$$(A_{v\Delta} / A_{v\Pi})$$

A_{vΔ}: Ποσοστό ανεργίας του Δήμου

A_{vΠ} : Ποσοστό ανεργίας της Περιφέρειας

Όταν ο δείκτης είναι μικρότερος από 1, σημαίνει ότι η ανεργία μέσα στο Δήμο είναι μικρότερης έντασης από την ανεργία στη περιφέρεια. Αντιστοίχως, όταν ο δείκτης είναι μεγαλύτερος από το 1, τότε η ένταση είναι μεγαλύτερη. Ακόμη όταν ο δείκτης είναι > 2 σημαίνει ότι το πρόβλημα για το Δήμο είναι ιδιαίτερα μεγάλο εφόσον το ποσοστό ανεργίας είναι 100% μεγαλύτερο.

2. Η δεύτερη κατηγορία έχει να κάνει με τη μείωση των παραγόμενων αποβλήτων. Οι παρακάτω δείκτες δείχνουν την περιβαλλοντική επιβάρυνση από τουρισμό.

α) Καλοκαιρινά (S) / Χειμερινά (D) απόβλητα

Είναι γεγονός ότι κατά την καλοκαιρινή περίοδο έχουμε μεγαλύτερη κατανάλωση αποβλήτων σε σχέση με το χειμώνα.

Ο μαθηματικός τύπος είναι :

$$(S / D)$$

S: Σύνολο καλοκαιρινών αποβλήτων

D: Σύνολο χειμερινών αποβλήτων

β) % των λυμάτων που δέχονται επεξεργασία.

Είναι ένας δείκτης ορθολογικής και βιώσιμης διαχείρισης των υγρών αποβλήτων.

Τα στοιχεία για τους δείκτες δίνονται από τον βιολογικό της κάθε περιοχής.

γ) Αριθμός τουριστικών εγκαταστάσεων με οικολογική σήμανση ή εγκαταστάσεων που εφαρμόζεται σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης (EMAS, ISO 14000, κλπ)

Στοιχεία δίνονται από τις ίδιες τις τουριστικές εγκαταστάσεις.

1. Η τρίτη κατηγορία είναι η διατήρηση της ποικιλίας. Λέγοντας ποικιλία εννοούμε μια πολύπλευρη διάσταση η οποία περιλαμβάνει τη βιοποικιλία, τη κοινωνική και παραδοσιακή ποικιλία σε προϊόντα που προσφέρονται στους τουρίστες.

α) αριθμός περιοχών φυσικού ενδιαφέροντος υπό καθεστώς προστασίας(P) Vs εκείνων χωρίς (U).

Ο δείκτης παρέχει μια πρώτη ένδειξη των περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών της περιοχής αλλά και για τη λήψη μέτρων, για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.

Ο μαθηματικός τύπος είναι :

$$(P / U)$$

P: περιοχές φυσικού ενδιαφέροντος υπό καθεστώς προστασίας

U: περιοχές φυσικού ενδιαφέροντος χωρίς καθεστώς προστασίας

β) Επιστημονικές μελέτες που έχουν γίνει για το φυσικό περιβάλλον-οικοσυστήματα της περιοχής.

Ο δείκτης αυτός αποτελεί ένδειξη ευαισθητοποίησης και ενδιαφέροντος για το φυσικό περιβάλλον της περιοχής. Στοιχεία για τον παραπάνω δείκτη δίνονται από τον Δήμο της περιοχής ή από φορείς σχετικούς με το περιβάλλον.

γ) Αριθμός Πολιτιστικών εκδηλώσεων ανά μήνα στη περιοχή.

Είναι ένας δείκτης που δείχνει την κοινωνική δραστηριότητα των κατοίκων της περιοχής.

Στοιχεία δίνονται από το δήμο της περιοχής.

2. Η τέταρτη κατηγορία αφορά τον ολοκληρωμένο τουριστικό σχεδιασμό και το τουριστικό μάρκετινγκ.

α) % κλινών που λειτουργούν τον χειμώνα = κλίνες που λειτουργούν το χειμώνα / Σύνολο διαθέσιμων κλινών

Λειτουργεί σαν δείκτης για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και παροχής υπηρεσιών.

Τα στοιχεία δίνονται από τον οργανισμό τουρισμού κάθε χώρας

β) Αριθμός διαφορετικών προϊόντων / δραστηριοτήτων που προσφέρονται στη περιοχή.

Στοιχεία δίνονται από τις τουριστικές επιχειρήσεις της περιοχής.

γ) % δυναμικότητας των συνεδριακών κέντρων του δήμου ως προς εκείνο της περιφέρειας.

Πρόκειται για ένα δείκτη της δυναμικότητας των συνεδριακών κέντρων της περιοχής και της ποικιλομορφίας του παρεχόμενου τουριστικού προϊόντος.

Ο μαθηματικός τύπος υπολογισμού είναι:

$$(Π1 / Π2) * 100$$

Π1: η δυναμικότητα των συνεδριακών κέντρων του δήμου

Π2: η δυναμικότητα των συνεδριακών κέντρων της περιφέρειας

δ) Ύπαρξη έρευνας που να αφορά την αειφόρο ανάπτυξη μιας περιοχής.

Στοιχεία για τον αριθμό των ερευνών δίνονται από τον δήμο της περιοχής.

3. Η Πέμπτη κατηγορία αφορά την οικονομική στήριξη που παρέχεται στην περιοχή.

α) Απασχόληση στον τουρισμό της περιοχής(L) ως ποσοστό της συνολικής απασχόλησης (N).

Ο μαθηματικός τύπος είναι : (L / N)

L: Αριθμός των απασχολούμενων στο τουρισμό στη περιοχή

N: Συνολικός αριθμός απασχολούμενων στη περιοχή

β) Αλλαγές στο τοπικό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της περιοχής, ως προς τον τουρισμό.

Υπολογίζονται έτσι οι αλλαγές στη τοπική οικονομία της περιοχής στη διάρκεια του χρόνου.

Ο δείκτης υπολογίζεται ως εξής :

$$T.S (t) / T.S (t-1)$$

Όπου **T.S** (t) = η συμβολή τουρισμού στη διαμόρφωση του ΑΕΠ της περιοχής στο έτος t , επομένως $T.S. (t) = X1(t) / X (t)$
 όπου $X1(t) =$ ΑΕΠ που προέρχονται από το τουρισμό
 και $X (t) =$ Συνολικό ΑΕΠ για την περιοχή, για το έτος t

4. Η έκτη κατηγορία έχει σχέση με εκπαιδευτικά και πληροφοριακά προγράμματα σχετικά με τον τουρισμό της περιοχής.

α) Αριθμός εκπαιδευτικών και πληροφοριακών προγραμμάτων για το κοινό.

Στοιχεία δίνονται από τον δήμο κάθε περιοχής.

5. Η έβδομη κατηγορία αφορά το εκπαιδευόμενο προσωπικό.

α) % των εργαζομένων που έχουν αποφοιτήσει από τουριστικές σχολές.

Στοιχεία δίνονται από τουριστικές σχολές και από τουριστικές επιχειρήσεις.

6. Η τελευταία κατηγορία αφορά την επιχειρησιακή έρευνα.

α) αριθμός σεμιναρίων που έχουν πραγματοποιηθεί στο Δήμο σχετικά με το τουρισμό, κατά την διάρκεια μιας συγκεκριμένης περιόδου.

Ο συγκεκριμένος δείκτης χρησιμοποιείται ως ένδειξη της σχετικής έμφασης που δίνεται στο τουρισμό σε τοπικό επίπεδο., όσον αφορά τη κατάρτιση.

Στοιχεία δίνονται από το Δήμο κάθε περιοχής.

β) Συνεργασία Δήμου – Ιδιωτών σε θέματα τουριστικής ανάπτυξης.

Ο δείκτης χρησιμοποιείται για να δείξει την ευαισθητοποίηση και την από κοινού αντιμετώπιση τοπικής αυτοδιοίκησης – επιχειρηματικών θεμάτων της τουριστικής ανάπτυξης.

Ο δείκτης αυτός μετράται ως ο αριθμός των από κοινού έργων τοπικής τουριστικής ανάπτυξης μεταξύ Δήμου και Ιδιωτών.

γ) Αριθμός μελετών που έχουν γίνει για την οικονομική αποδοτικότητα του τουρισμού (G) / αριθμό μελετών που έχουν γίνει για τις επιπτώσεις του τουρισμού (K).

Πρόκειται για έναν δείκτη ο οποίος αντανακλά τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται και αντιμετωπίζεται η τουριστική ανάπτυξη.

Ο μαθηματικός τύπος υπολογισμού είναι :

$$(G / K)$$

3.2.3. Προβλήματα – Συμπεράσματα.

Ένα γενικό συμπέρασμα που συνάγεται από τη μελέτη των δεικτών αιεφορίας είναι ότι δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για όλους τους δείκτες, ιδιαίτερα σε τοπικό επίπεδο. Η ανάγκη για καθορισμό και συστηματοποίηση των δεδομένων για την αιεφόρο τουριστική ανάπτυξη είναι επιτακτική. Ένα επιπλέον πρόβλημα που παρουσιάζεται είναι η χρονική περίοδος κατά την οποία γίνεται η εκτίμηση των δεικτών. Το πλέον ορθό θα ήταν όλοι οι δείκτες να υπολογισθούν για την ίδια χρονική περίοδο. Όμως κάτι τέτοιο είναι ανέφικτο αφού τα διαθέσιμα στοιχεία πολλές φορές είναι αποσπασματικά και όχι πάντα για το ίδιο έτος.

Επομένως οι δείκτες δεν αναφέρονται αυστηρά στην ίδια χρονική περίοδο αλλά σε διαφορετικές. Εφόσον όμως το επιθυμητό είναι μια ολοκληρωμένη και συστηματική καταγραφή και παρακολούθηση των δεικτών πρέπει να υπάρχει ένα ενιαίο χρονικό πλαίσιο.

Επίσης ιδιαίτερα σημαντικό είναι το γεγονός ότι θέματα που σχετίζονται με την αιεφόρο ανάπτυξη παραμένουν ασαφή και αυτό αντανακλάται και στους δείκτες.

Έτσι συμπερασματικά, η έλλειψη δεδομένων, η δυσκολία πρόσβασης σε αξιόπιστα στοιχεία καθώς και όσα άλλα προβλήματα αναφέρθηκαν παραπάνω μας οδηγούν στη διαμόρφωση ενός υποδείγματος συγκεκριμένων δεικτών που μας επιτρέπουν :

- 1) Να τους υπολογίσουμε, κάτι που γίνεται μέσω των μαθηματικών τύπων που δόθηκαν παραπάνω
- 2) Να παρακολουθήσουμε την εξέλιξή τους για να δούμε την διαχρονικότητα τους, καθώς και να μελετήσουμε τις τυχόν αδυναμίες που θα παρουσιάσουν ώστε να γίνουν και οι κατάλληλες διορθώσεις.

Βέβαια οι δείκτες ως εργαλείο είναι πολύ σημαντικοί μιας και δίνουν την κατεύθυνση για το πρόβλημα το οποίο προσπαθούμε να λύσουμε. Με τους δείκτες μπορούμε να κάνουμε την εκτίμηση για την δυνατότητα ανάπτυξης αιεφόρου τουρισμού σε μια περιοχή. Βέβαια η όλη αυτή διαδικασία έχει και σφάλματα μια και θα έπρεπε για ένα τέλειο μοντέλο να προσδιοριστούν όλες οι δυνατότητες που έχει μια περιοχή για αιεφόρο τουρισμό και κυρίως να

μπορέσουμε να βρεθούν τα κατάλληλα στοιχεία για τον υπολογισμό των δεικτών.

Όσο όμως και απόκλιση να έχει ένα μαθηματικό υπόδειγμα μπορούμε να δούμε την κατεύθυνση στην οποία κινείται η περιοχή ή ακόμα να προσδιορίσουμε τι αλλαγές πρέπει να γίνουν ώστε η περιοχή να θέσει βάσεις για αειφορική τουριστική ανάπτυξη.

Όπως άλλωστε συμπεραίνει και η Eurostat, είναι λίγες η χώρες οι οποίες έχουν αναπτύξει δείκτες αειφορίας.

3.3. Η Φέρουσα Ικανότητα της τουριστικής ανάπτυξης.

Η έννοια της φέρουσας ικανότητας είχε αρχικά διατυπωθεί στον κλάδο της βιολογίας για να αποσαφηνίσει την σχέση που υπάρχει ανάμεσα στον περιβάλλον χώρο και τα ζώα. Αφορούσε την ικανότητα αφομοίωσης και επανάκαμψης του περιβάλλοντος και την βιωσιμότητα των ζώων

Στην επιστήμη της οικολογίας η φέρουσα ικανότητα ορίζεται ως το μέγιστο επίπεδο ενός πληθυσμού που είναι δυνατό να υποστηριχθεί από ένα συγκεκριμένο οικοσύστημα ή ο μέγιστος αριθμός ατόμων που σχηματίζουν ένα σταθερό πληθυσμό σε δεδομένους περιβαλλοντικούς πόρους. (Κοκκώσης Χάρης, 2000)

Στον χώρο της αναψυχής, η έννοια της φέρουσας ικανότητας έχει μελετηθεί πάρα πολύ. Οι πρώτες αναφορές στην έννοια είχαν γίνει από τον Lowell Sumner το 1936 ο οποίος ανέφερε πως «τα πάρκα δεν μπορούν να υποδεχτούν απεριόριστο αριθμό επισκεπτών» και ότι η χρήση των φυσικών οικοσυστημάτων πρέπει να διατηρείται στα όρια της φέρουσας ικανότητας. (Σπυράτος Αλέξανδρος, 2003)

Στις αρχές τις δεκαετίας του 1960 η προσοχή των ερευνητών επικεντρώθηκε στους κοινωνικούς παράγοντες της φέρουσας ικανότητας. Ήταν γενικά αποδεκτό πως τα αυξανόμενα επίπεδα χρήσης άλλαζαν την φύση της εμπειρίας αναψυχής που προσέφερε μια συγκεκριμένη περιοχή σε τέτοιο βαθμό που διέφερε εντελώς από αυτήν που αρχικά προσέλκυσε τους επισκέπτες. Στις δεκαετίες του 1970 και του 1980 οι έρευνες για φέρουσα ικανότητα αναφέρονταν στην σχέση ανάμεσα στα επίπεδα χρήσης και την ικανοποίηση των επισκεπτών, αλλά άρχισαν επίσης να ερευνούν τους

οικολογικούς και κοινωνικούς παράγοντες της φέρουσας ικανότητας. Παρά τις κριτικές που υπήρξαν για την δυνατότητα εφαρμογής της φέρουσας ικανότητας οι έρευνες συνεχίστηκαν και επικεντρώθηκαν στις επόμενες δεκαετίες σε θέματα ειδικών μορφών τουρισμού. Τέλος τα τελευταία χρόνια, υπάρχει έντονο ενδιαφέρον για τις μεθόδους εφαρμογής της φέρουσας ικανότητας με την χρήση νέων τεχνολογιών και συστημάτων γεωγραφικής ανάλυσης (G.I.S.).

Η φέρουσα ικανότητα υποδοχής μια περιοχής είναι ο μέγιστος αριθμός επισκεπτών που μπορεί να δεχτεί η περιοχή χωρίς να υπάρξει μη αποδεκτή επιβάρυνση. Η φέρουσα ικανότητα μιας τουριστικής περιοχής μπορεί να μετρηθεί σε όρους διάφορων παραγόντων (Σπυράτος Αλέξανδρος, 2003) :

I) Φυσικοί παράγοντες : υπερβολική τροφοδότηση των εγκαταστάσεων

II) Οικολογικούς / Περιβαλλοντικούς παράγοντες: υποβάθμιση φυσικών πηγών (περιβαλλοντικό κόστος) π.χ. αλλαγή συμπεριφοράς των ζώων, μείωση αριθμού ειδών ζώων, διάβρωση, ή αλλαγές στην ποιότητα του νερού.

III) Αισθητικοί / Αντιληπτικοί / Ψυχολογικοί παράγοντες : υποβάθμιση της εμπειρίας αναψυχής των επισκεπτών λόγω συνωστισμού ή υποβάθμισης του περιβάλλοντος

IV) Κοινωνικοί παράγοντες: εχθρική αντιμετώπιση από την τοπική κοινότητα

Σύμφωνα με τους Wearing και Neil (1999) η φέρουσα ικανότητα αποτελείται από τρία βασικά στοιχεία (Christian and Stewart, 1993):

- βιοφυσική (οικολογική) – σχετικά με το φυσικό περιβάλλον
- κοινωνικό – πολιτιστική – σχετικά με τις επιπτώσεις πάνω στον πληθυσμό της περιοχής υποδοχής
- φέρουσα ικανότητα υποδομών – σχετικά με την εμπειρία των τουριστών

Τα κοινωνικά θέματα, οι τεχνικές μανάτζμεντ, οι περιβαλλοντικοί παράγοντες και οι προσδοκίες των τουριστών (παράγοντες που αλλάζουν στον χρόνο) επηρεάζουν την μέτρηση της φέρουσας ικανότητας.

Ο Swarbrooke (1999) αντιπαραβάλλει έξι τύπους φέρουσας ικανότητας (Christian and Stewart, 1993):

- φυσική φέρουσα ικανότητα
- περιβαλλοντική φέρουσα ικανότητα
- οικονομική φέρουσα ικανότητα
- κοινωνικό – πολιτισμική φέρουσα ικανότητα
- φέρουσα ικανότητα υποδομών
- αντιληπτική φέρουσα ικανότητα (αναφέρεται στην ποιότητα της τουριστικής εμπειρίας)

Ο Swarbrooke συμπεραίνει ότι ενώ η φέρουσα ικανότητα είναι πολύ χρήσιμη έννοια είναι εξαιρετικά δύσκολο να εφαρμοστεί.

Η βέλτιστη φέρουσα ικανότητα (ή βέλτιστη χρησιμοποίηση των τουριστικών περιοχών) πρέπει να εξακριβωθεί προκειμένου ο τουρισμός να είναι αειφόρος και τα κέρδη από τον τουρισμό να είναι τα μέγιστα σε μακροχρόνια περίοδο. Τα κέρδη είναι βέβαιο πως θα αυξηθούν παράλληλα με την αύξηση του αριθμού των τουριστών,. Ωστόσο, εάν ο τουρισμός σε μια περιοχή ξεπεράσει την φέρουσα ικανότητα της, θα προκαλέσει φυσικές, οικολογικές, αισθητικές και κοινωνικές αρνητικές επιπτώσεις. Ως αποτέλεσμα η ελκυστικότητα και η δυνατότητα κερδών της τουριστικής περιοχής θα μειωθούν. Είναι λοιπόν δυνατόν και σε πολλές περιπτώσεις το πιθανότερο ο τουρισμός να καταστρέφει τον τουρισμό. Η φέρουσα ικανότητα μιας περιοχής υποδοχής μπορεί να επηρεαστεί από το ανθρώπινο μάνατζμεντ. Το καλό μάνατζμεντ βοηθάει μειώνοντας τις αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού, μοιράζοντας τον τουρισμό στον χρόνο και στον χώρο ή συγκεντρώνοντάς τον σε περιοχές με μεγάλη φέρουσα ικανότητα. (Σπυράτος Αλέξανδρος, 2003)

Φάσεις Εκτίμησης Φέρουσας Ικανότητας

1. Φάση Τεκμηρίωσης και Χαρτογράφησης
2. Φάση Ανάλυσης
3. Επιλογές τουριστικής Ανάπτυξης
4. Φάση σχηματισμού εκτίμησης Φέρουσας Ικανότητας
5. Φάση εφαρμογής, ελέγχου και προτάσεων

1. Φάση Τεκμηρίωσης και Χαρτογράφησης:

Για να εκτιμήσουμε την φέρουσα ικανότητα μιας συγκεκριμένης περιοχής χρειάζονται πολλές πληροφορίες τις οποίες μπορεί να βρει κανείς μόνο με επιτόπου έρευνες. Στην φάση κύριος σκοπός είναι η συγκέντρωση και άντληση πληροφοριών από κρατικές και ιδιωτικές υπηρεσίες αλλά και ανάθεση εύρεσης στοιχείων σε ειδικευμένες επιχειρήσεις. Πληροφορίες από τα συστήματα G.I.S. θεωρούνται επίσης πολύ χρήσιμες για την εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας.

Η εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας δεν μπορεί να αφορά μόνο ένα συγκεκριμένο μέρος αλλά μια ολόκληρη τουριστική περιοχή. Πρέπει πρώτα απ' όλα λοιπόν να διασαφηνιστούν τα όρια της περιοχής. Ωστόσο πρέπει να ληφθούν υπ' όψη και οι γύρω περιοχές γιατί υπάρχει περίπτωση να έχουν επίδραση στην φέρουσα ικανότητα της υπό μελέτης περιοχής.

Μια γενική εικόνα της περιοχής μπορεί να δοθεί από πληροφορίες που να αφορούν τα εξής χαρακτηριστικά (Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001):

- μέγεθος
- γεωλογία
- υδρολογία
- κλίμα
- πρόνοια
- βλάστηση και είδη ζώων
- φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον
- συστήματα οικισμών
- κατανομή τουριστικής χωρητικότητας
- πληθυσμός
- δίκτυο μεταφορών και υποδομών
- διάρθρωση οικονομίας
- ύπαρξη ή μη φυσικού και αστικού σχεδιασμού
- γενικά προβλήματα που αφορούν την περιοχή (δημογραφικά κ.λ.π.)
- Αξιοθέατα και κατηγοριοποίηση ανάλογα με τα χαρακτηριστικά τους(είδος, εποχικότητα, διάρκεια επίσκεψης, ένταση και ευαισθησία του αξιοθέατου).

Πληροφορίες σχετικές με την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής θα έπρεπε να αναφέρονται στα εξής στοιχεία(Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001)::

- υπάρχουσα πολιτική τουριστικής ανάπτυξης
- εθνικές και τοπικές πολιτικές τουριστικής ανάπτυξης
- υπάρχουσα τουριστική ζήτηση
- οικονομικά αποτελέσματα της τουριστικής βιομηχανίας
- πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της τουριστικής βιομηχανίας
- συγκριτικά στοιχεία κύριων χαρακτηριστικών του τουρισμού των γειτονικών περιοχών

Οι παράμετροι που λαμβάνονται υπόψη για την φέρουσα ικανότητα μιας περιοχής είναι(Κοκκώσης και Τσάρτας, 2001): :

1. Έκταση επιφάνειας
2. Τοπικός πληθυσμός
3. Πληθυσμιακή πυκνότητα
4. Συνολικός αριθμός κλινών
5. Συνολικός αριθμός κλινών σε ξενοδοχειακές μονάδες
6. Συνολικός αριθμός κλινών σε συμπληρωματικά καταλύματα
7. Ποσοστό των ξενοδοχειακών κλινών στο σύνολο των κλινών
8. Αριθμός καθισμάτων σε catering
9. Συνολικός αριθμός τουριστών
10. Συνολικός αριθμός αλλοδαπών τουριστών
11. Συνολικός αριθμός διανυκτερεύσεων
12. Αριθμός διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών
13. Ποσοστό διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών στο σύνολο των διανυκτερεύσεων
14. Διανυκτερεύσεις τον Ιούνιο
15. Διανυκτερεύσεις τον Ιούλιο
16. Διανυκτερεύσεις τον Αύγουστο
17. Διανυκτερεύσεις τον Σεπτέμβριο
18. Ποσοστό πληρότητας (αριθμός ημερών τον χρόνο)
19. Μέσος όρος διαμονής σε ημέρες
20. Συνολικός αριθμός ενεργού πληθυσμού
21. Ενεργός πληθυσμός στον τουρισμό

22. Ποσοστό ενεργού πληθυσμού στο σύνολο του πληθυσμού
23. Ποσοστό πληθυσμού που απασχολείται στον τουρισμό στο σύνολο του ενεργού πληθυσμού
24. Συνολικό Α.Ε.Π.
25. Συνολικό εισόδημα από τον τουρισμό
26. Α.Ε.Π. ανά κάτοικο
27. Α.Ε.Π. ανά κάτοικο ενεργού πληθυσμού
28. Εισόδημα από τον τουρισμό ανά άτομο ενεργού πληθυσμού στον τουρισμό
29. Αριθμός εξοχικών κατοικιών
30. Αριθμός κλινών ανά 100 κάτοικους
31. Αριθμός κλινών ανά τ.χ.
32. Αριθμός επισκεπτών ανά κάτοικο
33. Αριθμός διανυκτερεύσεων ανά κάτοικο

Από την στιγμή που όλες οι απαραίτητες πληροφορίες συγκεντρωθούν και γίνει η απεικόνισή τους σε χάρτες, κάποια συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν πριν ακόμα γίνει ανάλυση των δεδομένων. Είναι εύκολο να αναγνωρίσει κανείς πως μια περιοχή λειτουργεί σε όρους τουρισμού, τα προβλήματα που υπάρχουν στον κλάδο καθώς και τις δυσαναλογίες και συγκρούσεις. (PAPRAC, 1996)

2. Φάση Ανάλυσης

Στην φάση αυτή αναλύονται όλα τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν στην πρώτη φάση. Σκοπός είναι να βρεθεί ο βαθμός και το είδος τουριστικής ανάπτυξης, καθώς και οι περαιτέρω δυνατότητες. Όπως τονίστηκε και πριν πρέπει να αναλυθούν τα χαρακτηριστικά όχι μόνο της εξεταζόμενης περιοχής αλλά και της γύρω περιοχής.

Έπειτα απαιτείται η ανάλυση των υφιστάμενων περιορισμών (μελέτη νόμων που έχουν να κάνουν με την φύση, τον πολιτισμό, τις πηγές, τον φυσικό και αστικό σχεδιασμό κ.λ.π.) και η εκτίμηση της τουριστικής ζήτησης και προσφοράς. Γίνεται εκτίμηση των υποδομών που υπάρχουν και μια αρχική εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας της περιοχής, την οποία βοηθάει σε μεγάλο βαθμό η SWOT analysis (μειονεκτήματα , πλεονεκτήματα, ευκαιρίες,

απειλές). Σε λιγότερο αναπτυγμένα μέρη, η έλλειψη πόσιμου νερού ή η έλλειψη εργατικών χεριών που θα εργαστούν στον τουρισμό μπορεί να εμφανιστούν ως περιοριστικοί παράγοντες.

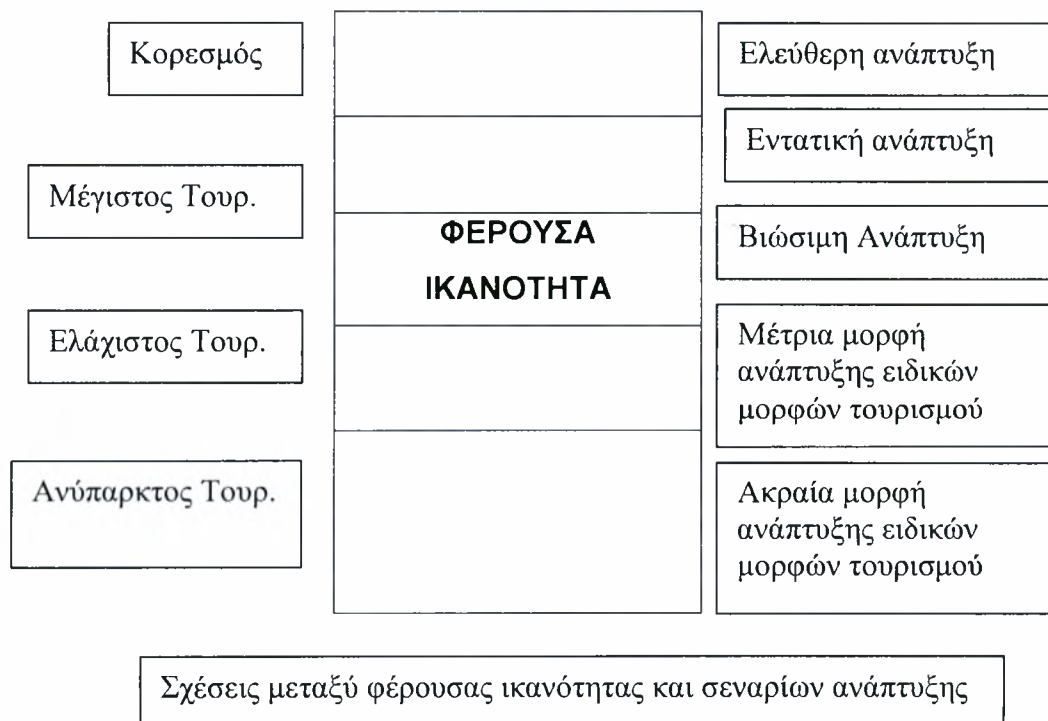
Τα πρότυπα που σχετίζονται με την εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας είναι ποικίλα και διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή.

3. Επιλογές τουριστικής ανάπτυξης

Γενικά τα βασικά σενάρια ανάπτυξης είναι τα ίδια για όλες τις περιοχές και χωρίζονται σε τέσσερις μεγάλες κατηγορίες (Κοκκώσης και Παρπαίρης, 1995):

- (α) Ελεύθερη ανάπτυξη χωρίς κανέναν περιορισμό
- (β) Εντατική τουριστική ανάπτυξη, με κάποιον έλεγχο
- (γ) Ανάπτυξη εναλλακτικού τουρισμού ή οικοτουρισμού
- (δ) Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη

Το παρακάτω σχήμα δείχνει την σχέση μεταξύ φέρουσας ικανότητας και είδος τουριστικής ανάπτυξης που θα επιλεγθεί.

Πηγή : (Σπυράτος Αλέξανδρος, 2003)

4. Φάση εκτίμησης φέρουσας ικανότητας

Εφόσον έχει επιλεχθεί το κατάλληλο σενάριο τουριστικής ανάπτυξης ακολουθεί η εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας και η εφαρμογή της. Για τη σωστή εφαρμογή της πρέπει να δοθούν οδηγίες στους ακόλουθους :

- Τοπική κοινότητα
- Περιφερειακά και κυβερνητικά όργανα
- Παράγοντες τουριστικής ανάπτυξης
- Παράγοντες τουριστικής οικονομίας
- Περιβαλλοντολόγοι και υπεύθυνοι χωροταξίας

5. Πρακτικές Εφαρμογές Φέρουσας Ικανότητας

Η έννοια της φέρουσας ικανότητας δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως απόλυτο μέγεθος αλλά στο πλαίσιο κοινωνικών, πολιτιστικών και οικονομικών συνθηκών. Θα πρέπει να σημειωθεί πως παράγοντες χρόνου και κλίμακας, όπως π.χ. η διάρκεια παραμονής, η διάρκεια χρήσης των τουριστικών πόρων, η χωρική διασπορά της τουριστικής ανάπτυξης κ.λ.π., θα μπορούσαν να επηρεάσουν τα όρια της φέρουσας ικανότητας.

Η φέρουσα ικανότητα μπορεί να θεωρηθεί σε γενικές γραμμές ως το μέγιστο αποδεκτό επίπεδο τουριστικής ανάπτυξης σε μια περιοχή. Όμως η εφαρμογή ενός ορίου σε πρακτικό επίπεδο συναντά δυσκολίες, με αποτέλεσμα οι αντίστοιχες εφαρμογές να είναι λιγιστές σε επίπεδο σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης. Οι πρώτες εφαρμογές έχουν πραγματοποιηθεί κυρίως σε προγράμματα διαχείρισης εθνικών πάρκων (Fisher και Krutilla 1972), ενώ έγιναν και προσπάθειες να εκτιμηθεί η χρησιμότητα της έννοιας σε τουριστικά θέρετρα. (UNEP/MAP/PAP 1993, Coccosis και Parpairis 1995).

Η έκφρασή της φέρουσας ικανότητας, είναι η επί τη βάσει «επιτρεπτού» αριθμού επισκεπτών-τουριστών. Η έννοια του επιτρεπτού προσδιορίζεται από δύο προσεγγίσεις : εκτιμήσεις του «μέγιστου ανεκτού» επιπέδου χρήσης και του «επιθυμητού». Η πρώτη προσέγγιση αποτελεί ένα θεωρητικό μέγιστο και, όπως έχει ήδη αναφερθεί, μπορεί να εκτιμηθεί με βάση πολλαπλές θεωρήσεις, συνήθως σύμφωνα με το διαθέσιμο χώρο και τους κρίσιμους πόρους στην περιοχή. Η δεύτερη προσέγγιση βασίζεται στο θεσμικό πλαίσιο

και επηρεάζεται από το «επιτρεπτό» όπως ορίζεται από το κανονιστικό πλαίσιο (π.χ. πολεοδομικοί κανόνες και ρυθμίσεις), εκφράζοντας τους επιθυμητούς στόχους ως προς την χρήση των διαθέσιμων πόρων και γενικότερα την ανάπτυξη της περιοχής. Το επιθυμητό προφανώς εκφράζεται μέσω διαδικασιών συναίνεσης στο πλαίσιο του δημοκρατικού προγραμματισμού. Για αυτό τον λόγο η φέρουσα ικανότητα δεν είναι μόνο αντικείμενο επιστημονικής ανάλυσης αλλά και προϊόν κοινωνικής συναίνεσης και σχεδιασμού.

Η ανάλυση της φέρουσας ικανότητας, παρ' όλους τους περιορισμούς, είναι μια από τις βασικότερες μεθόδους στο σχεδιασμό και στη διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης, όπου μέσω αυτής επιδιώκεται η βέλτιστη χρήση των τουριστικών πόρων. Η εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας πρέπει να συμφωνεί με τις πολιτικές για αειφόρο ανάπτυξη, να ακολουθεί τη μεθοδολογία της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Περιοχών και να λαμβάνει υπόψη τις σύγχρονες πρακτικές σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης (UNEP/MAP/PAP 1996).

Όταν χρησιμοποιείται στο σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής, η φέρουσα ικανότητα μπορεί να χρησιμεύσει ως «οδηγός», δηλαδή να αποκτήσει «κανονιστικό» χαρακτήρα ως σταθερότυπο, υποβοηθώντας την εκτίμηση και τον έλεγχο των μεγεθών. Στη συνήθη πρακτική της μορφή, η φέρουσα ικανότητα ορίζεται έμμεσα σε όρους έντασης της χρήσης του χώρου ως πυκνότητα τουριστών (ή κλινών) ανά επιφάνεια οικοδομήσιμης έκτασης ή επιφάνειας που έχει ανάγκη ο τουρίστας (π.χ. 10 τ.μ. ανά τουρίστα). Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO 1983) υιοθετεί την έκφραση της φέρουσας ικανότητας ως σταθερότυπου σε όρους έντασης της χρήσης του χώρου, με βάση την ξενοδοχειακή πυκνότητα (13 – 35 τ.μ. ανά άτομο) ή την πυκνότητα της ευρύτερης τουριστικής περιοχής (20 – 100 κλίνες ανά εκτάριο μέχρι 200 – 1000). Έχουν αναπτυχθεί και σύνθετες τεχνικές υπολογισμού της φέρουσας ικανότητας μιας περιοχής, είτε με το συνδυασμό παραγόντων και πόρων (φυσικοί πόροι: ανανεώσιμοι και μη, πληθυσμός κ.λ.π.) (Ricci 1976), είτε με τη χρήση πινάκων πολλαπλών επιπτώσεων. Τα μεγέθη μπορούν να τροποποιηθούν ανάλογα με τον τοπικό χαρακτήρα κάθε περιοχής, τη διαθεσιμότητα γης, τα επιτρεπόμενα ύψη κ.λ.π. Οι ποσοτικές εκτιμήσεις είναι

σχετικά πιο εύκολες για περιορισμένου μεγέθους περιοχές παρά για ευρύτερες γεωγραφικές περιοχές όπως τα μεγάλα νησιά.

Η φέρουσα ικανότητα λειτουργεί επομένως είτε ως όριο είτε ως στόχος, δίνοντας έμφαση στον αναλυτικό ή κανονιστικό της χαρακτήρα. Στην πράξη τις περισσότερες φορές υιοθετούνται και τα δύο μαζί, όπου η φέρουσα ικανότητα του τουριστικού προορισμού καθορίζει την επιλογή βέλτιστου προτύπου τουριστικής ανάπτυξης, αλλά και το επιθυμητό πρότυπο καθορίζει την αποδεκτή φέρουσα ικανότητα. Αυτό είναι το απόρροια της διαλεκτικής σχέσης μεταξύ ανάλυσης και σύνθεσης και του κυκλικού χαρακτήρα της διαδικασίας του σχεδιασμού. Ιδιαίτερα καθοριστικό παράγοντα για την επιλογή ενός αναπτυξιακού σχεδίου αποτελεί η περιοριστική παράμετρος της φέρουσας ικανότητας, δηλαδή η παράμετρος εκείνη με τη χαμηλότερη τιμή. Στην περίπτωση των ορεινών περιοχών, περιοριστικό ρόλο στην κατάρτιση και επιλογή ενός σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης έχουν συχνά οι φυσικοί πόροι (έδαφος, νερό κ.λ.π.), οι υποδομές (διάθεσης αποβλήτων, μεταφορών κ.λ.π.) και τα κοινωνικοπολιτιστικά και δημογραφικά στοιχεία της φέρουσας ικανότητας. Η αύξηση του τουρισμού στις ορεινές περιοχές παρέχει δυνατότητες για εισόδημα και απασχόληση, αλλά και σοβαρές επιπτώσεις στους φυσικούς πόρους. Η εποχικότητα του τουριστικού προϊόντος, η ευαισθησία των ορεινών οικοσυστημάτων και τοπίων, η έλλειψη επαρκούς υδροδότησης αλλά και η αυξημένη ζήτηση κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, η αναποτελεσματικότητα των μέσων μεταφοράς, ο μικρός βαθμός οικονομικής ανάπτυξης και διαφοροποίησης των οικονομικών δραστηριοτήτων, η ιδιαίτερη ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά και, τέλος, οι χαρακτηριστικές κουλτούρες, τρόποι συμπεριφοράς και η ύπαρξη κλειστών κοινοτήτων με μοναδικό τοπικό χαρακτήρα καθιστούν τις ορεινές περιοχές, προβληματικές για τουριστική ανάπτυξη και απαιτούν την ανάπτυξη και αξιοποίηση μιας πιο ελαστικής προσέγγισης της φέρουσας ικανότητας.

Γνωρίζοντας την φέρουσα ικανότητα μιας περιοχής μπορούμε να ελαχιστοποιήσουμε τις αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού μέσω αποτελεσματικής στρατηγικής που περιλαμβάνει τα παρακάτω μέτρα :

- όρια επισκεπτών όπου δεν επιτρέπεται ο αριθμός των τουριστών να περάσουν τους 1000 ή 10.000 σε μια τουριστική περιοχή κατά την διάρκεια μιας μέρας

- στρατηγική τιμών που περιλαμβάνει αύξηση των τιμών έως ότου ο αριθμός των τουριστών μειωθεί – που όμως προκαλεί ερωτήματα για το περί δικαίου αίσθημα
- όρια χρόνου που υπάρχουν ήδη σε πολλά αρχαιολογικά και ιστορικά μνημεία
- δημιουργία πλατφόρμων, μονοπατιών, σκαλοπατιών και μανάτζμεντ επισκεπτών ώστε οι επισκέπτες να συγκεντρώνονται σε χώρους όπου μπορεί κανείς να τους ελέγξει.

Έτσι ο σωστός σχεδιασμός θα φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα στην τουριστική ανάπτυξης της περιοχής.

Κεφάλαιο 4: «ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ»

Ο τουρισμός αποτελεί μια κυρίαρχη οικονομική δραστηριότητα για πολλές χώρες. Ο ρόλος του για την οικονομική ανάπτυξη αναμένεται να αναπτυχθεί περαιτέρω στο μέλλον, καθόσον ο ελεύθερος χρόνος, οι διακοπές, η αναψυχή κερδίζουν μια κεντρική θέση στις σύγχρονες κοινωνίες.

Κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες ο τουρισμός έχει αποδείξει καθαρά ότι έχει την δυνατότητα να δημιουργεί πλούτο και οικονομική άνθηση για ολόκληρες περιφέρειες και προορισμούς, θέσεις εργασίας και ευημερία για τους κατοίκους τους. Περιοχές και τόποι στηρίζονται ή προσβλέπουν σ' αυτόν για το μέλλον τους.

Η ανάπτυξη του αυτή δεν είναι χωρίς συνέπειες, συνοδεύεται και από την αύξηση των πιέσεων που ασκούνται ιδιαίτερα στους τοπικούς περιβαλλοντικούς και πολιτιστικούς πόρους όπως και στις υποδομές. Το πρόβλημα εμφανίζεται οξυμένο όπου αυτή η ανάπτυξη γίνεται άναρχα και απρογραμματίστα. Έτσι οι τοπικές αρχές βρίσκονται μπροστά σε μια πραγματική πρόκληση που καλούνται να διαχειριστούν.

Η κυριότερη πρόκληση για την τουριστική οικονομία και τους προορισμούς είναι η διαχείριση της τουριστικής δραστηριότητας -με δεδομένη την περαιτέρω ανάπτυξης της κατά τα επόμενα χρόνια- έτσι ώστε να διασφαλίζεται ότι δεν υπερβαίνει τα όρια των διαθέσιμων πόρων, καθώς και τις δυνατότητες αναπαραγωγής των εν λόγω πόρων. Καθώς ο τουρισμός στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην περιβαλλοντική, πολιτιστική και κοινωνική ποιότητα, - εάν δεν υπάρχει η δέουσα διαχείριση - κινδυνεύει να επιδεινώσει ή ακόμα και να καταναλώνει τη δική του βάση πόρων παραγωγής εσόδων, και επομένως να καταστεί οικονομικά και κοινωνικά μη βιώσιμος. Η βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού σήμερα συνδέεται περισσότερο με την ανάπτυξη της ποιότητας παρά της ποσότητας.

Για όλο τον κόσμο, ο τουρισμός αποτελεί μία σημαντική ευκαιρία και εναλλακτική δυνατότητα για τις περιοχές σε οικονομική καθυστέρηση ή παρακμή. Μπορεί να αποτελέσει μία πηγή οικονομικής δραστηριότητας με τεράστιο δυναμικό κοινωνικής και επιχειρηματικής ανάπτυξης καθώς και απασχόλησης. Με τη μετατροπή της οικονομικής βάσης μπορεί να καθιερωθεί ένα νέο παραγωγικό σύστημα, με περισσότερο μέλλον και «ποιότητα» ζωής.

Σε ολόκληρη την Ευρώπη, βρίσκονται σε εξέλιξη διάφορα σχέδια τουριστικής ανάπτυξης ολόκληρων περιοχών με αλλαγή ακολουθούμενης στρατηγικής, προσανατολισμού και προτύπου περιοχής. Η κεντρική επιλογή τους -παρατηρεί κανείς- σ' όλους, είναι ένας ποιοτικός τουρισμός που ενσωματώνει και βασίζεται στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Ο ανταγωνισμός σ' αυτό το επίπεδο μεταξύ των διάφορων περιοχών στην Ευρώπη θα ενταθεί στο μέλλον αφού νέοι ποιοτικοί και δυναμικοί προορισμοί θα προστίθενται διαρκώς.

Ο τουρισμός είναι μια ευαίσθητη δραστηριότητα και επηρεάζεται από διεθνείς και μη ελέγξιμες καταστάσεις. Οι πρόσφατες κρίσεις σε θέματα ασφάλειας και ο φόβος στον τομέα της υγείας προξένησαν συγκεχυμένες αντιδράσεις και προκάλεσαν αλλαγές στα μοντέλα τουρισμού και στη ζήτηση. Ο φόβος για την ασφάλεια, τα αυστηρότερα μέτρα ασφάλειας, καθιστούν λιγότερο εύκολα τα ταξίδια και με μεγαλύτερες επιβαρύνσεις. Ως εκ τούτου, οι τουρίστες στρέφονται προς τις εσωτερικές αγορές τους και τους κοντινούς προορισμούς και μειώνουν τις δαπάνες για τις διακοπές. Η στρατηγική που διαμορφώνουν πολλές ευρωπαϊκές περιοχές είναι να κρατήσουν τους κατοίκους τους κοντά τους, να ενισχύσουν τον εσωτερικό τουρισμό τους.

Ο μαζικός τουρισμός παραμένει ο κυρίαρχος τύπος, αλλά και άλλοι τύποι τουρισμού που αφορούν τον πολιτισμό, το περιβάλλον, την υγεία, τη θρησκεία, την εκπαίδευση, κ.λ.π. έχουν εμφανιστεί και αναπτύσσονται με τον χρόνο. Αυτές οι μορφές τουρισμού απεικονίζουν μεταξύ των άλλων προτιμήσεις για την περιβαλλοντική ποιότητα και για μια πιο ενεργό και συμμετοχική μορφή αναψυχής. Διακοπές κοντά στη φύση, για εξερεύνηση και άσκηση κερδίζουν με το χρόνο έναντι του παραδοσιακού τουριστικού μοντέλου «ήλιος και θάλασσα».

Σήμερα ένα σημαντικό μέρος -περίπου 60%- των τουριστικών δραστηριοτήτων σε επίπεδο Ευρώπης εξαρτώνται από το φυσικό περιβάλλον, ενώ περίπου το 40% των τουριστικών δραστηριοτήτων βασίζονται στα αστικά ή πολιτιστικά στοιχεία.

Οι τουριστικοί προορισμοί διαμορφώνουν τ' ανταγωνιστικά πλεονεκτήματά τους φτιάχνοντας συστηματικά την αλυσίδα με τις επιμέρους δραστηριότητες του τουριστικού προϊόντος. Η προσφορά της ποιότητας και της υψηλότερης αξίας στις υπηρεσίες, παρέχει τη δυνατότητα σε έναν

προορισμό ν' αυξήσει τις τιμές και να αναμένει καλύτερα οικονομικά αποτελέσματα. Τα τουριστικά προϊόντα σήμερα έχουν μεγαλύτερη εξάρτηση από την περιβαλλοντική ποιότητα. Αντίθετα η υποβάθμιση της περιβαλλοντικής ποιότητας από την υπερ-συσσώρευση των τουριστικών δραστηριοτήτων σε μια περιοχή, φέρνει τα αντίθετα οικονομικά αποτελέσματα.

Ένα από τα πιο διαδεδομένα προβλήματα του τουρισμού αναψυχής στην Μεσόγειο είναι η συγκέντρωσή του σε συγκεκριμένες, περιορισμένες εποχές του έτους, γεγονός που συνδέεται τόσο με το κλίμα όσο και με τις πολιτιστικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες της καθημερινής ζωής. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τον εποχικό κορεσμό των υποδομών, των τουριστικών εγκαταστάσεων και της φέρουσας ικανότητας των προορισμών που οδηγεί σε μείωση της ποιότητας και της ανταγωνιστικότητάς τους. Μερικοί προορισμοί σε ορεινές περιοχές στο νότιο μέρος της Ευρώπης, έχουν υποστεί τις αρνητικές συνέπειες μιας τουριστικής ανάπτυξης που υπερέβαινε τη φέρουσα ικανότητά τους.

Ο τουρισμός είναι η δραστηριότητα που αλλάζει βαθμιαία τη λειτουργία της φύσης, όπως και της τοπικής κοινωνίας. Αλλάζει τις χρήσεις γης και μετατρέπει τα τοπία. Είναι ο μεγάλος καταναλωτής των φυσικών πόρων και παραγωγός σημαντικού φορτίου αποβλήτων, που υπερβαίνει συχνά την ικανότητα των οικοσυστημάτων. Είναι η δραστηριότητα που τείνει να καταναλώσει τις καλύτερες, τις ελκυστικότερες και πιο ευαίσθητες περιοχές. Υπολογίζεται ότι το 50% των οικολογικά πλουσιότερων και πιο ευαίσθητων περιοχών στην Ευρώπη βρίσκονται σε παράκτιες περιοχές. Πολλές αρνητικές επιδράσεις της ανάπτυξης τουρισμού είναι εμφανείς στις ορεινές περιοχές και προκύπτουν από την ολοκληρωτική και χωρίς μέτρο μετατροπή του φυσικού και γεωργικού εδάφους σε τουριστικές εγκαταστάσεις.

Οι ορεινές περιοχές αποτελούν πλέον σημαντικούς τόπους προορισμού των τουριστών. Η τουριστική ανάπτυξή τους συνέβαλε στην οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση, στη βελτίωση υποδομών και υπηρεσιών τους. Εντούτοις δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που αυτή η ανάπτυξη πραγματοποιήθηκε με σοβαρά αρνητικά αποτελέσματα στο δομημένο και φυσικό περιβάλλον τους, στην οικονομία και την κοινωνία τους.

Οι μικρές ορεινές κοινότητες είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα στις αρνητικές επιδράσεις της εντατικής ανάπτυξης τουρισμού εξ' αιτίας της εύθραυστης

σχέσης μεταξύ της οικονομίας-κοινωνίας και του περιβάλλοντος. Εκεί, όπου υπάρχει περιορισμένη οικονομική βάση και η τοπική ανάπτυξη βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στον τουρισμό, υπάρχει ο κίνδυνος κατάληξης σε μια εύθραυστη και υπέρ των δέον εξαρτημένη «μονο-οικονομία» χωρίς τις επιθυμητές έμμεσες συνέπειες σε άλλες πλευρές της τοπικής οικονομίας, όπως τη γεωργία και τη μεταποίηση

Τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται μια σταδιακή μεταστροφή των προτιμήσεων των τουριστών - και αντίστοιχα στην προσφορά τουριστικών υπηρεσιών- προς πιο ειδικές και ανεξάρτητες μορφές, προσαρμοσμένες στα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα του κάθε τουρίστα για περιπλάνηση στη φύση, αναζήτηση πολιτισμικών δραστηριοτήτων, έντονη άσκηση, αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων ζωής και διάφορες άλλες ειδικές μορφές κτλ. Οι νέες τάσεις που διαφαίνονται φανερώνουν μια στροφή από το μαζικό απρόσωπο και παθητικό τουρισμό, σε τουρισμό συμμετοχικό, επιλεκτικό, με σεβασμό στο τοπικό πολιτισμό και το περιβάλλον

Αλλαγές παρατηρούνται στη συχνότητα και διάρκεια των διακοπών, στην κατανομή τους στο χρόνο και στην ποικιλία των σκοπών για αναψυχή. Ο πιο σημαντικός παράγοντας σχετίζεται ίσως με μία αλλαγή και εξέλιξη των ψυχαγωγικών αναγκών και κινήτρων των σύγχρονων ανθρώπων. Η αύξηση του ελεύθερου χρόνου, που εντείνεται από την σταδιακή μείωση του χρόνου εργασίας, προσφέρει πολύ μεγαλύτερες δυνατότητες απόδρασης, οι οποίες είναι και κατανομημένες στο σύνολο του έτους. Οι διακοπές δε θεωρούνται πια ως ένας απλός παραθερισμός στη θάλασσα. Η ανάπτυξη της αστικοποίησης δημιουργεί μία πολύ ισχυρή επιθυμία για υπαίθριες ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Ο σύγχρονος τουρίστας αναζητά μάλλον τη διαφυγή σ' ένα νέο τρόπο ζωής που δεν του φέρνει στο μυαλό παραστάσεις της καθημερινότητας του. Είναι ένα άτομο περισσότερο συμμετοχικό και ενεργό, παρά παθητικό και αντικείμενο περιποιήσεων.

Οι νέες τάσεις και ειδικές απαιτήσεις στην τουριστική ζήτηση γενικά επιβάλλουν με έμφαση την ποιότητα στο προσφερόμενο τουριστικό προϊόν. Μέρος αυτής της ποιότητας είναι και το περιβάλλον (φυσικό και πολιτισμικό). Η ποιότητα αποτελεί και ουσιαστική προϋπόθεση για την μακροχρόνια διατήρηση της ίδιας της τουριστικής δραστηριότητας. Ο τουρισμός σταδιακά επανα-προσανατολίζεται με βάση την ποιότητα και την αξία της φυσικής και

πολιτιστικής κληρονομιάς ενός τόπου. Η ανάπτυξή του σε μια περιοχή είναι άμεσα συναρτημένη με την διαθεσιμότητα φυσικών και πολιτιστικών πόρων.

Η αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων που οφείλονται στον τουρισμό, θα πρέπει να βασίζεται στη συνειδητοποίηση ότι η προστασία της ποιότητας του περιβάλλοντος αποτελεί προϋπόθεση για την ανάπτυξη και διατήρηση της τουριστικής δραστηριότητας μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο βιώσιμης ανάπτυξης μιας περιοχής. Τουρισμός, πολιτισμός και περιβάλλον είναι οι περισσότερο αλληλοεξαρτώμενοι τομείς. Έχουν τις ισχυρότερες σχέσεις αλληλεπίδρασης και αλληλο-τροφοδοτούνται.

Σήμερα οι τουρίστες αναζητούν ολοένα και περισσότερο εξατομικευμένες επιλογές και η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει, με τη χρήση κυρίως ηλεκτρονικών μέσων, την αναζήτηση προϊόντων προσαρμοσμένων στις ατομικές ανάγκες του χρήστη, με σκοπό τη βέλτιστη εξισορρόπηση ανάμεσα στην ποιότητα και τη θετική εμπειρία, από τη μία πλευρά, και στην τιμή του προϊόντος, από την άλλη.

Παράλληλα με τη σημαντική ανάπτυξη του τουρισμού, αναμένεται να υπάρξουν αλλαγές στη ζήτηση αναφορικά με τους τύπους τουρισμού. Η μεγαλύτερη αύξηση αναμένεται στον τουρισμό που αφορά την πολιτιστική και φυσική κληρονομιά. Ωστόσο, ο μαζικός τουρισμός που ελέγχεται κατά συντριπτική πλειοψηφία από τους διεθνείς ταξιδιωτικούς πράκτορες, θα συνεχίσει να είναι τα πιο σημαντικό μέρος από την πλευρά της ποσότητας, αλλά και το φτηνό και αποδοτικό για μια τοπική οικονομία.

Οι εξελίξεις στις προτιμήσεις των τουριστών και η διαφοροποίηση στα τουριστικά προϊόντα, όπως και ο προβληματισμός για τις κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές συνέπειες του μαζικού τουρισμού, η αναζήτηση της χρυσής τομής μεταξύ των απαιτήσεων της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος, έφεραν στο προσκήνιο νέες εναλλακτικές μορφές τουρισμού. (Φυσιολατρικός Τουρισμός, Ορεινός, Πολιτιστικός, Περιπέτειας, Αγροτουρισμός, Υγείας και Φυσικής Ζωής, Αθλητικός, Ιαματικός, Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός κτλ.). Οι μορφές αυτές τουρισμού συνδέονται στενά με την αναπτυσσόμενη τάση προς τον "τουρισμό ειδικών ενδιαφερόντων", που περιλαμβάνει τουριστικά ενδιαφέροντα σε ειδικευμένα περιβάλλοντα. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού αποτελούν μια ήπια, περιορισμένη και ελεγχόμενη δραστηριότητα.

Μία εναλλακτική μορφή τουρισμού είναι και πρέπει να είναι μια «ποιοτική μορφή τουρισμού». Σκοπός είναι η προσέλκυση μικρότερου αριθμού, οικονομικά ευκατάστατων τουριστών, που δαπανούν περισσότερα και μένουν για μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα, από ότι οι συνήθεις τουρίστες. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να αποφέρει σημαντικά οικονομικά οφέλη με μικρότερες περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις.

Η τουριστική ανάπτυξη πρέπει να κατευθυνθεί προς τον επιλεκτικό και πολυμορφικό τουρισμό. Τον τουρισμό που μπορεί να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις και τα ενδιαφέροντα του σύγχρονου τουρίστα και να αξιοποιήσει την μοναδικότητα και τον πλούτο των πόρων της. Η εξέλιξη αυτή δε συνεπάγεται καθόλου τον περιορισμό του οργανωμένου τουρισμού, αλλά την ποιοτική βελτίωσή του. Η αναβάθμιση και η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος θα διαφοροποιήσει σταδιακά και τη πελατεία. Η ποιοτική αναβάθμιση θα έχει και ανάλογα θετικά οικονομικά αποτελέσματα σ' όλη την τουριστική οικονομία. Ο ανταγωνισμός πρέπει να μεταφερθεί από το επίπεδο των τιμών στο επίπεδο της ποιότητας.

Όλες οι κατηγορίες του σύγχρονου τουρισμού, -πολύ δε περισσότερο οι εναλλακτικές μορφές με τις ειδικές απαιτήσεις- επιβάλλουν με έμφαση την ποιότητα το προσφερόμενο τουριστικό προϊόν. Μέρος αυτής της ποιότητας είναι και το περιβάλλον (φυσικό και πολιτισμικό). Ο τουρισμός σταδιακά επανα-προσανατολίζεται με βάση την ποιότητα και αξία της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς ενός τόπου τονίζοντας της αειφόρο διάστασή του.

Άλλωστε πλέον με τα κοινοτικά προγράμματα στήριξης οι ορεινές περιοχές έχουν διάφορα είδη χρηματοδοτήσεων τα οποία στοχεύουν στην ανάπτυξη αειφόρου τουρισμού στη περιοχή, κάτι που δίνει το έναυσμα στην επιχειρηματική δραστηριότητα στον τομέα αυτό της αειφορίας.

Δυστυχώς όμως η πράξη από την θεωρεία διαφέρει. Αυτό που γίνεται κατανοητό είναι πως για να υπάρξει μια ολοκληρωμένη αειφόρο τουριστική ανάπτυξη χρειάζεται ένας ολοκληρωμένος σχεδιασμός τέτοιος που να καθιστά σαφή τα όρια μέσα στα οποία θα δράσουν οι διάφοροι φορείς επενδύσεων για την ανάπτυξη της περιοχής.

Αρκετά είναι και τα μοντέλα ανάπτυξης που έχουν προταθεί και πιστεύεται ότι μπορούν να οδηγήσουν στην αειφόρο ανάπτυξη του τουρισμού. Βασικό χαρακτηριστικό τους είναι η προσπάθεια να δημιουργήσουν άζονες

ανάπτυξης μέσα στους οποίους θα κινηθεί ο τουρισμός με γνώμονα το τρίπτυχο περιβάλλον – οικονομία – κοινωνία.

Για να επιτευχθεί η επιθυμητή πορεία από τον μαζικό τουρισμό στον αειφόρο, δημιουργήθηκαν κάποια βοηθητικά εργαλεία οι δείκτες. Οι δείκτες αειφορίας αντανακλούν την πραγματικότητα ότι οι τρεις διαφορετικοί τομείς (περιβάλλον, οικονομία και κοινωνία) είναι πολύ στενά διασυνδεδεμένοι. Έτσι οι δείκτες μπορούν να «βλέπουν από σωστή γωνία» και όχι μονόπλευρά (π.χ. μόνο την οικονομική διάσταση του τουρισμού), το πώς ο τουρισμός μιας ορεινής περιοχή θα την οδηγήσει σε αειφόρο ανάπτυξη.

Το μεγάλο πρόβλημα των δεικτών είναι ο υπολογισμός τους, λόγω έλλειψης δεδομένων ή αδυναμίας πρόσβασης σε αξιόπιστα στοιχεία. Αυτό το πρόβλημα είναι έντονο ιδιαίτερα στις ορεινές περιοχές, αφού μια βάση δεδομένων με χρονολογικά στοιχεία που αφορούν την ίδια την περιοχή σε θέματα σχετικά με την οικονομία, το περιβάλλον και την κοινωνία, είναι ανύπαρκτη ή εμβρυακή. Τέτοια στοιχεία θα ήταν δύσκολο να βρεθούν ακόμη και σε επίπεδο νομού ή περιφέρειας.

Στο πρόβλημα αυτό πρέπει να δώσει κάθε χώρα ιδιαίτερη σημασία, αφού ο σωστός υπολογισμός των δεικτών βοηθάει σημαντικά στο να δούμε τις προβληματικές περιοχές και να ανακαλύψουμε τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να διορθωθούν τα προβλήματα.

Μία λύση πάνω στην δυσκολία υπολογισμού των δεικτών είναι η χρήση υποκατάστατων δεικτών, που ανήκουν σε όμοια κατηγορία με τους δείκτες που δεν υπήρχαν στοιχεία υπολογισμού, που στην περίπτωση τους υπάρχουν δεδομένα για τον υπολογισμό τους.

Είναι ευνόητο πως η μέθοδος αυτή βοηθάει μόνο όταν υπάρχει ένα πλήθος από στοιχεία που με τον ένα ή άλλο τρόπο μπορούν να υπολογιστούν οι δείκτες.

Το όριο της ανάπτυξης μιας ορεινής περιοχής ώστε να διατηρηθεί σε επίπεδα αειφορίας διασφαλίζει η χρήση της φέρουσας ικανότητας κατά την διάρκεια της τουριστικής της ανάπτυξης. Το πλεονέκτημα της φέρουσας ικανότητας είναι, ότι κατά τον σχεδιασμό προβλέπεται το όριο του αριθμού των τουριστών που μπορούν να βρίσκονται στην περιοχή ή αλλιώς προβλέπεται και διασφαλίζεται η μέγιστη κατανάλωση του πόρων μιας περιοχής ώστε αυτή να διατηρείται σε επίπεδα αειφορίας.

Κάτι που χρειάζεται να προωθηθεί, ιδιαίτερα σε εθνικό επίπεδο είναι η εκπαίδευση προσωπικού για την ενημέρωση των πολιτών μιας περιοχής για τις χρηματοδοτήσεις που δίνονται σε διάφορες ενέργειες που στοχεύουν στην αειφορία. Κύριο βάρος πρέπει να δώσει στην ενημέρωση επιχειρηματιών, οι οποίοι διαθέτουν το κατάλληλο κεφάλαιο για επενδύσεις στην ορεινή περιοχή.

Είναι προφανές, ότι η ποιότητα και η ανταγωνιστικότητα της συνολικής εμπειρίας, που προσφέρεται στον επισκέπτη, δεν εξαρτάται μόνο από την ποιότητα και την ανταγωνιστικότητα του καταλύματός του, αλλά από όλους τους παράγοντες που συνθέτουν την πραγματικότητα ενός προορισμού τους φορείς, τις επιχειρήσεις ενός τόπου που εμπλέκονται έμμεσα ή άμεσα στην τουριστική οικονομία. Το ζητούμενο λοιπόν, για όλους, είναι η ενσωμάτωση του τουριστικού τομέα στο συνολικό σύστημα παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών, και η δημιουργία μόνιμων διασυνδέσεων με τους άλλους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας.

Στην πολύ ανταγωνιστική αγορά του τουρισμού, ο πρώτος στόχος μιας περιοχής είναι να εγγυηθεί στον επισκέπτη ένα υψηλό επίπεδο ικανοποίησης, στο σύνολο των υπηρεσιών που αποτελούν μέρος της διαμονής του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

- Οικοτουρισμός ,David A. Fennell,2000
- Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον, (Χ.Κοκκώσης-Π.Τσάρτας),2001
- Τουρισμός και βιώσιμη Ανάπτυξη, Μιλτιάδης Λογοθέτης,1997
- Τουριστική Ανάπτυξη- Πολυεπιστημονικές προσεγγίσεις,Τσάρτας,2000
- Ο Τουρισμός ως Παράγοντας Κοινωνικής Αλλαγής, Ε.Μανόγλου-Π.Τσάρτας, 1999
- Χωροταξία 3, Παράκτιος Σχεδιασμός και Πολιτική, Ηλίας Μπεριάτος,2001
- Δαουτόπουλος, Γ.(1989), «Αγροτική Κοινοτική Ανάπτυξη»: Η Αγροτική Κοινότητα , Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Κυριακίδη,9-20
- Mill, R. C., και Morrison, A. M.(1985) The Tourism System, Englewood Cliffs, NJ:Prentice-Hall.
- Towner, J (1995) 'What is tourism's history?', Tourism Management, Elsevier Science Ltd.
- Μπεριάτος Ηλίας, «Ορεινός Χώρος (περιβάλλον –κοινωνία -ανάπτυξη) ,2005
- Alastair M. Morrison, Ph.D., «Τουριστικό και ταξιδιωτικό Μάρκετινγκ,1999
- PAPRAC « Guidelines for carrying capacity assessment for tourism in Mediterranean coastal areas» Priority Actions Programme, Regional Activity Centre, Split (1996)
- Coccossis H.N, Parpairis A. «Assessing the Interaction between Heritage Environment, and Tourism: Mykonos» στο Coccossis H.N. και P.Njikamp «Sustainable Tourism Development» London, Avebury (1995)
- Luis Gortazar, Cipriano Marin «Tourism and Sustainable Development: from theory to practice ...the island experience» Insula (1999)

Άρθρα

- Sustainable Tourism Indicators For Mediterranean Established Destinations, Yianna Farsari, Poulicos Prastacos
- Η ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις ορεινές περιοχές- Θεωρία και Πράξη, Δ.Ρόκος, 1998
- Η φέρουσα ικανότητα της περιοχής υποδοχής, Σπυράτος Π. Αλέξανδρος, 2005
- Τεχνικά χρονικά, Σεπτέμβριος – Οκτώβριος, 1995
- Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, 2001 και 2003

Ιστοσελίδες

- www.world-tourism.org
- www.traveldailynews.gr
- <http://www.netcoast.nl/coastlearn/website/gr/tourism-gr/index.html>

Διπλωματικές

- Ολοκληρωμένη ανάπτυξη του ορεινού αγροτικού χώρου. Θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση, Λέγκας Κώστας, 2004
- Συστήματα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης (EMAS ISO 14001), Βαδόλας Νίκος, 2002
- Η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού στη Μαγνησία, Φωτεινή Ζαναπαλίδου, 2004
- Η σπουδαιότητα του Μάρκετινγκ στην τουριστική πολιτική, Μαλούκος Εμμανουήλ, 1991

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΗΘΙΚΩΝ

ΑΡΧΩΝ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Εμείς, τα Μέλη του Παγκοσμίου Οργανισμού Τουρισμού, που συγκεντρωθήκαμε για τη Γενική Συνέλευση στο Σαντιάγκο της Χιλής την 1^η Οκτωβρίου 1999,

Επαναβεβαιώνοντας τους στόχους που τέθηκαν στο άρθρο 3 του Καταστατικού του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, και έχοντας υπ' όψιν τον «αποφασιστικό και κεντρικό» ρόλο του Οργανισμού, όπως αναγνωρίστηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.), στην προώθηση και ανάπτυξη του τουρισμού, με σκοπό να συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη, τη διεθνή κατανόηση, την ειρήνη, την ευημερία και τον παγκόσμιο σεβασμό και τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών για όλους χωρίς διάκριση φυλής, φύλου, γλώσσας ή θρησκείας,

Πιστεύοντας σταθερά ότι, μέσω των άμεσων, αυθόρμητων και απευθείας επαφών που δημιουργεί ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες από διαφορετικούς πολιτισμούς και τρόπους ζωής, ο τουρισμός αντιπροσωπεύει μία ζωτική δύναμη για την ειρήνη και έναν παράγοντα φιλίας και κατανόησης ανάμεσα στους λαούς ολόκληρου του κόσμου,

Συνδυάζοντας την αντίληψη για τη συμφιλίωση της περιβαλλοντικής προστασίας, της οικονομικής ανάπτυξης και του αγώνα κατά της φτώχειας με βιώσιμο τρόπο, όπως διατυπώθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη (Ο.Η.Ε.) το 1992 στη «Διάσκεψη για την προστασία του πλανήτη» που πραγματοποιήθηκε στο Ρίο ντε Τζανέϊρο και αποτυπώθηκε στην AGENDA 21, η οποία υιοθετήθηκε για το σκοπό αυτό,

Λαμβάνοντας υπόψη την ταχεία και διαρκή ανάπτυξη, στο παρελθόν αλλά και την προβλεπόμενη, της τουριστικής δραστηριότητας σε ότι αφορά στην αναψυχή, στις επαγγελματικές δραστηριότητες, στον πολιτισμό, στους θρησκευτικούς και θεραπευτικούς σκοπούς καθώς και τις ισχυρές επιδράσεις της -θετικές και αρνητικές- στο περιβάλλον, την οικονομία και την κοινωνία τόσο των χωρών προέλευσης και των χωρών υποδοχής, στις τοπικές κοινωνίες και τους γηγενείς λαούς, όσο και στις διεθνείς σχέσεις και το εμπόριο,

Στοχεύοντας στην προώθηση ενός υπεύθυνου, βιώσιμου και παγκοσμίως προσιτού τουρισμού, στο πλαίσιο του δικαιώματος όλων των ανθρώπων να διαθέτουν τον ελεύθερο χρόνο τους για αναψυχή ή ταξίδια, με σεβασμό στις κοινωνικές επιλογές όλων των λαών,

Αλλά πεπεισμένοι ότι, η παγκόσμια τουριστική βιομηχανία, ως σύνολο, έχει πολλά να κερδίσει, αναπτυσσόμενη σε ένα περιβάλλον που ευνοεί την οικονομία της αγοράς, την ιδιωτική πρωτοβουλία και το ελεύθερο

εμπόριο και υπηρετεί τη μεγιστοποίηση των ευεργετικών επιδράσεων για τη δημιουργία πλούτου και θέσεων απασχόλησης,

Επίσης, σταθερά πεπεισμένοι ότι, υπό τον όρο πως ένας αριθμός αρχών και ένας συγκεκριμένος αριθμός κανόνων τηρείται, ο αξιόπιστος και βιώσιμος τουρισμός είναι συμβατός με την αυξανόμενη φιλελευθεροποίηση των συνθηκών που διέπουν τις συναλλαγές στον τομέα των υπηρεσιών, υπό την αιγίδα των οποίων λειτουργούν οι επιχειρήσεις του τομέα αυτού και ότι, στον τομέα αυτό είναι δυνατό να συνδυαστούν η οικονομία με την οικολογία, το περιβάλλον με την ανάπτυξη, το απελευθερωμένο διεθνές εμπόριο με την προστασία των κοινωνικών και πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων,

Θεωρώντας ότι, με μία τέτοια προσέγγιση, όλοι οι φορείς για την τουριστική ανάπτυξη -εθνικές, περιφερειακές και τοπικές διοικητικές αρχές, επιχειρήσεις, επαγγελματικές ενώσεις, εργαζόμενοι, μη κυβερνητικές οργανώσεις και μεμονωμένοι φορείς που εντάσσονται στην τουριστική βιομηχανία, όπως επίσης οι φιλοξενούσες κοινότητες, τα Μ.Μ.Ε. και οι ίδιοι οι τουρίστες- έχουν διαφορετικές αλλά αλληλοεξαρτώμενες ευθύνες για την ατομική και κοινωνική ανάπτυξη του τουρισμού και ότι, η καταγραφή των δικαιωμάτων και των καθηκόντων του κάθε ενός θα συμβάλει στην επίτευξη αυτού του στόχου,

Δεσμευμένοι, σε συνδυασμό με τους στόχους που επιδιώχθηκαν από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού μετά την υιοθέτηση της απόφασης 364 (XII) κατά τη διάρκεια της Γενικής Συνέλευσης το 1997 (Κωνσταντινούπολη), να προωθήσουμε τη γνήσια συνεργασία μεταξύ των δημοσίων και των ιδιωτικών φορέων στην τουριστική ανάπτυξη και επιθυμώντας να δούμε αυτού του είδους τη συνεργασία να επεκτείνεται, με έναν ανοικτό και ισορροπημένο τρόπο και στις σχέσεις μεταξύ των χωρών που αποστέλλουν και δέχονται τουρίστες και των αντίστοιχων τουριστικών τους βιομηχανιών,

Βασιζόμενοι στις Διακηρύξεις της Μανίλα του 1980 για τον Παγκόσμιο Τουρισμό και του 1997 για τις Κοινωνικές Επιπτώσεις του Τουρισμού, καθώς και στη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων για τον Τουρισμό και τον Τουριστικό Κώδικα, που υιοθετήθηκαν στη Σόφια το 1985 υπό την αιγίδα του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού,

Αλλά πιστεύοντας ότι, αυτά τα επίσημα κείμενα θα πρέπει να συμπληρωθούν με μία σειρά από αλληλοεξαρτώμενες αρχές για την ερμηνεία και την εφαρμογή τους, στις οποίες οι φορείς της τουριστικής ανάπτυξης πρέπει να προσαρμόσουν τη συμπεριφορά τους, στην αυγή του 21^{ου} αιώνα,

Χρησιμοποιώντας, για τους σκοπούς αυτού του επίσημου κειμένου, τους ορισμούς και τις κατηγοριοποιήσεις που ισχύουν για τα ταξίδια και ειδικότερα τους όρους «επισκέπτης», «τουρίστας» και «τουρισμός», όπως υιοθετήθηκαν από τη Διεθνή Διάσκεψη της Οτάβα, που

πραγματοποιήθηκε από τις 24 έως τις 28 Ιουνίου 1991 και εγκρίθηκαν το 1993 από την Στατιστική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.), κατά της διάρκεια της 27^{ης} συνόδου της,

Αναφερόμενοι, ιδιαίτερα, στα ακόλουθα κείμενα:

- Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, της 10^{ης} Δεκεμβρίου 1948,
- Διεθνής Συμφωνία για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, της 16^{ης} Δεκεμβρίου 1966,
- Διεθνής Συμφωνία για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα, της 16^{ης} Δεκεμβρίου 1966,
- Σύμβαση της Βαρσοβίας για τις αερομεταφορές, της 12^{ης} Οκτωβρίου 1929,
- Σύμβαση του Σικάγο για τη Διεθνή Πολιτική Αεροπορία, της 7^{ης} Δεκεμβρίου 1944 και οι Συμβάσεις του Τόκιο, της Χάγης και του Μόντρεαλ για το ίδιο θέμα,
- Σύμβαση για τις Τελωνειακές Διευκολύνσεις στον Τουρισμό, της 4^{ης} Ιουλίου 1954 και το σχετικό Πρωτόκολλο,
- Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Περιβαλλοντικής Κληρονομιάς, της 23^{ης} Νοεμβρίου 1973,
- Διακήρυξη της Μανίλα για τον Παγκόσμιο Τουρισμό, της 10^{ης} Οκτωβρίου 1980,
- Απόφαση της 6^{ης} Γενικής Συνέλευσης του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (Σόφια), με την οποία υιοθετήθηκαν η Διακήρυξη των Δικαιωμάτων για τον Τουρισμό και ο Τουριστικός Κώδικας, στις 26 Σεπτεμβρίου 1985,
- Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, της 26^{ης} Ιανουαρίου 1990,
- Απόφαση της 9^{ης} Γενικής Συνέλευσης του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (Μπουένος Άϊρες) που αφορά ιδιαίτερα τις ταξιδιωτικές διευκολύνσεις και την ασφάλεια των τουριστών, της 4^{ης} Οκτωβρίου 1991,
- Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, της 13^{ης} Ιουνίου 1992,
- Συμφωνία για το εμπόριο υπηρεσιών, της 15^{ης} Απριλίου 1994,

- Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα, της 6^{ης} Ιανουαρίου 1995,
- Απόφαση της 11^{ης} Γενικής Συνέλευσης του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (Κάιρο) για την πρόληψη του οργανωμένου σεξουαλικού τουρισμού, της 22ας Οκτωβρίου 1995,
- Διακήρυξη της Στοκχόλμης, της 28^{ης} Αυγούστου 1996, ενάντια στην Εμπορική Σεξουαλική Εκμετάλλευση των Παιδιών,
- Διακήρυξη της Μανίλα για τις Κοινωνικές Επιπτώσεις του Τουρισμού, της 22ας Μαΐου 1997,
- Συμβάσεις και υποδείξεις, που έχουν υιοθετηθεί από τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας σχετικά με τις συλλογικές συμβάσεις, την απαγόρευση της καταναγκαστικής και της παιδικής εργασίας, την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των γηγενών πληθυσμών, την ίση μεταχείριση και την έλλειψη διακρίσεων στο χώρο εργασίας,

επιβεβαιώνουμε το δικαίωμα στο τουρισμό και την ελευθερία των τουριστικών μετακινήσεων,

δηλώνουμε τη θέλησή μας να προωθήσουμε μία δίκαιη, υπεύθυνη και βιώσιμη παγκόσμια τουριστική τάξη πραγμάτων, της οποίας τα οφέλη θα μοιραστούν σε όλους τους τομείς της κοινωνίας, στο πλαίσιο μιας ανοικτής και φιλελεύθερης διεθνούς οικονομίας, και

για τον σκοπό αυτό, υιοθετούμε επίσημα τις αρχές του Παγκοσμίου Κώδικα Ηθικών Αρχών για τον Τουρισμό.

ΑΡΧΕΣ

1

Η συμβολή του τουρισμού στην αμοιβαία κατανόηση και τον σεβασμό ανάμεσα στους λαούς και τις κοινωνίες

1. Η κατανόηση και η προώθηση των κοινών ηθικών αξιών της ανθρωπότητας, υπό το πρίσμα της ανεκτικότητας και του σεβασμού για τις διαφορές στις θρησκευτικές, φιλοσοφικές και ηθικές πεποιθήσεις, αποτελούν ταυτόχρονα τις βάσεις και τις συνέπειες του υπεύθυνου τουρισμού. Οι κύριοι φορείς της τουριστικής ανάπτυξης αλλά και οι ίδιοι οι τουρίστες πρέπει να τηρούν τις κοινωνικές και πολιτιστικές παραδόσεις και πρακτικές όλων των λαών, συμπεριλαμβανομένων των μειονοτήτων και των γηγενών πληθυσμών, και να αναγνωρίζουν την αξία τους.

2. Οι τουριστικές δραστηριότητες πρέπει να βρίσκονται σε αρμονία με τα χαρακτηριστικά και τις παραδόσεις των περιοχών και των χωρών υποδοχής και να σέβονται τους νόμους, τις πρακτικές και τα έθιμά τους.

3. Οι κοινότητες υποδοχής από τη μία πλευρά και οι τοπικοί επιχειρηματίες από την άλλη, πρέπει να εξοικειώνονται και να σέβονται τους τουρίστες που τους επισκέπτονται αλλά και να πληροφορούνται για τον τρόπο ζωής, τις προτιμήσεις και τις προσδοκίες τους. Η εκπαίδευση και η εξάσκηση που αποκτούν οι επαγγελματίες, συμβάλλουν σε μία φιλόξενη υποδοχή.

4. Αποτελεί καθήκον των δημοσίων Αρχών να παρέχουν προστασία στους τουρίστες και τους επισκέπτες καθώς επίσης και τα υπάρχοντά τους. Πρέπει να αποδίδουν ιδιαίτερη προσοχή στην ασφάλεια των ξένων τουριστών εξαιτίας της ιδιαίτερα ευάλωτης θέσης στην οποία μπορεί να βρίσκονται. Πρέπει να διευκολύνουν την εγκατάσταση ειδικών μέσων στους τομείς της πληροφόρησης, της πρόληψης, της ασφάλειας, της ασφαλιστικής κάλυψης και βοήθειας που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους. Ενδεχόμενες απόπειρες, επιθέσεις, απαγωγές ή απειλές εναντίον των τουριστών ή των εργαζομένων στην τουριστική βιομηχανία, καθώς επίσης η εσκεμμένη καταστροφή τουριστικών εγκαταστάσεων ή στοιχείων της πολιτιστικής ή φυσικής κληρονομιάς, θα πρέπει να καταδικάζονται και να τιμωρούνται αυστηρά σύμφωνα με τους αντίστοιχους εθνικούς νόμους τους.

5. Όταν ταξιδεύουν, οι τουρίστες και οι επισκέπτες θα πρέπει να μην διαπράττουν εγκληματικές πράξεις ή κάθε πράξη που θεωρείται εγκληματική από τους νόμους της χώρας που επισκέπτονται και να απέχουν από κάθε συμπεριφορά που μπορεί να θεωρηθεί ως προσβλητική ή τραυματική από τους τοπικούς πληθυσμούς ή πιθανόν να προξενεί ζημιές στο τοπικό περιβάλλον. Πρέπει να απέχουν από κάθε διακίνηση παράνομων ναρκωτικών, όπλων, αρχαιολογικών ευρημάτων, προστατευόμενων ειδών και προϊόντων, όπως επίσης και ουσιών που είναι επικίνδυνες ή απαγορευμένες από τους εθνικούς κανονισμούς.

6. Οι τουρίστες και οι επισκέπτες έχουν την ευθύνη να εξοικειώνονται, ακόμη και πριν από την αναχώρησή τους, με τις ιδιαιτερότητες των χωρών που ετοιμάζονται να επισκεφθούν. Θα πρέπει να είναι σε γνώση των κινδύνων για την υγεία και την ασφάλεια που συνδέονται με κάθε ταξίδι εκτός του οικείου περιβάλλοντός τους και να συμπεριφέρονται με τρόπο τέτοιο ώστε να ελαχιστοποιούν τους κινδύνους αυτούς.

2

Ο τουρισμός ως ένα όχημα για την ατομική και τη συλλογική ολοκλήρωση

1. Ο τουρισμός, η δραστηριότητα που συνδέεται πιο συχνά με την ξεκούραση και τη χαλάρωση, τον αθλητισμό και την πρόσβαση στον πολιτισμό και τη φύση, πρέπει να προγραμματίζεται και να υλοποιείται ως ένα προνομιακό μέσο για την ατομική και συλλογική ολοκλήρωση. Όταν εφαρμόζεται με ανοικτό πνεύμα αποτελεί ένα αναντικατάστατο παράγοντα αυτομόρφωσης, αμοιβαίας ανεκτικότητας και κατανόησης των θεμιτών διαφορών ανάμεσα στους λαούς και τους πολιτισμούς, αλλά επίσης και της διαφορετικότητάς τους.

2. Οι τουριστικές δραστηριότητες θα πρέπει να σέβονται την ισότητα ανδρών και γυναικών. Θα πρέπει να προωθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και ιδιαίτερα, τα ατομικά δικαιώματα των πλέον ευπαθών ομάδων, όπως είναι τα παιδιά, οι ηλικιωμένοι, τα άτομα με ειδικές ανάγκες, οι εθνικές μειονότητες και οι γηγενείς πληθυσμοί.

3. Η εκμετάλλευση των ανθρώπων σε οποιαδήποτε μορφή, κυρίως σεξουαλική, ειδικότερα όταν ασκείται στα παιδιά, συγκρούεται με τους θεμελιώδεις στόχους του τουρισμού και αποτελεί την άρνηση της έννοιας του τουρισμού. Ως τέτοια, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, πρέπει ενεργητικά να καταπολεμηθεί με τη συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων κρατών και να τιμωρηθεί, χωρίς παραχωρήσεις, από τις εθνικές νομοθεσίες τόσο των χωρών υποδοχής όσο και των χωρών από τις οποίες προέρχονται αυτοί που διαπράττουν τις πράξεις, ακόμα και αν αυτές έχουν διαπραχθεί στο εξωτερικό.

4. Τα ταξίδια με σκοπό τις θρησκευτικές, θεραπευτικές, εκπαιδευτικές και πολιτιστικές ή γλωσσικές ανταλλαγές, αποτελούν ιδιαίτερα επωφελείς μορφές τουρισμού, που αξίζουν ενθάρρυνσης.

5. Η ανάδειξη, στα εκπαιδευτικά προγράμματα, της αξίας των τουριστικών ανταλλαγών, των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών οφελών τους, αλλά επίσης και των κινδύνων που ενυπάρχουν, θα πρέπει να ενθαρρύνεται.

3

Τουρισμός, ένας παράγοντας για βιώσιμη ανάπτυξη

1. Όλοι οι φορείς της τουριστικής ανάπτυξης πρέπει να προασπίζουν το φυσικό περιβάλλον, με σκοπό την επίτευξη μίας υγιούς, συνεχούς και βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης που θα αποβλέπει στην ικανοποίηση με δίκαιο τρόπο των αναγκών και των φιλοδοξιών της παρούσας και των μελλοντικών γενεών.

2. Όλες οι μορφές τουριστικής ανάπτυξης που συντελούν στη διάσωση σπάνιων και πολύτιμων πόρων και ειδικότερα του νερού και της ενέργειας και στην αποφυγή όσο είναι δυνατόν άσκοπης σπατάλης, πρέπει να έχουν προτεραιότητα και να ενθαρρύνονται από τις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές δημόσιες αρχές.

3. Η διασπορά σε χρόνο και χώρο του ρεύματος των τουριστών και των επισκεπτών, ειδικότερα εκείνου που προέρχεται από τις άδειες των μισθωτών και τις σχολικές διακοπές, σε μία πιο ισορροπημένη κατανομή του χρόνου διακοπών πρέπει να επιδιωχθεί, ούτως ώστε να μειωθεί η επιβάρυνση του περιβάλλοντος από την τουριστική δραστηριότητα και να μεγιστοποιηθούν οι θετικές επιδράσεις της στην τουριστική βιομηχανία και την τοπική οικονομία.

4. Η τουριστική υποδομή πρέπει να σχεδιαστεί και οι τουριστικές δραστηριότητες να προγραμματισθούν με τέτοιο τρόπο ώστε να προστατεύεται η φυσική κληρονομιά, που αποτελείται από οικοσυστήματα και βιοποικιλότητες και να προφυλάσσονται τα είδη της άγριας ζωής που κινδυνεύουν. Οι φορείς της τουριστικής ανάπτυξης, κυρίως οι επαγγελματίες, θα πρέπει να συμφωνήσουν στην καθιέρωση ορίων ή περιορισμών στις δραστηριότητές τους όταν αυτές πραγματοποιούνται σε ιδιαίτερα ευαίσθητες περιοχές: έρημο, πολικές ή ορεινές περιφέρειες, παράκτιες περιοχές, τροπικά δάση ή υγροτόπους που μπορούν να δημιουργήσουν φυσικά αποθέματα ή προστατευόμενες περιοχές.

5. Ο τουρισμός στη φύση και ο οικοτουρισμός αναγνωρίζονται ως σημαντικοί συντελεστές για τον εμπλουτισμό και την αναβάθμιση του επιπέδου του τουρισμού, υπό τον όρο να σέβονται τη φυσική κληρονομιά και τους τοπικούς πληθυσμούς και να βρίσκονται σε αρμονία με τη φέρουσα ικανότητα των τοπιών.

4

Τουρισμός, ένας χρήστης της πολιτιστικής κληρονομιάς της ανθρωπότητας και ένας συντελεστής για την αναβάθμισή της

1. Οι τουριστικοί πόροι ανήκουν στην κοινή κληρονομιά της ανθρωπότητας. Οι κοινότητες στων οποίων τις περιοχές αυτοί βρίσκονται, έχουν ειδικά δικαιώματα και υποχρεώσεις απέναντί τους.

2. Οι τουριστικές πολιτικές και δραστηριότητες πρέπει να υλοποιούνται με σεβασμό στην καλλιτεχνική, αρχαιολογική και πολιτιστική κληρονομιά, την οποία πρέπει να προστατεύουν και να κληροδοτούν στις

επόμενες γενιές. Ειδική φροντίδα πρέπει να αφιερωθεί στην προστασία και αναβάθμιση των μνημείων, ιερών προσκυνημάτων και μουσείων, καθώς επίσης και αρχαιολογικών και ιστορικών χώρων οι οποίοι πρέπει να είναι απόλυτα ελεύθεροι σε τουριστικές επισκέψεις. Ενθάρρυνση πρέπει να δοθεί στη δημόσια πρόσβαση σε ιδιωτικές πολιτιστικές ιδιοκτησίες και μνημεία, με σεβασμό στα δικαιώματα των ιδιοκτητών τους, όπως επίσης και σε θρησκευτικά κτίρια με την επιφύλαξη των συνήθων αναγκών λατρείας.

3. Οι οικονομικοί πόροι που προέρχονται από τις επισκέψεις σε πολιτιστικούς χώρους και μνημεία πρέπει, τουλάχιστον εν μέρει, να χρησιμοποιούνται για τη συντήρηση, προστασία, ανάπτυξη και τον εξωραϊσμό αυτής της κληρονομιάς.

4. Η τουριστική δραστηριότητα πρέπει να είναι σχεδιασμένη με τρόπο τέτοιο ώστε να επιτρέπει στα παραδοσιακά πολιτιστικά προϊόντα, χειροτεχνήματα και λαογραφικά προϊόντα να επιβιώνουν και να ακμάζουν και όχι να εκφυλίζονται και να τυποποιούνται.

5

Τουρισμός, μια επωφελής δραστηριότητα για τις χώρες και τις κοινότητες υποδοχής

1. Οι τοπικοί πληθυσμοί πρέπει να απασχολούνται στις τουριστικές δραστηριότητες και να μετέχουν κατά τρόπο δίκαιο στα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά οφέλη που αυτές παράγουν και ειδικότερα στις άμεσες και έμμεσες θέσεις εργασίας που προκύπτουν από αυτές.

2. Οι τουριστικές πολιτικές πρέπει να εφαρμόζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να συμβάλλουν στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου των πληθυσμών στις περιοχές τουριστικού προορισμού και να ικανοποιούν τις ανάγκες τους. Ο σχεδιασμός, η αρχιτεκτονική προσέγγιση και η λειτουργία των τουριστικών εγκαταστάσεων και καταλυμάτων πρέπει να στοχεύουν στην ενσωμάτωσή τους, στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, στον τοπικό οικονομικό και κοινωνικό ιστό. Εκεί που τα προσόντα είναι ίσα, προτεραιότητα πρέπει να δίνεται στο τοπικό ανθρώπινο δυναμικό.

3. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί σε ειδικά προβλήματα των παραθαλάσσιων περιοχών και των νησιών, καθώς επίσης σε ευαίσθητες αγροτικές περιοχές ή ορεινούς όγκους, για τις οποίες ο τουρισμός συχνά αντιπροσωπεύει μία σπάνια ευκαιρία για ανάπτυξη, δεδομένης της παρακμής των παραδοσιακών οικονομικών δραστηριοτήτων.

4. Οι επαγγελματίες του τουριστικού τομέα και ειδικότερα οι επενδυτές, με βάση τις ρυθμίσεις που έχουν τεθεί από τις δημόσιες αρχές, θα πρέπει να πραγματοποιούν μελέτες για τις επιπτώσεις των αναπτυξιακών προγραμμάτων τους στο περιβάλλον και τα φυσικά τοπία. Θα πρέπει,

επίσης, να παρέχουν πληροφορίες με τη μεγαλύτερη διαφάνεια και αντικειμενικότητα, για τα μελλοντικά τους σχέδια και τον προβλεπόμενο αντίκτυπο τους και να βρίσκονται σε διάλογο για το περιεχόμενό τους, με τούς ενδιαφερόμενους πληθυσμούς.

6

Υποχρεώσεις των φορέων του τουρισμού στην τουριστική ανάπτυξη

1. Οι επαγγελματίες του τουριστικού τομέα έχουν την υποχρέωση να παρέχουν στους τουρίστες αντικειμενικές και ειλικρινείς πληροφορίες για τους προορισμούς και τις συνθήκες ταξιδιού, φιλοξενίας και παραμονής. Θα πρέπει να εξασφαλίζουν ότι, οι συμβατικές ρήτρες που προτείνονται στους πελάτες τους γίνονται εύκολα κατανοητές σε ότι αφορά στη φύση, στις τιμές και στην ποιότητα των υπηρεσιών που δεσμεύονται να παράσχουν, όπως επίσης και τις οικονομικές αποζημιώσεις που θα αποδίδονται στην περίπτωση μονομερούς καταστρατήγησης των όρων του συμβολαίου από την πλευρά τους.

2. Οι επαγγελματίες του τουριστικού τομέα, σε ότι εξαρτάται από αυτούς, πρέπει να δείχνουν ενδιαφέρον, σε συνεργασία με τις δημόσιες αρχές, για την προστασία και την ασφάλεια, την πρόληψη ατυχημάτων, την προστασία της υγείας και την ασφάλεια των τροφών αυτών που αναζητούν τις υπηρεσίες τους. Ομοίως, θα πρέπει να εξασφαλίζουν την ύπαρξη κατάλληλων συστημάτων ασφάλισης και βοήθειας. Θα πρέπει να αποδέχονται τις υποχρεώσεις τους για υποβολή δήλωσης στις ασφαλιστικές εταιρείες, όπως περιγράφονται στους εθνικούς κανονισμούς και να πληρώνουν δίκαιες αποζημιώσεις, στην περίπτωση αδυναμίας να τηρήσουν τις συμβατικές υποχρεώσεις τους.

3. Οι επαγγελματίες του τουριστικού τομέα, όσο εξαρτάται από αυτούς, πρέπει να συμβάλλουν στην πολιτιστική και πνευματική ολοκλήρωση των τουριστών και να τους επιτρέπουν, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους, να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα.

4. Οι δημόσιες αρχές από τα κράτη προέλευσης και τις χώρες προορισμού, σε συνεργασία με τους ενδιαφερόμενους επαγγελματίες και τις ενώσεις τους, θα πρέπει να εξασφαλίζουν ότι, υπάρχουν οι απαραίτητοι μηχανισμοί για τον επαναπατρισμό των τουριστών στην περίπτωση χρεοκοπίας της επιχείρησης που οργάνωσε το ταξίδι τους.

5. Οι κυβερνήσεις έχουν το δικαίωμα -και το καθήκον- ειδικότερα σε περιόδους κρίσεων, να πληροφορούν τους πολίτες τους για τις δύσκολες συνθήκες ή ακόμα και τους κινδύνους που μπορεί να αντιμετωπίσουν κατά τη διάρκεια των ταξιδιών τους στο εξωτερικό. Παρόλα αυτά, αποτελεί ευθύνη τους να δημοσιοποιούν αυτές τις πληροφορίες χωρίς να θίγουν, με άδικο ή υπερβολικό τρόπο, τη τουριστική βιομηχανία των

χωρών υποδοχής και τα συμφέροντα των επιχειρηματιών τους. Για το λόγο αυτό, το περιεχόμενο των ταξιδιωτικών οδηγιών πρέπει να συζητείται προηγουμένως με τις αρχές των χωρών υποδοχής και τους επαγγελματίες του τουριστικού τομέα. Οι προτεινόμενες συστάσεις πρέπει να είναι απολύτως αντίστοιχες της σοβαρότητας των καταστάσεων που συναντώνται και να ορίζουν επακριβώς τις γεωγραφικές περιοχές όπου επικρατεί καθεστώς ανασφάλειας. Τέτοιες οδηγίες πρέπει να μετριάζονται ή να ακυρώνονται μόλις η επιστροφή στην ομαλότητα το επιτρέπει.

6. Ο Τύπος και ειδικότερα ο εξειδικευμένος τουριστικός Τύπος και τα άλλα Μ.Μ.Ε., συμπεριλαμβανομένων και των σύγχρονων μέσων ηλεκτρονικής επικοινωνίας, θα πρέπει να δημοσιοποιούν ειλικρινείς και ισορροπημένες πληροφορίες για γεγονότα και καταστάσεις που μπορούν να επηρεάσουν την τουριστική κίνηση. Θα πρέπει, επίσης, να παρέχουν ακριβείς και αξιόπιστες πληροφορίες στους καταναλωτές των τουριστικών υπηρεσιών. Οι νέες τεχνολογίες στην επικοινωνία και το ηλεκτρονικό εμπόριο πρέπει να αναπτυχθούν και να χρησιμοποιηθούν για το σκοπό αυτό. Στην περίπτωση των Μ.Μ.Ε. δεν θα πρέπει, με κανένα τρόπο, να προωθούν τον σεξουαλικό τουρισμό.

7

Δικαίωμα στον τουρισμό

1. Η προοπτική της άμεσης και της προσωπικής πρόσβασης στην ανακάλυψη και την απόλαυση των τουριστικών πόρων του πλανήτη, συνιστά ένα δικαίωμα ισότιμα ανοικτό για όλους τους κατοίκους του κόσμου. Η συνεχώς αυξανόμενη συμμετοχή στον εθνικό και διεθνή τουρισμό, θα πρέπει να θεωρείται ως μία από τις καλύτερες δυνατές εκφράσεις μίας σταθερής αύξησης του ελεύθερου χρόνου και δεν πρέπει να μπαίνουν εμπόδια σε αυτό.

2. Το οικουμενικό δικαίωμα στον τουρισμό πρέπει να θεωρείται ως φυσική συνέπεια του δικαιώματος για ξεκούραση και αναψυχή, συμπεριλαμβανομένου του εύλογου περιορισμού των ωρών εργασίας και των αμειβομένων περιοδικών διακοπών, όπως τις εγγυάται το άρθρο 24 της *Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων* και το άρθρο 7.δ της *Διεθνούς Συμφωνίας για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα*.

3. Ο κοινωνικός τουρισμός και ειδικότερα ο ομαδικός τουρισμός που διευκολύνει την ευρύτατη πρόσβαση στην ξεκούραση, τα ταξίδια και τις διακοπές, πρέπει να αναπτυχθεί με την υποστήριξη των δημοσίων αρχών.

4. Ο οικογενειακός, νεανικός, φοιτητικός τουρισμός, ο τουρισμός της 3^{ης} ηλικίας, όπως επίσης ο τουρισμός ατόμων με ειδικές ανάγκες, θα πρέπει να ενθαρρύνεται και να διευκολύνεται.

8

Η ελευθερία της τουριστικής διακίνησης

1. Οι τουρίστες και οι επισκέπτες πρέπει να επωφελούνται, σύμφωνα με το διεθνές δικαίο και τις εθνικές νομοθεσίες, από την ελευθερία των μετακινήσεων εντός των χωρών τους και από το ένα κράτος στο άλλο, σε συμφωνία με το άρθρο 13 της *Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*. Θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε σημεία διαμετακόμισης (transit) και παραμονής, καθώς επίσης σε τουριστικούς και πολιτιστικούς χώρους χωρίς να υπόκεινται σε υπερβολικές διατυπώσεις ή διακρίσεις.

2. Οι τουρίστες και οι επισκέπτες πρέπει να έχουν πρόσβαση σε όλες τις διαθέσιμες μορφές επικοινωνίας, εσωτερικής ή εξωτερικής. Πρέπει να επωφελούνται από την πρόθυμη και εύκολη πρόσβαση στις τοπικές διοικητικές, νομικές και υγειονομικές υπηρεσίες. Θα πρέπει να είναι ελεύθεροι να επικοινωνούν με τις προξενικές αρχές των χωρών προέλευσής τους, σύμφωνα με τις διπλωματικές συμφωνίες που ισχύουν.

3. Οι τουρίστες και οι επισκέπτες θα πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα με τους πολίτες των χωρών που επισκέπτονται, σε ότι αφορά στο απόρρητο των προσωπικών δεδομένων και των πληροφοριών που τους αφορούν, ειδικά όταν αυτά είναι αποθηκευμένα σε ηλεκτρονική μορφή.

4. Οι διοικητικές διαδικασίες που συνδέονται με τη διέλευση συνόρων, είτε εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κρατών, είτε προκύπτουν από διεθνείς συμφωνίες, όπως είναι το θέμα της βίζας ή οι υγειονομικές και τελωνειακές διατυπώσεις, πρέπει να προσαρμόζονται, όσο είναι δυνατόν, ώστε να διευκολύνουν στο μέγιστο βαθμό την ελευθερία των ταξιδιών και την ευρύτατη πρόσβαση στον διεθνή τουρισμό. Συμφωνίες ανάμεσα σε ομάδες χωρών για την εναρμόνιση και την απλοποίηση αυτών των διαδικασιών θα πρέπει να ενθαρρύνονται. Ειδικοί δασμοί και φόροι που επιβαρύνουν την τουριστική βιομηχανία και υπονομεύουν την ανταγωνιστικότητά της, πρέπει σταδιακά να εξαλειφθούν ή να διορθωθούν.

5. Στο βαθμό που η οικονομική κατάσταση των χωρών από τις οποίες προέρχονται το επιτρέπει, οι ταξιδιώτες πρέπει να έχουν πρόσβαση στη χορήγηση μετατρέψιμου συναλλάγματος που απαιτείται για τα ταξίδια τους.

9

Δικαιώματα των εργαζομένων και των επιχειρηματιών στην τουριστική βιομηχανία

1. Τα θεμελιώδη δικαιώματα των μισθωτών και των αυτοαπασχολούμενων εργαζομένων στην τουριστική βιομηχανία και τις συναφείς δραστηριότητες, πρέπει να διασφαλίζονται υπό την εποπτεία των εθνικών και τοπικών διοικητικών αρχών, τόσο των χωρών προέλευσης όσο και των χωρών υποδοχής με ειδική φροντίδα, δεδομένων των ειδικών περιορισμών που συνδέονται, ειδικότερα, με την εποχικότητα της δραστηριότητας τους, την παγκόσμια διάσταση της βιομηχανίας τους και την ευελιξία που συχνά απαιτείται από αυτούς λόγω της φύσης της εργασίας τους.

2. Οι μισθωτοί και οι αυτοαπασχολούμενοι εργαζόμενοι στην τουριστική βιομηχανία και τις συναφείς δραστηριότητες έχουν το δικαίωμα και το καθήκον να αποκτήσουν κατάλληλη αρχική και συνεχή εκπαίδευση. Θα πρέπει να έχουν επαρκή κοινωνική προστασία. Η εργασιακή ανασφάλεια θα πρέπει να περιορίζεται, όσο είναι δυνατόν. Και ένα συγκεκριμένο καθεστώς, με ειδική αναφορά στην κοινωνική πρόνοια, θα πρέπει να προσφέρεται στους εργαζομένους που απασχολούνται εποχικά στον τομέα.

3. Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, εφόσον διαθέτει τις ικανότητες και τα προσόντα, πρέπει να έχει το δικαίωμα να αναπτύξει επαγγελματική δραστηριότητα στο χώρο του τουρισμού, στο πλαίσιο των ισχυόντων εθνικών νόμων. Οι επιχειρηματίες και οι επενδυτές -ειδικά στο χώρο των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων- πρέπει να δικαιούνται την ελεύθερη πρόσβαση στον τουριστικό τομέα με ελάχιστους νομικούς ή διοικητικούς περιορισμούς.

4. Η ανταλλαγές εμπειριών που προσφέρονται στα στελέχη και τους εργαζόμενους, είτε είναι μισθωτοί είτε όχι, από διαφορετικές χώρες, συμβάλλει στην εμπέδωση της ανάπτυξης της παγκόσμιας τουριστικής βιομηχανίας. Αυτές οι κινήσεις πρέπει να διευκολύνονται, όσο είναι δυνατόν, σύμφωνα με τους ισχύοντες εθνικούς νόμους και τις διεθνείς συμβάσεις.

5. Ως ένας αναντικατάστατος παράγοντας αλληλεγγύης στην ανάπτυξη και τη δυναμική διεύρυνση των διεθνών ανταλλαγών, οι πολυεθνικές επιχειρήσεις στον τομέα της τουριστικής βιομηχανίας, δεν θα πρέπει να εκμεταλλεύονται τη δεσπόζουσα θέση που, ορισμένες φορές, κατέχουν. Θα πρέπει να αποφεύγουν να εξελίσσονται σε οχήματα πολιτιστικών και κοινωνικών προτύπων που τεχνητά επιβάλλονται στις κοινότητες υποδοχής. Με αντάλλαγμα την ελευθερία τους να επενδύουν και να συναλλάσσονται, η οποία πρέπει να είναι πλήρως αναγνωρισμένη, θα πρέπει να συμμετέχουν στην τοπική ανάπτυξη, αποφεύγοντας μέσω του

υπερβολικού επαναπατρισμού των κερδών τους ή των υποχρεωτικών εισαγωγών τους, τη μείωση της συνεισφοράς τους στις οικονομίες, στις οποίες είναι εγκατεστημένες.

6. Η συνεργασία και η εγκαθίδρυση ισορροπημένων σχέσεων μεταξύ επιχειρήσεων από χώρες προέλευσης και χώρες υπόδοχής, συμβάλλει στη βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού και στην δίκαιη κατανομή των οφελών από την ανάπτυξή του.

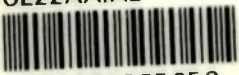
10

Εφαρμογή των αρχών του Παγκόσμιου Κώδικα Ηθικών Αρχών για τον Τουρισμό

1. Οι δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς στην τουριστική ανάπτυξη θα πρέπει να συνεργάζονται για την εφαρμογή αυτών των αρχών και να επιβλέπουν την αποτελεσματική υλοποίησή τους.
2. Οι φορείς της τουριστικής ανάπτυξης πρέπει να αναγνωρίζουν το ρόλο των διεθνών οργανισμών, ανάμεσα στους οποίους ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού κατέχει την πρώτη θέση και των μη κυβερνητικών οργανώσεων με αρμοδιότητα στον τομέα της προώθησης και ανάπτυξης του τουρισμού, της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του περιβάλλοντος ή της υγείας, με τον οφειλόμενο σεβασμό στις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου.
3. Οι ίδιοι φορείς οφείλουν να εκδηλώνουν την πρόθεσή τους να παραπέμπουν για διακανονισμό οποιεσδήποτε διαφορές τους που αφορούν στην εφαρμογή ή την ερμηνεία του Παγκόσμιου Κώδικα Ηθικών Αρχών για τον Τουρισμό, σε ένα αμερόληπτο τρίτο φορέα, γνωστό ως Παγκόσμια Επιτροπή για τις Τουριστικές Ηθικές Αρχές.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000085653